

Centrul de Politici Economice al IDIS “Viitorul”

Monitorul Economic:

analize și prognoze trimestriale

Numărul 8

Trimestrul 3, 2006

Pentru orice chestiune legată de acest raport contactați Centrul Politici Economice al Institutului pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale “Viitorul”.

Adresa: MD-2005, Republica Moldova, Chișinău, str. Iacob Hancu, 10/14, IDIS “Viitorul”, pentru CPE;

Telefon: 37322-22-18-44, Fax-telefon: 37322-21-09-32;

e-mail: vi@moldova.org și idis_viitorul@mdl.net

© IDIS Viitorul, 2006

Despre IDIS "Viitorul"

IDIS "Viitorul" este o instituție de cercetare neguvernamentală și neafiliată politic, cu scop ne-comercial din Republica Moldova, deținând calitatea de membru al câtorva rețele internaționale de politici publice. Misiunea sa este de a contribui la formarea unui mediu analitic independent ce ar stimula procesul democratic din Republica Moldova și de a consolida capacitățile societății civile în ceea ce privește participarea la procesul de formulare a politicilor și de monitorizare a guvernării.

Cercetarea economică la IDIS "Viitorul"

În cadrul IDIS "Viitorul" cercetarea economică și educația economică a publicului este efectuată de Centrul de Politici Economice (CPE). CPE este orientat spre analiza politicilor economice, spre educarea publică prin promovarea cunoștințelor economice și spre influențarea procesului de formulare a politicilor, oferind evaluări anticipatorii și integrate asupra unui segment larg de probleme economice.

Domeniile principale de cercetare economică

- Politicile macroeconomice (monetare, fiscale, comerciale);
- Dezvoltare și strategii antisărăcie;
- Competitivitate și analize sectoriale;
- Economie rurală și agrară;
- Economie publică (servicii sociale, infrastructura);
- Politici socio-economice (munca, venituri, sărăciei și inegalitate);
- Dezvoltarea tehnologică și inovațiile;
- Globalizarea și integrarea regională;
- Politici structurale și instituții economice;
- Politica economică a integrării europene.

Tipuri de servicii prestate

- Cercetare și design de politici economice;
- Propagarea cunoștințelor economice;
- Monitorizarea și alertarea asupra tendințelor economice curente;
- Oferire de consultații speciale.

Consiliul internațional

Consiliul național CPE este format din:

1. Dumitru Moldovanu, doctor habilitat, profesor universitar, decan Facultatea Relații Economice Internaționale, Academia de Studii Economice din Moldova
2. Natalia Burlacu, doctor habilitat, profesor universitar, șef catedră Management și Marketing, Universitatea Liberă Internațională din Moldova
3. Wojciech Marchlewski, Expert, Asociația Experților în domeniul Administrației Publice, Warsaw, Polonia

.....

CPE depune toate eforturile pentru a asigura o calitate cât mai înaltă a cercetărilor sale economice. În cazul în care o persoană terță a suferit pierderi sau daune ca urmare a utilizării informației din publicațiile CPE, respectiva persoană nu poate să tragă la răspundere IDIS "Viitorul", CPE, experții și consultanții IDIS „Viitorul” precum și membrii Consiliului internațional al CPE.

MULȚUMIRI

Acest număr al publicației *Monitorul economic: analize și prognoze trimestriale* a fost efectuat de Centrul de Politici Economice al Institutului pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale "Viitorul". La elaborarea studiului au contribuit Igor Munteanu, Viorel Chivriga, Ghenadie Russu, Veaceslav Ioniță, Alexandru Net, Victor Sula, Dan Lavric și Tatiana Lariușina.

Centrul de Politici Economice al IDIS "Viitorul" își exprimă recunoștința sa Institutului pentru o Societate Deschisă / Open Society Institute / din Budapesta pentru susținerea morală și financiară care au făcut posibilă apariția acestei serii.

Datorăm mulțumirile noastre tuturor experților externi care au oferit comentarii deosebit de pertinente în legătură cu prezentul raport.

Monitorul Economic exprimă opiniile personale ale autorilor care pot să nu coincidă cu cele ale IDIS „Viitorul”. Oricare altă persoană terță, inclusiv IDIS „Viitorul” nu este responsabilă pentru concluziile prezentate în această publicație.

Centrul de Politici Economice al IDIS "Viitorul"

ACRONIME ȘI ABREVIERI

În prezenta publicație au fost utilizate următoarele acronime și abrevieri:

"BCRMN" – " Banca Centrală a Republicii Moldovenești Nistrene";

BNM – Banca Națională a Moldovei;

CISR – Centrul pentru Investigații Strategice și Reforme;

CSI – Comunitatea Statelor Independente;

CPE - Centrul de Politici Economice, IDIS Viitorul

DSS – Departamentul de Statistică și Sociologie ale Republicii Moldova;

ECE – Europa Centrală și de Est

IPP – Institutul de Politici Publice;

ISD – Investiții străine directe;

MDL – leul moldovenesc;

ME – „Monitorul Economic: analize și prognoze trimestriale”;

MEc – Ministerul Economiei;

MF – Ministerul de Finanțe;

MMPS – Ministerul Muncii și Protecției Sociale;

OIM – Organizația Internațională a Muncii

SBGC – Sondajul Bugetelor Gospodăriilor Casnice;

SCERS – Strategia de Creștere Economică și Reducere a Sărăciei;

H – jumătate a anului;

Q – trimestru al anului;

e – estimări;

p – prognoze;

rmsa - rata medie de schimb anuală;

rca – rata de creștere anuală (sfârșitul anului curent față de sfârșitul anului precedent);

rmca – rata medie de creștere anuală;

ma – medie anuală;

p.p. – puncte procentuale;

CUPRINS:

Indicatorii principali.....	6
Rezumat	8
Politică	11
Agricultura.....	27
Business.....	32
Comerțul extern.....	38
Piața monetară.....	40
Finanțe publice.....	43
Prețurile.....	47
Sfera socială.....	50
Economia regiunii transnistrene	54
Anexe statistice.....	58

INDICATORII PRINCIPALI

(Transnistria nu este inclusă)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006p
Producția								
PIB, milioane MDL, prețuri curente	12322	16020	19052	22566	27297	31992	36755	40285
PIB / capita, USD, rmsa	321	354	408	459	543	765.6	892	890
PIB real, rca	-3,4	2,1	6,1	7,8	6,3	7,3	7,1	3,0
Producția industrială reală, rca	-11,6	8,0	13,7	10,8	16,0	5,0	6,3	- 5,0
Producția agricolă reală, rca	-8,4	-3,3	6,4	3,4	-13,6	20,4	1,0	2,0
Investiții brute în capital fix, % din PIB	18,4	15,4	16,7	16,3	17,1	15,6	19,6	20,3
Gospodăria casnice								
Venitul personal disponibil pe lună, MDL	133	186	241	322	422	491,4	568,6	650
Venitul disponibil real, rca	-18,7	6,1	17,7	26,5	17,4	3,5	3,4	5,0
Comerț cu amănuntul, rca	-29,6	27,4	15,1	34,3	21,1	11,0	5,3	10,0
Prețuri								
Indicele prețurilor de consum	143,7	118,4	106,3	104,4	115,7	112,5	110,0	113,2
Indicele prețurilor produse alimentare	144	123,1	106,1	102,8	120	113,1	108,7	111,5
Indicele prețurilor produse nealimentare	135,6	112,5	107,9	108,2	111,5	111,9	114,9	112,0
Indicele prețurilor servicii	155,6	111,6	104,5	104,4	112,6	111,6	106,6	118,0
Piața muncii								
Populația, mii	3646	3639	3631	3623	3612	3386	3,383	3,379
Populația ocupată în economie, mii	1,495	1,515	1,499	1,505	1,356	1316	1,312	1,301
Rata șomajului, metodologia OIM	11,1	8,5	7,3	6,8	7,9	7,8	7,3	7,8
Salariul mediu lunar, lei	304,6	407,9	544	692	891	1104	1320	1545
Salariile reale, rca	-12,5	2,2	21,2	21,1	15,0	10,2	6,9	4,5

Indicatorii principali (continuarea tabelului)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006p
Comerț extern și balanță de plăți								
Exportul de bunuri și servicii, rca	-23,5	5,5	14,5	18,3	21,1	24,8	22,0	18,0
Importul de bunuri și servicii, rca	-36,1	22,3	11,2	18,1	34,6	26,5	30,0	20,0
Volumul comerțului extern cu bunuri și servicii, milioane USD	1035,4	1248,9	1467,4	1813,2	2193,0	2760,5	3 480	4800
Contul curent, % of PIB	-4,0	-9,4	-7,3	-6,2	-7,4	-3,2	-3,0	-3,5
ISD, milioane USD	38,8	127,5	148,5	110,4	39,4	50,0	75,0	60,0
Venituri din retribuirea muncii prestate peste hotare, milioane USD	90,1	126,2	183,7	239,1	258	450	600	600
Finanțe publice								
Venituri în bugetul consolidat, % din PIB	25,2	25,6	22,7	22,5	24,3	23,5	26,2	26,7
Soldul bugetar, % din PIB	-3,2	-1,0	0,0	-0,5	1,6	0,2	1,9	2,2
Datoria publică internă, % din PIB	15,5	12,6	12,6	12,5	10,7	11,6	11,1	11,0
Datoria publică externă și garantată de guvern, % din PIB	65,9	79,3	64,5	59,4	51,5	29,2	24,9	25,0
Arierate la energie, % din PIB	35,5	24,6	19,4	18,1	15,9	11,1	9,1	9,1
Indicatori financiari								
Basa monetară, rca	41,3	29,8	27,9	31,1	17,0	38	31,8	26,5
Rezerve valutare, milioane USD, end of the year	180,5	222,5	228,5	269,6	302,3	470	597,4	650,0
Rata oficială de schimb media anuală MDL/USD	10,52	12,43	12,87	13,57	13,92	12,3	12,6	13,0
Rata dobânzii pentru credite în MDL, %, ma	35,5	33,3	28,5	23,1	19,2	21	18,9	18,5
Economia internațională								
PIB mondial, rca	3,7	4,7	2,4	3,0	3,9	4,8	4,5	4,0
Media ponderată a creșterii PIB în principalele țări partenere (2/3 din exporturile Moldovei)	2,5	5,3	4,0	2,8	3,8	3,5	3,2	4,1

Surse: DSS, BNM, prognoză de ME

Transnistria, indicatori selectați

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005e
PIB regional, milioane USD	332	281	199	250	309	405	486
PIB regional, rca	-30,1	-20,9	10,0	-2,7	18,1	16,2	18,0
Producția industrială, rca	-3,8	16,5	9,0	-18,7	21,4	47,0	5,0
Populația, mii (estimări)	658,0	651,8	633,6	630,1	621,8	616,5	600
Comerț cu amănuntul și servicii, rca	-18,3	11,9	23,1	18,4	7,6	7,3	16
Investiții în capital fix, rca	34,6	3,8	15,6	-32,7	-14,7	70,0	10
Exporturi, milioane USD	258	328	378	243	433	535	560
Importuri, milioane USD	417	489	541	450	530	758	790
Indicele prețului consumatorilor	240	190	127	111	133	120	116

Surse: "BCRMN", CISR, estimări de ME

REZUMAT

În 2006 a devenit clar că Moldova nu mai are de ales între Occident și Orient, pentru că doar partenerii occidentali oferă girul recunoașterii integrității, indivizibilității și dezvoltării sale ca etnie independentă.

Conform anticipărilor noastre, creșterea în agricultură va fi foarte modestă și nu va depăși 2% anual

Creșterea industrială în 2006 va înregistra valori negative și va descrește cu 5% comparativ cu anul 2005

POLITICĂ. Rezultatele alegerilor din martie 2005 au dus la crearea unui sistem politic în Moldova care funcționează după modelul regimului bipartid, însă formatul cooperării dintre PCRM, PPCD și PD este totuși unul destul de neclar.

Cele mai importante reforme ce țin nemijlocit de descentralizarea și reforma sectorului public, avansarea politicilor regulatorii și de consolidarea independenței justiției își trag originile și logica din formatul planului de acțiune UE-RM. Însă toate aceste acțiuni nu sunt atât de vădite pe plan extern, ceea ce poate fi confirmat și prin faptul că după 12 ani de monitorizare de către Consiliul Europei, Moldova riscă să rămână și în continuare în proces de monitorizare.

În 2006 a devenit clar faptul că Moldova nu mai are posibilitatea de a alege între Occident și Orient, pentru că doar partenerii occidentali oferă girul recunoașterii integrității, indivizibilității și dezvoltării sale ca etnie independentă. Însă chestiunea relațiilor RM și NATO rămâne în continuare a fi un subiect spinos pe agenda politică moldovenească.

AGRICULTURA. Lipsa unor politici agricole, conectate la realitățile Republicii Moldova, face ca stagnarea în agricultură să se mențină și în continuare. Pronosticurile noastre pesimiste, privind rata de creștere a produselor agricole, s-au adevărit. În acest an, agricultura va înregistra o creștere foarte modestă de doar 1,8 % grație creșterii producției agricole în zootehnie (1,9%). Însă suntem tentați de a crede că până la finele anului, acest plafon va fi păstrat, iar creșterea în agricultură nu va depăși 2%. Deja foarte clar se profilează anumite tendințe negative, pe care le urmărim de mai mult timp, cum ar fi: diminuarea recoltelor la cerealele din prima grupă, reducerea continuă a suprafețelor înființărilor agricole cu tutun, diminuarea recoltelor de struguri și fructe, precum și șocul „prețurilor” înregistrate la materia primă din viticultură.

Pe de altă parte, este necesar să menționăm unele progrese în evoluția politicilor agricole, și anume: în a doua jumătate a anului 2006 au fost aprobate o serie de acte normative, elaborate de către Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare, care reglementează organizarea piețelor produselor agricole și agroalimentare, inspectarea sanitară veterinară, gestionarea fondului piscicol, cât și unele măsuri care vor fi realizate în sectorul zootehnic pentru ținerea evidenței efectivului de animale și păsări.

BUSINESS. Anticipările noastre din 2005 cu privire la iminența unei stagnări și apoi a declinului industriei naționale s-au adevărit. Cu toate acestea, pe fundalul înrăutățirii relațiilor cu Federația Rusă, acest declin este privit ca o consecință a presiunilor externe. Considerăm că interdicțiile rusești doar au nuanțat criza, iar izvorul ei constă în ineficiența economiei naționale și politicile economice eronate. Investițiile limitate nu permit modernizarea industriei care ar duce la creșterea productivității muncii și a competitivității economiei naționale.

Regretabil, nu există nici un factor care ar putea contribui la schimbarea semnificativă a tendințelor negative din sectorul industrial. În asemenea condiții am fost nevoiți să modificăm pronosticurile noastre și considerăm că în 2006, spre deosebire de anul precedent, rata de creștere a volumului producției industriale va fi marcată de valori negative. Până la sfârșitul anu-

lui curent industria va descrește cu 5% comparativ cu anul 2005. Referindu-ne la sectorul serviciilor, preconizăm o creștere de maxim 10% până la sfârșitul anului curent.

COMERȚUL EXTERN. Dacă până în 2005 consideram că există careva posibilități de a îmbunătăți starea destul de alarmantă a comerțului extern, acum suntem nevoiți să constatăm că la etapa actuală nu există instrumente și politici adecvate de reducere a deficitului balanței comerciale. Dacă în 2005 rata de acoperire a exporturilor de importuri a atins nivelul de 50% și am considerat-o un eșec enorm, atunci în 2006 nivelul de 40% va fi considerat un mare succes.

Criza atestată în relațiile economice cu Rusia a evidențiat handicapul nostru intern și anume, incapacitatea autorităților publice și a mediului economic de a colabora în vederea depășirii situațiilor de criză. Toate acțiunile modeste întreprinse până în prezent denotă o lipsă de coordonare și înțelegere a fenomenelor ce au loc care, în consecință, nu au permis atingerea nici unui fel de rezultat în depășirea crizei. Drept rezultat, în 2006, pentru prima dată după 1998, comerțul extern va înregistra o creștere negativă de peste 5%.

Importurile continuă să crească și datorită creșterii importurilor produselor, care până nu demult erau considerate produse tradiționale moldovenești. Asistăm, în prezent, la substituirea consecventă a mărfurilor autohtone cu cele de import.

Investițiile străine, în special provenite din vest, provoacă doar creșterea consumului intern și a importurilor, deoarece ele nu sunt direcționate spre ramurile exportatoare, ci în exclusivitate spre domeniile de consum intern. Astfel, avem o situație paradoxală când investițiile străine devin un catalizator al creșterii importurilor.

POLITICI MONETARE. După “febra valutară” din lunile iunie-iulie, cât și după reducerea depozitelor în lei, băncile comerciale în lunile iulie-august au ajuns la limita când sursele proprii nu le mai permiteau creditarea economiei. Deficitul de lichiditate a provocat, astfel, scumpirea resurselor creditare.

Conform angajamentelor stipulate în acordul cu FMI, BNM a devenit mult mai independentă. Totodată, aceasta nu va mai fi obligată să crediteze Guvernul. Acest fapt va îmbunătăți semnificativ situația pe piața financiară. Însă suntem foarte pesimiști cu privire la disponibilitatea Guvernului de a-și onora obligațiile față de BNM în anul 2006. Este puțin probabil că datoria de 118,8 mln de lei a Guvernului față de BNM va fi restituită până la finele anului. Cursul leului față de dolar se va menține stabil, iar până la finele anului, rata de curs va fi de 13,4 leu/USD în conformitate cu pronosticurile noastre anterioare.

FINANȚELE PUBLICE. Conform anticipărilor noastre anterioare, după o creștere spectaculoasă din 2005, în 2006 bugetul de stat a intrat într-o perioadă de stagnare, care va continua și în 2007. Mai mult ca atât, considerăm că veniturile de bază ale bugetului de stat în 2007 vor fi de 9,75 miliarde sau cu 380 mln lei mai puțin decât așteptările Guvernului. Analiza bugetului de stat ne-a determinat să constatăm că este un simplu tabel cu cifre, realizat fără a ține cont de indicatorii macroeconomici elaborați de Ministerul economiei. Drept consecință, structura și mărirea lui sunt totalmente detașate de realitățile socio-economice actuale.

Deficitul balanței comerciale la sfârșitul anului va depăși cifra de 1,6 mld USD

Pentru prima dată după 1998, exporturile vor înregistra creștere negativă

Ratele dobânzilor la credite pot ajunge până la 19-20%

La sfârșitul anului, cursul leului față de dolarul american va fi de 13,4 lei/USD

Veniturile de bază ale bugetului de stat în 2007 vor fi de 9,75 miliarde, sau cu 380 mln lei mai puțin decât așteptările Guvernului

Cheltuiile reale ale bugetului de stat în 2006 vor fi cu 8,4% mai mici decât în 2005

bugetare și-au redus semnificativ ritmul de creștere în 2006 și acest proces va continua și în 2007. Conform prețurilor anului precedent, cheltuielile bugetare în 2006 vor fi cu 8,4% mai mici decât în 2005. Respectiv, capacitatea reală a Guvernului de a soluționa problemele sociale este cu 8,4% mai mică în comparație cu anul precedent, fapt care va rămâne valabil și pentru 2007. În asemenea condiții anticipăm o imposibilitate a Guvernului de a respecta prevederile Legii salarizării bugetarilor în 2007, ceea ce poate respectiv provoca tensiuni sociale.

Menținem pronosticul anterior cu privire la inflație, care la sfârșitul anului va depăși rata de 13%

PREȚURI. Experții IDIS Viitorul mențin precizările privind inflația anuală de 13%, deoarece creșterea prețurilor la resursele energetice, care sunt reglementate în mare parte administrativ nu s-au transferat în totalitate asupra prețurilor finale plătite de populație. Același nivel înalt al inflației îl anticipăm și pentru 2007, deoarece în prezent are loc o modificare esențială a originii inflației. Asistăm la trecerea de la inflația cauzată de creșterea rapidă a consumului la inflația costurilor.

Cursul valutar conform parității puterii de cumpărare trebuie să fie de peste 16 LEI/USD

Inflația ridicată și cursul valutar stabil, au devenit factori de bază care stopează creșterea economică, la general, și creșterea exporturilor, în special. Astfel, pentru menținerea competitivității produselor autohtone pe piețele străine, astăzi, un Euro ar trebui să valoreze 21-22 lei, iar un dolar SUA peste 16 lei. Întărirea continuă a leului față de valutele străine, duce la scumpirea economiei naționale care, drept consecință, defavorizează exporturile și stimulează importurile.

Datorită necompetitivității economiei naționale migrația forței de muncă va crește în următorii ani și va continua reducerea numărului celor angajați în economia națională

SFERA SOCIALĂ. Pe piața forței de muncă atestăm un dezechilibru, care va duce la agravarea stării lucrurilor în economia națională. Astfel, salariile maxime pe care și le pot permite angajatorii să le plătească sunt mai mici decât minimul acceptat de angajați. Drept consecință, s-a creat situația când, pe de o parte, populația continuă să emigreze, iar multe sectoare ale economiei se confruntă cu un deficit de forță de muncă. De fapt, avem o economie necompetitivă, care stimulează emigrația pe fundalul reducerii continue a angajaților în economia națională. Numărul angajaților în economia națională în 2006 se va reduce cu 5%. Transferurile de peste hotare stimulează consumul care în lipsa producției autohtone, provoacă creșterea importurilor.

TRANSNISTRIA. Economia transnistreană are toate caracteristicile unei economii subvenționate, de aceea este marcată de instabilitate și este caracterizată de un grad înalt de sensibilitate față de șocurile externe atât de natură politică, cât și economică. Monitorizarea frontierei dintre Ucraina și partea Transnistreană a Moldovei a arătat că contrabanda prin regiune este una din sectoarele de bază ale economiei locale.

Oficial economia transnistreană este structurată astfel încât 70% din PIB este format de 15 întreprinderi. Mai mult ca atât, uzina metalurgică de la Râbnîța asigură peste jumătate din valoarea totală a exporturilor și circa 2/3 din veniturile fiscale ale bugetului regional. În prezent, principalele întreprinderi care formează sistemul economic regional sunt proprietate rusească.

● ÎN ACEST NUMĂR

Piața cerealelor din Republica Moldova
 Susținerea acordată de către stat producătorilor de sfeclă de zahăr
 Viabilitatea industriei naționale
 Suntem oare gata pentru piața europeană?
 Un pas semnificativ spre liberalizarea reglementării valutare
 Specificul consumului în Republica Moldova și impactul lui asupra bugetului de stat
 Banii „ușori” sau „banii grei”?
 Moldova și statele UE

POLITICĂ

În ciuda tendințelor de fragmentare ciclică a partidelor de opoziție, există și semne de modificare a contextului politic în RM. Regrupările așteptate pe segmentul „liberal” al opoziției ar putea stimula, în mod necesar, și anumite mutații ale electoratului de stânga. Alegerile locale din mai-iunie 2007 reprezintă un stimulente serios pentru re poziționări ulterioare, accelerate de valurile de “disidenți” și transfugi politici din ultimele luni, care au afectat aproape toate partidele. Consensul național pare a fi mințat din nou de un val de ostilități cultural-simbolice, de această dată, legată de efectele introducerii cursului de “Istorie integrată” în școli, și a promovării unor vaste acțiuni ale PCRM pe teme de identitate și istorie autohtonă.

Presiunile care agită astăzi relația între opoziție și partidul puterii conturează simptomele unei crize a transformărilor, pe care ambele părți, în egală măsură nu ar dori să și-o asume. Alegerile locale din 2007 vor fi vitale pentru sistemul democratic din RM, care nu poate funcționa în condițiile unei opoziții fragmentate sau ambigue și într-un context în care regulile nescrise valorează mai mult decât cadrul formal normativ. Și dacă aflarea la putere avantajează PCRM pe plan operativ și al mobilizării resurselor, situația de stagnare și derută economică stigmatizează pe liderii acestui partid pentru toate erorile și deficiențele unei guvernări, intrate în a doua jumătate a ciclului politic. Spre deosebire de opoziție, PCRM trebuie să răspundă unor acute întrebări cu caracter social și economic. Cum poate fi oprit procesul degradării PIB-ului și a reducerii locurilor de muncă? De ce nu poate deveni RM mai atractivă și mai credibilă pentru investitorii străini și pentru partenerii strategici occidentali, nici în anul 2006? Cum poate profita economia RM de avantajele regimului facilitat de comerț (GSP+) al UE și, totodată, să beneficieze eventual de acces și la piețele rusești?

Deasupra vieții politice planează umbra unei crize economice, legate și de ciclul obiectiv al unei crize economice pe plan regional. Motivele acestei crize sunt doar superficial legate de embargoul la exporturile de vinuri și fructe impus de Rusia, pentru că rădăcinile acesteia se găsesc înainte de toate în structura defectuoasă a PIB-ului, intervenția statului în economie și, nu în ultimul rând, în practicarea unui populism iritant și hilar în politicile executivului, lipsa de cooperare constructivă între partenerii externi și structurile puterii. Rolul disproporționat pe care-l joacă o ramură executivă a puterii într-un regim parlamentar reduce automat pretenția de a legitima elementele care pot garanta stabilitatea politică, esența democratică și europenizarea Moldovei. Formularea unui curs de liberalizare accelerată a economiei poate avea loc doar în condițiile unei guvernări poliarchice, și nu monobazice, iar guvernarea “manuală” a economiei reprezintă un atribut al sistemului administrativ de comandă, și nu al unei economii libere europene.

Contextul Intern

S-a încheiat oare tranziția politică în RM? Rezultatele alegerilor din martie 2005 au creat în RM un sistem politic care funcționează după modelul regimului bipartit, în care partidul-patron sau, altfel spus, “hegemonul” coabitează cu un grup de partide minuscule, acceptate și controlate, totodată, prin regula votului majoritar. Fenomenul este tipic mai multor țări, dar toate acestea țin de tradițiile existente în lumea „a treia”. Aceste țări sunt guvernate de câte un lider autoritar a cărei legitimitate este prea slabă să se încreadă în regulile competiției politice și prea puternică pentru a fi înlocuit prin alegeri. Acest tip de regim politic¹ redistribuie prin excludere beneficiile regimului administrativ, politic și social pe care-l gestionează ierarhic spre elementele loiale grupului politic – pivot. În RM, adoptarea **modelului bipartit imperfect** coincide cu apariția “politicii de coabitare” sau, după cum menționam într-un număr al ME a „cooperării fără reciprocitate” (Iulie 2006, ME).

¹ Numit în literatura de specialitate și “regim bipartit imperfect”, acesta funcționează prin rolul pe care și-l preconizează în societate un partid - “patron” (Jean Blondel), care tinde să distribuie diverse posturi, gratificații, servicii, inamicilor săi ideologici pentru a-i subordona și controla astfel, dar fără a-și inhiba presiunea contra celor care nu-i acceptă tutela.

Formatul cooperării între PCRM, PPCD și PD este totuși destul de neclar și atribuit unor relații tipic-patronale, în sensul în care acestea aparțin exclusiv fruntașilor de partid și rămân absolut enigmatice majorității membrilor acestor formațiuni. Restul partidelor politice pot alege să participe autonom la o parte din aceste beneficii, cu condiția să susțină regimul și „linia” partidului „patron”. Această tactică contrazice ideologia monopolist-etatistă care definește cel mai bine identitatea programatică a PCRM, dar nevoia de „coechipieri” este abil exploatată de către liderii acestuia care o explică prin logica „tacticii pragmatice”, sau prin orice alte circumstanțe atenuante. Coabitarea le permite liderilor de partid să se consulte periodic, delimitându-și astfel prin mijloace non-violente spațiile de interes; gestionând ori dând impresia că gestionează împreună instituțiile statului.

Dar, spre deosebire de societățile consociative, în care vitalitatea structurilor sociale se sprijină pe caracterul inclusiv al participării, într-un sistem « bipartit imperfect », repartizarea funcțiilor în stat are loc în mod patriarhal, asimetric, aflându-se la discreția liderului partidului - „patron”. Un alt efect al sistemului de relații de partid în cadrul regimului bipartit imperfect este că, funcțiile partidului sunt reduse și bagatelizate într-un hal fără de hal. Cei mai mulți lideri de partide politice devin victime ale deficitului constant de acces la resurse, respectiv, ei caută să vâneze resurse noi și nu idei politice, în speranța că baza financiară le va rezolva automat lipsa de vitalitate politică. Există programe electorale, care nu servesc nimănui după alegeri.

Există tehnologii accesibile și branduri ideologice, dar nu există politici efective pe tărâmul construcției de partid.

Reputația nu compensează lipsa de statut politic pentru elitele culturale, „sămănătoriste”, crispate într-o pleiadă de nostalgii desuete, cu puține sau aproape cu nici o legătură cu lumea reală a businessului autohton, sufocate de corupție, tratament abuziv din partea autorităților și de clientelisme menținute cu insistență în jurul verticalei puterii. **Elitele câștigătoare sunt astăzi preocupate de menținerea poziționării lor de status și a beneficiilor alocate prin intermediul instrumentelor de putere în stat**, iar cele care au pierdut, nu par să fi regăsit motive suficiente pentru a reveni în „marea politică”: resurse, idei politice sau lideri puternici. Menținerea acestui tip de regim politic „bipartit imperfect” are efectul de a compromite alternanța la putere, ca principiu esențial al democrației reprezentative și întărește absenteismul electoral ca rezultat al unor așteptări politice neîmplinite.

În aceste condiții, lipsa de alternativă nutrește sentimentul unei stații terminus a tranziției în RM.

Pe plan instituțional, două sau mai multe partide politice, total divergente pe plan ideologic, decid să-și conserve pozițiile aflându-se în jurul puterii centrale. Aparent, consensul național din aprilie 2005 nu a condus la o creștere calitativă a solidarității naționale, deși a fost invocat ca soluție tactică favorabilă, ci a condus la prăbușirea competiției politice. Mulți oameni publici și politicieni cunoscuți susțin astăzi, că tranziția politică în RM s-a încheiat și asta pentru că societatea a ajuns de unde a pornit la momentul desprinderii sale de URSS. Statutul opoziției este în continuare oprimat de lipsa de acces la mass-media de stat și de anvergura la care PCRM își poate susține „hegemonia” prin mijloace directe (instituțiile pe care le controlează în stat) și indirecte (prin capitalul simbolic pe care cetățenii îl transmit oricărei forțe politice aflate la putere).

Opoziția se află cam pe unde se afla și atunci, iar PCM a devenit între timp PCRM și și-a „raționalizat” relațiile cu vechea metropolă. Coabitarea unui partid etatist cu câteva grupulețe politice mai mici, justifică transmiterea către executiv a portofoliului de priorități pe reformele strategice. Natura dominației executiv-legislative se întemeiază pe capacitățile slabe de analiză și procesare legislativă a fracțiunilor și deputaților independenți. În raport cu fracțiunea legislativă a PCRM, partidele de opoziție acționează mai degrabă ca niște nuclee de influență și presiune reactivă, decât ca partide moderne, capabile să asigure alternanța la putere, explică scăderea încrederii publice în categorii și concepte, cum sunt „democrație”, „libertate”, „economie de piață”, pe valul unei rate de absenteism accentuată în alegerile repetate din capitală (iulie-noiembrie 2005).

Un tablou sincretic asupra temelor esențiale pentru actorii politici relevanți și soluțiile necesare în acest sens, poate fi descris astfel:

Actori	Integrarea europeană	Pluralism parlamentar	Economia de piață	Integritatea teritorială	Integrare NATO	Statut avansat în cadrul RM pentru PMR	Rangul problemei	Soluții
Guvernul	+ -	- +	- +	++	--	-	1,1	Modernizare
Nomenclatura	--	--	- +	+ -	--	- +	0,9	Reconstrucție
Electoratul	++	- +	- +	++	- +	--	1,5	Reconstrucție
Opoziția	++	++	++	++	+ -	--	2,0	Consolidare
Rusia	--	+ -	+ -	--	--	++	1,1	Reconstrucție
Occidentul	++	++	++	++	++	--	2,1	Includere
Ucraina	++	+ -	++	+ -	++	- +	1,8	Includere
România	++	++	++	++	++	--	2,1	Includere
Administrația Smirnov	--	--	- +	--	--	++	1,0	Eliminare
Filorușii	--	+ -	- +	--	--	++	1,1	Reconstrucție
Businessul	+ -	+ -	++	+ -	+ -	--	1,3	Consolidare
	2,8	2,6	3,2	2,9	2,3	2,2		

Legenda:

-- 0,1 negativ dacă + prevalează	- + 0,2 ascendent	minus sau plus '0, neutru	+ - 0,3 descendent	++ 0,4 pozitiv dacă - prevalează
----------------------------------	-------------------	---------------------------	--------------------	----------------------------------

Cele mai intense „presiuni publice” sunt atinse, în matrice, de accelerarea cursului reformelor economice (3,2), subscrise integrării teritoriale (2,9) și integrării europene (2,8). Pe ultimul loc se plasează căutarea unei forme de statut superioare celei de regiune pentru teritoriul din stânga Nistrului. La capitolul „acțiune”, există o așteptare susținută de Occident (2,1) pentru a se implica mai activ în susținerea proceselor de reformă a structurilor RM, inclusiv, rolului jucat de vecinii integrați în UE. Cele mai înalte ranguri de problemă sunt înregistrate, de asemenea, de prioritatea consolidării opoziției (2.0) și de eliminarea administrației Smirnov (1,1). Pare a fi surprinzător răspunsul dat în această matrice ideii de reconstrucție a nomenclaturii (1,1), rata scăzută fiind probabil determinată de lipsa de instituții stabile și puternice, premiză inițială, față de premiza secundă, de a avea un corp profesionist și responsabil al birocrăției de stat.

Priorități concurente în 2006. În ciuda fragmentării partidelor de opoziție din ultimii ani, există și anumite semne de metamorfoză în RM, ca efect al reducerii optimismului social al populației, al creșterii așteptărilor inflaționiste, al scăderii consumului intern și al unor nemulțumiri în creștere față de ineficiența politicilor economice în stat. Rezultatele primei jumătăți ale anului 2006 sunt destul de pesimiste, în luna octombrie. Deși, statistica oficială raporta o creștere economică de 5%² în primele 4 luni ale anului, producția industrială a scăzut rapid ca urmare a reducerii cu 58% a producției vinicole. Deficitul comerțului exterior a constituit circa \$844,7 mln. (+40,3%), iar rata de acoperire a importurilor cu exporturi s-a redus de la 49,9% la 39,2% pe parcursul anului.

O nouă strategie de atragere a investițiilor, elaborată recent de MEC³, își propune să propulseze o rată de creștere estimată la 10% anual în RM (vizând modificarea statutului unor ZEL, stimularea pieței de valori imobiliare și creșterea calității procesului de administrare al proprietăților publice). Liniile directoare ale acestei strategii aparțin, de altfel, șefului statului, care aprecia în intervenția sa din iulie că, „prin politica sa investițională, RM trebuie să preia poziția pe care a ocupat-o până nu demult Statele Baltice, ca punte de legătură între Vest și Sud-est”, somând „executivul să nu se teamă de liberalizare și nici de libertăți economice sporite”. Economisții au indicat imediat caracterul eclectic al discursului și riscurile comportate.

Puțini însă vor nega ipoteza de la care pornește șeful statului că situația economică, pe ansamblu, rămâne deosebit de critică, exporturile cad abrupt, iar

² Chișinău, 19 septembrie (INFOTAG).

³ Chișinău, 11 septembrie (INFOTAG).

investițiile străine, în mare, occidentale, nu pot fi atrase în lipsa credibilității suficiente în politicile guvernării. Demiterea ministrului economiei și tolerarea, totodată, a unui populism disperat și patriarhal al conducerii guvernului ridică însă semne mari de întrebare asupra coerenței cursului economic urmărit.

Este nerezolvată până în prezent o problemă esențială a viabilității RM: securitatea energetică, diversificarea surselor de alimentare cu energie electrică. Confuziile păstrate în continuare asupra raportului între acționarii Companiei *Moldova-gaz*, contorizarea consumului intern de gaze, dar și sistemul de achiziții de electricitate, sunt în continuare teme tabu pentru opinia publică și pentru oficialii Guvernului. Pe fonul reducerii ritmului de creștere economică, accizele vamale rămân o sursă majoră de completare și formare a bugetului de stat⁴. Potrivit Agenției internaționale de estimări "Moody's Investors Service", Moldova este aproape de insolvență⁵, pe o bază economică limitată, fiind dependentă de prețurile la resursele energetice și restantă la capitolul reforme. Un studiu recent al Băncii Mondiale (Costs of doing business), făcut public în septembrie, re poziționează RM de pe locul 88 pe 103, într-un clasament care include 175 de țări⁶. Edward Brown, Șeful Oficiului BM este suficient de diplomat să explice această involuție printr-un „ritm accelerat al reformelor altor țări, incluse în top”, dar **faptul că alte țări au accelerat reformele, iar RM suportă consecințele nu poate să consoleze sub nici o formă...**

Declinul Indicatorilor economici de bază au provocat diverse reacții de răspuns. Cele mai dure reacții au revenit șefului statului, care nu a ezitat să-l demită pe Ministrul Economiei, Valeriu Lazăr, exprimându-și, în acest fel, reacția de insatisfacție față de nivelul implementării programului economic și lipsa de entuziasm față de cursul economic formulat chiar de către șeful statului la finele sesiunii legislative (30.07.06). Președinția s-a arătat nemulțumită de: situația balanței comerciale negative, de lipsa de conlucrare a MEC cu alte ministere (cu cel al Industriei, al Infrastructurii și al Industriei Alimentare, cu care se știe că ex-ministrul Lazăr a avut relații tensionate), dar, mai ales, de faptul că discursul economic al șefului statului nu a fost preluat ca program de acțiune imediată.

Demiterea Ministrului Lazăr a trezit însă diverse interpretări, care gravitează, de regulă, în jurul ideii de reglare de conturi dintre grupurile politice din cadrul actualei guvernări și ceea ce se impută oficial nefiind decât un motiv pentru învinuire mai grave. Există temeuri să ne îndoim că șeful statului ar trebui să formuleze cursul economic în țară și asta pentru că, potrivit Constituției RM, această competență este atribuită prim-ministrului, responsabil direct în fața legislativului. Art.83 (1-2) atribuie șefului statului doar competența de a "lua parte la ședințele Guvernului, pe care le va prezida, atunci când participă", și aceea de a "consulta Guvernul în probleme urgente". Formarea Guvernului și investirea sa politică țin iarăși de competența legislativului, după desemnarea unui candidat de către șeful statului (art.82, p.1), prevederile art.88 (alte atribuții ale șefului statului) referindu-se la cu totul alte funcții publice, decât cele aflate pe poziții ministeriale. Atribuțiile speciale ale șefului statului în domeniul politicii externe (art.86) și în domeniul apărării (art.87) nu justifică demiterea unui ministru, care reprezintă, de fapt, al 12 ministru demis pe temeuri neclare.

Planul de acțiuni PAUERM este „mai mult gol decât plin”? Nimeni nu poate nega că pe plan intern, PAUERM deja a devenit un instrument valoros de schimbare a paradigmei guvernării în stat. **Cele mai importante reforme legate de descentralizarea și reforma sectorului public, avansarea politicilor regulatorii și de întărire a independenței justiției își trag originile și logica din formatul Planului de acțiuni (PAUERM).** Autoritățile RM și societatea civilă continuă să privească la acest Plan ca la un instrument care ar putea să apropie RM de instrumente avansate de preaderare, fie de genul unui Acord de Asociere și Stabilizare (AAS – recunoscut țărilor balcanice, membre ale Pac-

⁴ În primele șapte luni ale acestui an, Serviciul Vamal a colectat venituri în valoare de 3,431 mlrd. lei (\$259 mln.), o sumă aproape egală cu cea pe întreg anul 2003 (3,530 mlrd. lei) și de 2 ori mai mare decât în anul 2000, atunci când s-a înregistrat o stabilitate relativă a economiei naționale.

⁵ Chișinău, 13 septembrie (INFO TAG) "Moody's" estimează că după semestrul I 2006, deficitul PIB-ului a constituit 13,8%, fiind de două ori mai mare decât în perioada similară a anului 2005, iar dacă embargoul rus se va menține până la finele anului, PIB-ul în RM se va mai reduce cu 4%.

⁶ Chișinău, 20 septembrie (INFO TAG)

Cele mai importante reforme legate de descentralizarea și reforma sectorului public, avansarea politicilor regulatorii și de întărire a independenței justiției își trag originile și logica din formatul Planului de acțiuni (PAUERM).

tului de Stabilitate), fie de genul unui Acord de Vecinătate și Asocieră (AVA – aspirat în egală măsură la Chișinău și Kiev, ca urmare a insatisfacției față de o vecinătate contestabilă în raport cu UE).

Opinia publică din RM devine tot mai avizată că există „tème” de acasă, „homework”, asupra cărora autoritățile publice au responsabilități, și că există importante riscuri dacă angajamentele asumate nu vor fi îndeplinite. Societatea civilă și presa au modificat vizibil tonul demersului lor pro-integrare EU, apelând tot mai mult la obiectivele tehnice ale executivului, fără de care angajamentul PAUERM ar rămâne steril. **Există însă procese care nu țin numai de presiunea publică.** Rata de creștere economică este în declin vizibil în 2006, ca și rata atragerii de investiții străine, cel mai mic din Sud-estul Europei. Embargoul impus de Rusia la exporturile de vinuri afectează creșterea producției industriale, iar instabilitatea prețurilor subminează serios efectele politicilor de reducere a sărăciei. Deși oficialii guvernamentali se întrec în titrarea unor comentarii elogioase față de PAUERM, devine tot mai clar că progresele așteptate nu au fost atinse și că motivul de bază nu ține nici de „rolul negativ al opoziției” sau de „ploile și grindina” care ar reduce succesele executivului, ci, în primul rând, la lipsa de capacități redutabile de mobilizare a structurilor guvernului și, poate, chiar la persistența în naivitate a unor oficiali de stat, într-o formulă de inspirație sovietică este încă vie: „noi ne-om face că lucrăm, ei se vor face că ne integrează”!

Stilul intervenționist al statului pe domeniul de responsabilitate al agențiilor de reglementare este și el un subiect de consternare printre partenerii externi ai RM. Drept exemplu servește și decizia recentă de a aloca o a III-a licență de telefonie mobilă GSM, fără ca ANRTI să fi fost cel puțin informată ori sesizată în acest sens⁷. Abia prezentată publicului larg, strategia de atragere a investițiilor se lipsește de principalul său artizan, ministrul Valeriu Lazăr, demis de șeful statului. Pachetul de legi privind descentralizarea administrativă, inițiată în legislativ, este lipsit de unul din pilonii săi de bază: reforma finanțelor publice locale și asta pentru că modelul propus în cadrul Comisiei Speciale a fost blocat de Ministerul Finanțelor pe motiv că acesta ar fi prea radical. De curând, și Alianța Anticorupție a acuzat autoritățile centrale de caracterul defectuos al cooperării dintre Parlament și societatea civilă, afirmând că,⁸ în ciuda acordurilor semnate, „multe legi importante sunt nepublicate înainte de adoptarea lor finală, ceea ce afectează implementarea programului național de prevenire a corupției”.

Declarații similare au răsunat și pe alte domenii vitale pentru implementarea Planului de Acțiuni UE-RM și, ca și mai înainte, nu există nici un oficial care să-și asume răspunderea pentru existența acestor probleme. Cu prilejul unei reuniuni de lucru, la Chișinău, în septembrie 2006, incluzând o largă participare din mediul decidenților și analiștilor occidentali, Directorul pentru Integrare al CE, Hugues Mingarelli a ținut să enumere domeniile în care nu s-au înregistrat nici un fel de progrese în ultimul timp între RM și UE, au fost menționate: sistemul de certificare a produselor la export, excluderea obstacolelor neeconomice pentru investitori, integrarea rapidă a rețelelor de energie și transport în circuitul traseelor europene, ajustarea prețurilor la gazele naturale⁹. La rândul său, Bruce Jackson, șeful Comitetului SUA pentru NATO, a afirmat că **“RM trebuie să întreprindă pași energici de apropiere de organizațiile euro-atlantice, dacă dorește să nu rămână izolată de civilizația europeană pe mulți ani înainte”**¹⁰. Jackson s-a arătat surprins de “lipsa de reacție a oficialilor de la Chișinău în acest moment de răscruce pentru destinul Republicii Moldova”.

RM trebuie să întreprindă pași energici de apropiere de organizațiile euro-atlantice, dacă dorește să nu rămână izolată de civilizația europeană pe mulți ani înainte”

7 Infotag, 5 octombrie, 2006. ANRTI s-a declarat surprinsă de hotărârea Guvernului privind anunțarea tenderului pentru acordarea unei noi licențe la prestarea serviciilor de telefonie mobilă în standardul GSM și reorganizarea Întreprinderii de Stat “Radiocomunicații” în societate pe acțiuni.

8 Chișinău, 22 septembrie (*INFOTAG*)

9 “Moldova și Estul Europei: reformă, integrare, soluționarea conflictelor, cooperarea regională”, 9 septembrie, la Chișinău. “Nimeni nu va acorda păsuiri, dacă nu veți îndeplini angajamentele. Dacă Moldova vrea serios să se lanseze pe piețele europene cu produsele moldovenești, trebuie ca și oferta să fie corespunzătoare...” Hugues Mingarelli, DG Integrare, Comisia Europeană.

10 “Moldova este o țară foarte pasivă. Face impresia că toți din această țară se află în așteptarea unor instrucțiuni fie de la Moscova, fie de la Bruxelles, fie din altă parte. Ministrul de Externe, Andrei Stratan, mi-a spus că se află în așteptarea unui raport de la Bruxelles privind politica Moldovei. Dacă ne punem pe linia de așteptare a ceva de la Bruxelles, atunci putem să așteptăm la nesfârșit. Trebuie să spunem Bruxelles-ului ce dorim, nu să așteptăm ceva de la el”. Bruce Jackson

Relațiile puterii politice cu justiția amintește de adulter. Reguli informale și proceduri de intervenție directă influențează în continuare asupra proceselor judiciare. Arestarea recentă a unui angajat tehnic al postului TV Media-pro, Ghenadie Braghîș, sub acuzația de "luare de mită" (el nefiind nici funcționar public, nici subiect ce cade sub incidența unor categorii egalate în statutul lor cu Serviciul Public), și eliberarea sa necondiționată, peste 10 zile, pe motiv că „temeiurile aflate la baza arestării s-au epuizat”, a creat confuzie chiar și printre cei care ar fi dorit să confirme anumite progrese pe calea independenței justiției în stat. Incidentul s-a produs chiar în ajunul unei reuniuni pe tema reformei justiției în RM, organizate de MAEIE cu participarea unor importanți experți europeni¹¹. Arestările sunt foarte nepopulare printre ziaristi și deosebit de atractive pentru liderii populiști pur-sânge. Faptul că procuratura își permite asemenea aventuri, fără a suporta consecințele, semnalizează existența unei vădite imunități la erori a procurorului general, singurul capabil să autorizeze acest caz, ceea ce compromite discursul oficial asupra rezolvării problematicei justiției independente. **După valul de aresturi operate printre oficialii primăriei capitalei, soldate cu procese la CEDO și lipse de probe la dosarele intentate, capitolul „justiției independente” este unul dintre cele mai slabe argumente în favoarea europenizării Republicii Moldova.**

Exponenții PCRM găsesc lipsa de patriotism drept motiv pentru infracțiuni și au început să dedice eforturi susținute pentru a atrage tineretul în viața politică¹². Acest interes se leagă de revenirea pe agenda discuțiilor publice a manualului de Istorie integrată, subiect care redeschide cutia Pandorei în societate, și nu doar printre elevi și profesorii de istorie¹³. Criticii atenționează asupra faptului că melanjul de propagandă comunistă și pluralitate istorică¹⁴ sfidează, de fapt, armistițiul încheiat în 2002, sub garanțiile oferite de APCE (Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei), în ceea ce privește introducerea în cursurile școlare a disciplinei Istoria integrată. Protestele promise de o parte din partidele de opoziție pentru luna octombrie 2006 vor putea demonstra în practică cât de intens poate fi acest protest social.

● PREDICȚII PENTRU 2006-2007

Liberalizarea economică, anunțată în luna iulie 2006 de către șeful statului, nu poate avansa decât concomitent cu liberalizarea profundă a spațiului public, în care mai există serioase carențe și datorii nerezolvate. Următoarele luni vor fi decisive pentru confirmarea angajamentelor față de PACE și UE, în raport cu instituțiile politice cu caracter liberal: justiția independentă, presa liberă și necenzurată, accesul la informație și drepturile omului, limitarea intervențiilor statului în economie.

Reforma politică în RM este complexă și nu se reduce la schimbarea matematică a sumei câtorva instituții centrale cu funcții executiv-administrative. Ea cuprinde o redefinire sistematică a funcțiilor statului prin puterile sale conexe legislativă, judiciară și executivă, încadrate formatului constituțional existent, dar și a departajării exercițiului puterii la nivel central de nivelul local de luare a deciziilor. În mod natural, orice reformă politică poate fi încetinită fie de blocaje birocratice (costuri

reziduale – opoziția manifestată de aparatul birocratic la schimbare), fie de obsesiile hegemoniste ale unor cercuri politice, care o percep ca pericol.

Totuși, această reformă nu poate fi evitată atât timp cât obiectivul aderării la UE rămâne printre termenii de referință ai modernizării societății și statului în RM. În prezent, asistăm la o acutizare a discrepanțelor regimului politic formal (cadrul constituțional) și a regimul politic efectiv, care poate fi înțeles, mai degrabă, din analiza regulilor informale, patriarhale, decât din logica rațiunii obiective. Reforma actorilor politici reprezintă o problemă în sine a acestui proces. Atitudinea PCRM față de modelele discutate până în prezent asupra reformării sale va evolua în surdină și în 2007, dacă obsesiile acestui partid nu vor fi diminuate printr-un angajament intern de reformare. Arhitecții PCRM vor fi în toamna acestui an mai preocupați de implicațiile electorale ale liberalizării politice, decât de beneficiile propriu-zise ale pluralismului politic, asimilat de autorități.

¹¹ Reforma Justiției și Afacerilor Interne în Republica Moldova în cadrul implementării PARMUE

¹² Chișinău, 12 septembrie (*INFOTAG*).

¹³ Printre cele mai recente erupții ale populismului autohton se înregistrează și constituirea Partidului Moldovenilor, înființat pe baza fostei mișcări patriotice "Pro Moldova". Este interesant că apariția noului partid a coincis, în prima jumătate a lunii septembrie, cu declanșarea unor activități susținute de training și acțiuni publice ale organizației de tineret ale PCRM. Notăm că o parte dintre aceste acțiuni s-au desfășurat cu susținerea NDI și IRI.

¹⁴ Chișinău, 21 septembrie (*INFOTAG*).

Politica externă

Integrare fără aderare? După 2005, UE a renunțat brusc la ideea de continuare a procesului de integrare europeană, susținând că problemele de guvernare internă trebuie să fie soluționate mai înainte de a exista orice altă discuție asupra unor noi valuri de extindere. Decizia de a îngheța discuțiile cu privire la următoarele valuri de integrare coincide cu importante metamorfoze în politica externă a fostei metropole sovietice – o politică agresivă prin care Rusia își propune deschis să re-instaleze controlul asupra vecinilor săi imediați (spațiul ex-sovietic), tratat ca spațiu de interes vital indiscutabil al hegemoniei sale, dar și asupra comportamentului unor actori continentali, cum este UE, prin mijloace specifice energetice și de rivalitate.

Dintr-o perspectivă recentă, transformările din Rusia sunt de cu totul alte sorghite decât în UE. Rusia a devenit mult mai stabilă sub aspect economic și, totodată, tot mai autoritară, sub aspect politic: revenirea la regimul verticalei puterii, la controlul statului asupra economiei și predilecția pentru forța brută, mai ales, în conflictele civile din Cecenia și din alte regiuni sudice ale statului federal. Concludentă, în acest sens este aprecierea făcută de M.Gorbaciov: „Rusia de azi seamănă cu structurile decizionale ale erei brejneviste, având elemente de stalinism: fără represalii politice, dar cu persecuții și control total asupra celor mai multe domenii publice”¹⁵.

În timp ce *Politica Europeană de Vecinătate* urmărește să contribuie la constituirea unei centuri de „prieteni” în jurul UE, Rusia își dorește puternic crearea unei centuri de „clienți”, loiali intereselor sale naționale¹⁶. Acest limes de confruntare bipolară este precursorul unei ciocniri violente de interese, după cum a fost în 1939. Este oare recunoașterea relațiilor speciale cu Rusia, Polonia și Israel un substituent al politicii germane pentru vecinii săi estici? Unde sunt atunci Țările Baltice și Ucraina, unde este Europa de Est? Pe fondul anunțului de primire a României și Bulgariei în calitate de membri ai UE de la 1 ianuarie 2007, această întârziere de mesaj denotă și anumite defecte de optică în ceea ce privește acțiunile viitoare. Un avantaj strategic care se prefigurează pe viitor ține de sprijinul pe care România, ca stat acceptat de la 1 ianuarie 2007 cu statut de membru al UE, îl va acorda RM¹⁷.

Între timp, aderarea României și Bulgariei la UE, de la 1 ianuarie 2007 poate crea pentru o bună parte din cetățenii Republicii Moldova un sentiment acut de „ghetoizare”, de excludere a curentului pro european, într-un context care ar afecta eforturile îndreptate spre reformă și stabilitate. În timp ce Rusia a primit deja un regim special de vize care se referă, în principal, la studenți, sectorul privat, turiști, etc., iar Ucraina își negociază astăzi un regim similar, Moldova lipsește practic de pe agenda discuțiilor UE. Primul semnal despre inițierea unor discuții pe acest subiect a apărut abia recent și va galvaniza o bună parte din energia diplomației din RM în anul 2007. Valul uriaș de cereri de obținere a cetățeniei României, înregistrat în ultimele luni, intervine pe fondul absenței unor facilități de obținere a vizelor *Schengen* în RM și a restricționări vizibile, în comparație chiar cu cetățenii Ucrainei și Rusiei.

Totodată, facilitățile promise de statul român de la 1 ianuarie 2007, la obținerea vizei de intrare pe teritoriul său, ar putea afecta fluidizarea fluxului de mărfuri și pasageri între state, sporind neliniștile populației și accentuând deficiențele sclerotice ale relațiilor dintre RM și România. Deficitul de imagine este hotărâtor atunci când, chiar pe parcursul unei singure vizite la Berlin Ministrului de Externe al RM, oficialii de prim rang ai MAE din Germania (Gernot Erler) afirmă că „orice referințe la o perspectivă de a deveni membră a UE pentru RM sunt

¹⁵ M.Gorbaciov la conferința consacrată aniversării a 50-a a Congresului XX al PC, Interfax, 16.02.06

¹⁶ Hiski Haukula, A problematic strategic partnership, EU-Russian security dimension, Occasional papers, Nr.46, EU Institute for Security Studies, Paris, 2003

¹⁷ Chișinău, 22 septembrie (*INFOTAG*). „Integritatea Europei este imposibilă până Balcanii de Vest și R.Moldova nu vor adera la Uniunea Europeană”. Declarația Președintelui României, Traian Băsescu, la Koln, în cadrul ceremoniei de decernare a Premiului „Konrad Adenauer”.

premature"¹⁸. De cealaltă parte, discursul Ministrului de Externe, A. Stratan, rostit în aceeași zi la Deutsche Welle, reia sintagma mai veche "a semnalului pe care RM îl așteaptă din partea UE" și a "nedorinței de a fi tratată ca un simplu vecin al UE". Apreciind accentele corecte ale discursului, constatăm totuși o întârziere de cel puțin 6 ani în formularea unui mesaj de acest gen, de care ar fi trebuit să se țină morțiș diplomații de la Chișinău. Astăzi, ne bucurăm că Parlamentul UE ne sprijină cel puțin integritatea teritorială, și nu mai sperăm să accesăm beneficiile pe care Occidentul le-a oferit statelor baltice după 1994.

Implementarea PAUERM reprezintă un bilet de loterie fără câștigător. Deși încă nu suntem în posesia unei opinii formulate oficial de la UE asupra evaluării progreselor de implementare a PAUERM, aprecierile Bruxellesi nu au cum să fie mai optimiste decât evaluările independente care s-au făcut în ultimele luni. Indiferent dacă paharul este pe jumătate gol ori pe jumătate plin, încheierea celor 2 ani de implementare a Planului pune pe oficialii de la Chișinău, ca și pe cei de la Brussels, într-o dublă dilemă. Moldovenii se arată optimiști că țara va îndeplini angajamentele PAUER în ciuda lacunelor pe care le admit și le recunosc oficial. Totuși, chiar dacă este conștient de șubrezenia reușitelor lor, autoritățile RM se așteaptă să primească încurajări din partea UE pentru efortul depus sau, cel puțin, pentru motivația arătată. Lozul câștigător ar fi ca aceste încurajări să stabilească progresiv și o viitoare "țintă" pentru relațiile UE cu RM. Se pare însă că RM are încă prea puțin credit pozitiv în domeniul relațiilor bilaterale.

Menționăm că, în perioada lor de căutare a unor soluții de aderare la UE, Țările Baltice au semnat, în bloc, după ce au fost ignorate de primul val de extindere al NATO, o *Cartă* comună privind parteneriatul și cooperarea cu SUA (ianuarie, 1998), ceea ce le-a ajutat să obțină o foaie de parcurs pentru extinderea următoare. În timp ce Ucraina primește încurajări în susținerea cursului său de pre-aderare¹⁹, despre RM se păstrează o tăcere glacială ori se reține atenția numai asupra conflictului nerezolvat din stânga Nistrului sau a efectelor emigrației masive. Această situație dezavantajoasă pentru îndeplinirea obiectivului strategic propus ar trebui să determine o revizuire neîntârziată a tacticii adoptate în direcția: armonizării legislației interne la aquis-ul comunitar, accelerarea reformei economice și administrative, extinderea acordurilor de asistență instituționalizată (institutional twinning). Pe valul eforturilor recente de a finaliza dimensiunile NPEplus, RM va trebui să solicite un nou instrumentar de evaluare/monitorizare a progreselor sale, plasând la capătul acestui maraton și "motivul central de atracție a turneului" - un statut de țară "aspirantă la integrare".

Naivitate ori utopie? Din martie, 2006, Rusia a blocat exporturile de fructe și de vinuri din RM. Este clar că, în acest mod, Rusia ar dori să accelereze creșterea instabilității interne, pe care să le ghideze spre aducerea pe scena politică a unor politicieni mai loiali față de interesele sale în RM. Concomitent, Rusia a început să ofere deschis asistență regimului transnistrean, susținând financiar și militar întărirea structurilor acestui separatism, dar și politic și militar prin intensificarea vizitelor liderilor săi în cadrul așa-zisei "alianțe a republicilor nerecunoscute" (Abhazia, Osetia de sud și Transnistria). Din luna martie, Rusia a oferit regiunii transnistrene câte \$40 mln lunar, cu titlu de asistență nerambursabilă, la care se adaugă, evident, și livrarea de gaz fără achitări imediate, transferarea de muniții și tehnică militară trupelor secesioniste.

Reacția oficialilor RM la această imixtiune care lezează suveranitatea și independența țării, prin acțiuni pe care Rusia nu le-ar accepta în raport cu propriul separatism teritorial, a fost inacceptabil de precaută. După instalarea EUBAM pe perimetrul de frontieră moldo-ucrainean, Guvernul de la Chișinău a luat o pauză. Analizând acțiunile anterioare ale autorităților RM, care nu au dat curs anterior inițiativei opoziției de a denunța documentele de constituire și calitatea

¹⁸ Chișinău, 8 septembrie (*LINFOTAG*), interviu preluat din *Deutsche welle*

¹⁹ Declarație formulată de "troica de la Visegrad" la 22.02.06, potrivit căreia, acestea acordă sprijinul lor pentru ca Ucraina să adere la UE și NATO și să nu atragă atenția afirmațiilor că țara nu are nici o șansă în următorii 20 de ani (Verheugen in *Die Welt*).

de membru al CSI, putem deduce că Chișinăul oficial s-a pregătit serios să-și înduioșeze interlocutorul din Kremlin. Cabinetul Tarlev a argumentat că dacă RM ar renunța la CSI, atunci ar putea pierde automat facilitățile de care beneficiază acum, în calitate de membru al CSI (care sunt acestea?), și că regimul de comerț liber GSP+ cu UE nu substituie pe deplin acordurile aplicabile în CSI.

Se știe că șeful statului, Voronin s-a pronunțat în repetate rânduri contra oricăror discuții privind integrarea RM în NATO, accentuând sensibilitatea sporită pe care locuitorii Transnistriei ar avea-o față de NATO. Acest tip de discurs uită să amintească că reacțiile negative ale populației sunt doar o extrapolare a ceea ce credem noi despre aceștia și că nimeni nu a testat, în mod independent și onest, impactul NATO asupra sentimentului de siguranță individuală asupra cetățenilor loiali ai RM. Integrarea europeană este indisolubil legată de un statut avansat al raporturilor RM cu NATO. Perpetuarea unui discurs inspirat de Lucinschi, cu privire la beneficiul "pendulării RM între Est și Vest" nu poate produce în Occident decât confuzie și ignoranță față de RM.

Presupunem că, tonul categoric negativ al șefului statului în problema NATO într-un discurs public a avut scopul de a păstra o cărare îngustă de comunicare pe culoarele puterii de la Moscova, fără de care, aceste relații ar fi cu totul imposibil de imaginat. La 8 septembrie, Președintele Voronin a fost totuși primit la Kremlin pentru a avea o discuție privată cu Vladimir Putin. Deși toate detaliile acestei discuții s-au ținut în mare taină, presa rusă a decupat câteva pasaje deosebit de curioase. În mod special, presa a menționat existența unei liste de condiții formulate de Rusia ca temei pentru reluarea importurilor de vinuri din RM, rezolvării conflictului transnistrean și evacuării trupelor militare. În schimbul acestei "generoase oferte", Vladimir Putin a cerut: menținerea statutului neutru al RM în raport cu Alianța Nord-Atlantică, suspendarea imediată a blocadei RMN și creșterii statutului juridic al limbii ruse, în calitate de a doua limbă oficială în RM. Ar fi putut oare cineva să accepte aceste condiții fără să anticipeze reacția violentă societății civile de la Chișinău?

Dar ar fi sperat oare cineva ca președintele rus V.Putin să anuleze organizarea referendumului din Transnistria la mai puțin de o săptămână până la data organizării lui? Greu de crezut, deși putem presupune că liderii PCRM pot pierde orice simț al realității de câte ori privesc cu jind la spațiul politico-cultural rusesc. Dacă urmărim acțiunile oficialităților ruse în ajunul reuniunii Putin – Voronin, putem deduce că rezultatele acesteia sunt nule. La 4 zile după întrevvedere, MAE al Federației Ruse a anunțat un nou plan de reluare a negocierilor, fără a consulta Chișinăul.²⁰ "Vinurile moldovenești nu au nici o șansă să revină pe piața rusă", a declarat la 27 septembrie 2006, Medicul Sanitar Șef al Rusiei, Ghenadie Onișcenco, menționând că pe lângă calitatea proastă a produselor vinicole, s-au amestecat și ingrediente de natură politică²¹. În contrast cu pozițiile tranșante ale UE, SUA și ale unui șir de state OSCE care au anulat orice speranță că cineva ar putea trata serios referendumul transnistrean, mai mulți oficiali înalți ai MAEFR au somat comunitatea internațională să recunoască rezultatele lui, ca un fapt politic ce nu trebuie neglijat, prezentându-l ca pe „un fapt determinat de blocada economică instituită de RM”.

Aparent, Moscova a decis să mențină separat argumentul analogiei cu modelul Montenegro și Cosovo și, din acest motiv, a decis să blameze autoritățile centrale ale RM de faptul că a „provocat acest referendum”. O altă concluzie este că, de fapt, **RM nu mai are de ales între Occident și Orient, pentru că doar partenerii săi occidentali oferă girul recunoașterii pentru integritatea, indivizibilitatea și dezvoltarea sa ca entitate independentă**, în timp ce Rusia, și-a compromis orice autoritate morală de a mai participa în calitate de mediator în procesul de reglementare. Este util de menționat aici că până și include-

RM nu mai are de ales între Occident și Orient, pentru că doar partenerii săi occidentali oferă girul recunoașterii pentru integritatea, indivizibilitatea și dezvoltarea sa ca entitate independentă.

²⁰ Chișinău, 7 septembrie (INFOTAG). Planul include 3 etape distincte: (a) stabilirea unei poziții comune între mediatori asupra statutului « statului » transnistrean, (b) evacuarea completă a tehnicii militare din Transnistria, și (c) transformarea operațiunii militare.

²¹ Novosti-Moldova, 25.09.2006

rea chestiunii de a dezbate conflictele înghețate pe agenda de lucru celei de-a 61-a Adunări Generale ONU a fost blocată categoric de Rusia. Comentându-și refuzul de a da curs acestei inițiative GUAM, diplomații ruși au afirmat că Moscova "nu acceptă politizarea acestei probleme și nici aplicarea formatului Adunării Generale, în acest scop", pe care le consideră contraproductive²². Până la urmă, singurul rezultat pozitiv al întrevederilor de la New York a fost reconfirmarea opoziției fundamentale între Rusia și țările care au constituit ODD (Organizația pentru Democrație și Dezvoltare), cunoscută anterior sub denumirea de GUAM, alegerea unui secretariat permanent și stabilirea unui calendar concret de acțiuni cooperative între aceste țări, în perioada anilor 2006-2007.

Sigur, un nivel minim de normalitate este necesar în relațiile moldo-ruse, dar nu cu orice preț. Optimismul afișat de oficialitățile guvernamentale²³ nu are nici un suport real, pentru că în afară de formarea unor grupuri de lucru, politica Rusiei față de RM nu are cum să fie alta decât este în prezent. Valul masiv de xenofobie din Rusia contra emigrației din țările CSI se referă tot mai des și la persoanele originare din RM. Această atitudine are efecte negative și asupra relațiilor interetnice din RM. Embardoul impus de Federația Rusă este doar preludiul unor schimbări de paradigmă față de statele ex-sovietice. Adoptarea unui regim de vize pare a fi de o perspectivă foarte apropiată. Autoritățile ruse afirmă că, anual, Rusia suportă pagube de circa \$8 mlrd. ca urmare a muncii emigranților, care lucrează ilegal. Totodată, emigranții din țările CSI scot din Rusia peste 10 mlrd. de \$ ocolind controlul de stat²⁴. Valoarea transferurilor de bani înregistrate, pe care muncitorii din CSI le-au efectuat în anul 2005, a depășit 3 mlrd. \$.

Va ajunge NATO în Republica Moldova? Evoluțiile din 2006 profilează o descreștere a ritmului de apropiere a Ucrainei de NATO, cedând Georgiei rolul de pivot al integrării euro-atlantice. La mijlocul lunii septembrie, în Congresul SUA s-a semnat un apel de susținere a integrării Georgiei în NATO (alături de Macedonia, Croația, Albania), conducerea căreia a întreprins numeroase acțiuni pentru a constitui o armată robustă, bine echipată și instruită conform standardelor NATO. Georgia și-a asumat responsabilități sporite forțând vizibil decizia NATO²⁵, dar și răbdarea Rusiei, care s-a declarat adversarul hotărât al extinderii NATO pe lanțul Caucazului de sud, și în spațiul ex-sovietic, în particular. Ultima "încăierare" ruso-georgiană (arestarea militarilor ruși sub acuzația de spionaj militar contra statului georgian) face ca războiul tacit pornit de ruși contra liniei politice urmate de Președintele Saakashvili să ia amploare, sporind miza competiției între Rusia și Occident în spațiul extins al Mării Negre.

Este de remarcat că la 30.09.06, SUA a blocat inițiativa Rusiei de a discuta situația din Georgia în cadrul Consiliului de Securitate al ONU²⁶, repetând modul în care, anterior, Rusia a blocat inițiativa țărilor ODD (ex-GUAM) de a discuta în ședința specială a ONU problematica conflictelor înghețate. Cu intervenția OSCE, militarii ruși au fost transferați de sub arestul serviciilor de securitate georgiene către Rusia, dar incidentul a stimulat puternice reacții de intimidare a cetățenilor georgieni (suspendarea zborurilor, a traficului rutier și a corespondenței poștale, lansarea unei campanii fără precedent de arestare a cetățenilor georgieni aflați la muncă în Federația Rusă, inițierea unor manevre militare în apropierea coastelor georgiene, etc). Menționăm că linia politică asumată de

22 Numărul mare de țări (65) care s-au abținut și cele absente (96) vorbește despre nepregătirea corespunzătoare a acestei chestiuni pentru dezbateri. Pentru includerea acestei chestiuni pe agenda discuțiilor au votat 16 țări (Estonia, Letonia, Lituania, Turcia, Marea Britanie și SUA), contra au votat 15 (Rusia, Algeria, Armenia, Grecia, Indonezia, Republica Sud-Africană).

23 Chișinău, 6 septembrie (INFOTAG). "Relațiile moldo-ruse se vor fortifica și se vor dezvolta", susține Prim-viceprim-ministrul Republicii Moldova, Zinaida Greceanăi.

24 Constantin Romodanovski, șeful Serviciului Federal Rus de Migrație, a calificat emigrarea ilegală drept fenomen care periclitează securitatea statului. Oficialii ruși au anunțat că în Rusia s-ar afla 10 mln. de emigranți ilegali, în special, din CSI, dintre care circa 500 mii sunt din R.Moldova. În aprilie-iunie, acești emigranți ilegali au transferat acasă peste 115 mln. \$ - 8,9% din totalul banilor transferați din Rusia.

25 Georgia are cea mai importantă contribuție pe cap de locuitor în "războiul contra terorismului" (800 de soldați în Iraq la o populație de 5.2 mln de locuitori). Georgia a crescut cheltuielile sale bugetare pentru modernizarea forțelor armate de la 0.4%, până la 13% (în 2006), fiind prima țară semnată la Planului Individual (IPAP), pe care Georgia dorește să-l înlocuiască în 2007 cu un Plan de Asocieri (Membership Action Plan).

26 30.09.06 10:13 «Фраза»

președintele georgian pare a fi un risc calculat, eventual în raport cu Summitul NATO de la Riga (28-29 noiembrie, 2006), la care Georgia ar putea fi invitată să îndeplinească condițiile MAP, obținând, în acest fel, un pachet de garanții sporite de securitate din partea Alianței Nord –Atlantice. Din păcate, reacțiile de solidarizare cu statul georgian au fost palide sau au lipsit în totalitate. Majoritatea deputaților din Parlamentul de la Chișinău au refuzat să susțină un Apel de solidaritate cu Georgia, ca și Rada Ucraineană de la Kiev, ceea ce pune diverse întrebări cu privire la utilitatea relativă a ultimelor transformări din cadrul ODD (ex-GUAM).

Chestiunea relațiilor RM cu NATO rămân în continuare un subiect spinos pe agenda politică. Pe de o parte, RM poate fi felițată cu avansarea relațiilor sale cu Alianța NATO, de la pachetul minimalist de Parteneriat pentru pace, până la un Plan Individual de Acțiuni, pe de altă parte, discuții cu privire la utilitatea instrumentală a aderării la alianță pentru RM rămâne vizibil în urmă față de evoluția evenimentelor politice. Deși au existat dezmințiri categorice față de orice "speculații" cu privire la integrarea RM în cadrul alianței Nord-Atlantice, Planul Individual de Acțiuni (IPAP) cu NATO a fost receptat foarte pozitiv de populație.

Planul debutează în mod fericit prin lansarea recentă a exercițiului multinațional "Cooperative Longbow / Lancer 2006", desfășurat la 11- 18 septembrie în Moldova, și care se pare că a fost una din cele mai importante cooperări din istoria relațiilor RM cu NATO în cadrul "Parteneriatului pentru Pace" (PfP). La exerciții au participat peste 1.000 militari și 50 de persoane civile din 21 de țări ale Alianței. Opinia publică a tratat cu interes sporit aceste activități și nu s-a lăsat animată de apelurile unor fascicule anti NATO²⁷.

Probabil, nu există structuri organizate care ar sprijini lansarea unor ample acțiuni de protest (după modelul Feodosiei sau al celor din Sevastopol (mai, 2006), pentru că societatea RM agreează într-o măsură mai mare cursul integrării euro-atlantice, comparativ cu Ucraina (32% opțiuni pro NATO, 30% - contra, față de 71% contra și doar 5% pro NATO în Ucraina). Totodată, în virtutea structurii sale sociale, în RM există mult mai puține forțe sociale motivate să câștige sprijin electoral pe baza unor proteste de acest gen. Este remarcabil și faptul că, autoritățile RM au dispus alocarea unor fonduri la pregătirea acestor exerciții militare (crearea unei adevărate infrastructuri noi la poligonul Bulboaca, a unui orașel militar modern ce corespunde standardelor NATO și UE: cu 3 cazărmi, bloc administrativ, săli de studii, de antrenament, de odihnă), atrăgând numeroase felicitări din partea NATO și a țărilor participante.

● PREDICȚII PENTRU 2006

Anul 2007 este anul în care UE intenționează să actualizeze politica sa de vecinătate (ENP+) într-un format care să nuanțeze liniile de divizare și, totodată, să includă noi spații geografice (Asia Mijlocie), vitale pentru asigurarea performanței economice a țărilor membre. Este de presupus că în 2007, autoritățile europene vor încerca fie să scurteze mandatul misiunii EUBAM, fir să accelereze negocierile asupra reglementării conflictului transnistrean.

Discursul autorităților RM în problema reintegrării teritoriale va deveni în lunile următoare mai acuzator față de rolul jucat de Rusia în escaladarea

separatismului transnistrean, pe care îl asociază toată lumea deja ca pe un proiect militarist rusesc, ce contrazice intereselor de strategie euro-atlantică în această regiune.

Elementele unei noi abordări decurg din logica apropierei UE de RM și a popularității în creștere a rolului "legitim" pe care NATO și UE îl au în societatea moldovenească. Autoritățile RM vor depune eforturi susținute pentru ca UE să observe cel puțin "faptul că s-au străduit" la implementarea PAUERM. O analiză lucidă asupra cauzelor care au determinat rezultatele modeste ar fi mult mai apreciată la Brussels.

27 4 septembrie (INFOTAG)

Conflictul transnistrean

La 17 septembrie anul curent s-a desfășurat referendumul organizat de regimul separatist Smirnov în care 97% din cei care au participat (CEC de la Tiraspol a anunțat participarea a 306 mii de alegători din 389 mii înscriși pe liste, față de 418,5 mii înscriși în 2005 la alegerile generale) au optat pentru independența RMN și aderarea ei la Rusia. Chiar și felul în care a fost formulată alternativa acestei opțiuni « Doriți să renunțați la independența RMN și să optați pentru unirea cu RM ? » nu lăsa îndoială asupra modului în care se va vota la Tiraspol, ca și alte 6 referendumuri organizate în ultimii 16 ani, în care regimul s-a asigurat că nimeni nu-i poate contesta linia politică pe care o urmează, atâta timp cât mai ține la viața proprie și a familiei sale. Niciodată comunitatea internațională nu a recunoscut legalitatea acestor plebiscite, contestând temeiul juridic și legitimitatea acestora, susținând că Transnistria, ca și Osetia de Sud și Abhazia nu îndeplinesc condițiile minime de obținere a independenței²⁸.

Consiliul Permanent al OSCE a condamnat referendumul transnistrean din 17 septembrie, în care majoritatea locuitorilor regiunii au votat pentru independența ei și pentru integrarea în Rusia. Noul șef al Misiunii OSCE din Republica Moldova, domnul O'Neill a declarat că este exclus ca în condiții de democrație și liberă exprimare să existe un consens de 97% într-o problemă atât de controversată, ceea ce vorbește de la sine despre contextul în care a avut loc acest plebiscit. UE și SUA au criticat la rândul lor foarte dur organizarea referendumului, reafirmându-și susținerea pentru cursul de reintegrare teritorială a RM, stat unitar și indivizibil, și tot în aceeași cheie s-a vorbit și în cadrul dezbaterilor organizate la ONU, la inițiativa grupului ODD (ex-GUAM).

Referendumul din 17.09.06 este o încercare de re-poziționare (rebranding) a regimului secesionist în sistemul de coordonate al Federației Ruse în raport cu Occidentul. Reieșind din această formulă, este evident că s-a urmărit obținerea de legitimitate populară, crearea unui instrument de a readuce cursul negocierilor în „albia înțelegerilor anterioare (Planul Primakov din 1997), dar și crearea unor resurse electorale majore pentru partidele populiste (*PLDR* și *Rusia*), care și-au asumat în ultimii ani misiunea de a reprezenta în Duma interesele „comunităților externe rusești”, a „națiunii transnistrene”.

Suspectând gruparea economic-financiară „Șerif” că ar putea ajunge la careva înțelegeri separate cu Chișinăul, cu UE sau cu Kievul, pentru a-și păstra afacerea, chiar cu prețul renunțării la „independența RMN”, Rusia a încercat să consolideze „partidul războiului” printr-o campanie febrilă, puternic mediatizată și generos plătită. Pe plan extern, efectele plebiscitului transnistrean sunt mai vizibile decât în RM. Nici măcar administrația Putin nu-și permite riscul anexării RMN la statul rus, dar va dori să compenseze această lipsă printr-o politică de avantaje economice și sociale, repetând politica pe care URSS a mai aplicat-o odată, în perioada de formare a RASSM. Lecția lui este că regimul secesionist se bucură în continuare de un spațiu mult prea vast de manevră.

Canale importante de comunicare și transmitere a resurselor alimentează viabilitatea structurilor sale executive și militare. Indiferent de performanțele economiei sale, regimul furnizează bunuri pentru care protectorii săi direcți din Rusia își pun la dispoziție : bănci, fonduri, partide și oligarhii rusești, plantate minuțios în teritoriul secesionist, care au creat o suprastructură autosuficientă, separată de restul locuitorilor regiunii, și chiar de business, printr-o imunitate și avantaje personale, de lux, protejate de serviciile speciale rusești. Totuși și pe plan intern referendumul a trezit reacții și proteste sporite. Organizații ale societății civile au protestat vehement în fața Ambasadei Federației Ruse din Chiș-

²⁸ Chișinău, 21 septembrie. Declarații, în acest sen, au fost lansate de către Președintele în exercițiu al OSCE, Ministrul belgian de Externe, Karel de Gucht, Departamentul de Stat al SUA, precum și de Ministrul Afacerilor Externe din peste 20 de state ale UE. OSCE a făcut următoarea declarație: "Noi nu putem recunoaște acest referendum, pentru că el a fost desfășurat în mod unilateral, nu au fost create condițiile democratice pentru derularea lui, alegătorii au fost presați, intimidăți, prin urmare votarea nu a fost liberă (...). Organizatorii referendumului au neglijat opinia comunității internaționale, iar întrebările propuse la referendum au fost confuze", INFOTAG.

nău contra politicilor sale destructive față de RM. MAEIE al Republicii Moldova a exprimat recunoștință mediatorilor și observatorilor în procesul de negocieri - Uniunea Europeană, SUA, OSCE și Ucraina, pentru poziția lor tranșantă de nerecunoaștere a "referendumului", informând, totodată, asupra unor acțiuni legate de inaugurarea la Tiraspol a unui centru de procesare a actelor pentru acordarea cetățeniei ruse, sprijinul financiar direct, acordarea de suport logistic la organizarea referendumului de către unul din statele, așa-zise « mediatoarele », condamnând aceste acțiuni ale Rusiei și cerând suspendarea imediată al acestor activități.

Singura țară care a salutat oficial organizarea referendumului de secesiune a fost Rusia, care, contrar obligațiilor sale internaționale și de stat – mediator, și-a trimis delegații oficiale în ziua referendumului din Transnistria. Rusia l-a finanțat integral, afirmând că "rezultatele lui sunt un fapt ce nu poate fi ignorat, care trebuie să aducă toate părțile la masa de negocieri²⁹ și că ignorarea înțelegerilor anterioare a determinat rezultatele acestui referendum. Rusia a susținut Abhazia, Osetia de Sud și Transnistria să creeze Adunarea Interparlamentară a Comunității "Pentru Democrație și drepturile popoarelor", o porta-voce a enclavelor nerecunoscute³⁰. Acțiunile Rusiei nu pot fi înțelese decât în sistemul poziției sale stabilite în raport cu statutul provinciei Cosovo, prezentată ca fiind un "model aplicabil" și pentru enclavele secesioniste din spațiul ex-sovietic. Acest fapt ar rămâne incomplet, dacă nu am menționa în context și o serie de evenimente care l-au pregătit pe parcursul anului 2006. Noul curs adoptat de Federația Rusă, imediat după instalarea *Misiunii de monitorizare a frontierei moldo-ucrainene* (EUBAM)-i-a pus pe jar pe liderii regimului separatist. Aceștia au declarat în martie, la Moscova, că dacă nu vor primi asistența solicitată de la Rusia, ei nu pot garanta supraviețuirea r.m.n. până la sfârșitul anului. Răspunsul Moscovei a urmat imediat : impunerea embargoului economic total pentru exporturile agricole moldovenești, iar ca pas următor, inițierea unor măsuri de retaliere, pe care orice altă administrație de la Kremlin ar fi ezitat să le ia cu puțin timp în urmă:

- Din martie, 2006, Moscova a decis să achite bonusuri lunare (30 mln. usd) pentru a acoperi deficitul bugetar-comercial al enclavei separatiste. Federația Rusă a acordat regiunii un credit de stabilizare cuprins între 150-200 mln. usd, alături de alte ajutoare nerambursabile, ca o parte din asistența financiară acordată regiunii pe parcursul "blocadei economice"³¹.
- Din august 2006, la Tiraspol a fost instalat un centru de perfectare a actelor pentru adoptarea accelerată a cetățeniei ruse, care chiar dacă nu se numește "consulat" poate perfectă actele depuse în termen de o oră. Deși documentele sunt perfectate de către o firmă privată, "Țentr-Ros", actele depuse sunt imediat transmise spre examinare Ambasadei Ruse la Chișinău, care eliberează imediat actele prin intermediul aceleiași firme din Tiraspol.
- De la începutul lunii septembrie 2006, Tiraspolul a început să prezinte publicului larg, ca pe un fapt hotărât deja, introducerea în circulație în scurt timp a rublei rusești, în calitate de monedă națională alături de rublele transnistrene, dacă la referendum locuitorii regiunii vor vota pentru unirea cu Rusia³²,
- După referendum, Smirnov a declarat că a decis, în urma consultărilor sale cu viceprim-ministrul Rusiei, Alexandr Jukov, să inițieze o activitate susținută de armonizare a legislației și instituțiilor r.m.n., după modelul Federației Ruse;

29 Serghei Lavorov, Ministrul MAEFR, Chișinău, 18 septembrie (INFOTAG)

30 <http://www.strana.ru/news/293937.html>

31 Ministerul Economiei din RMN a anunțat că toate creditele primite din Rusia vor fi acordate la nivel regional în 2 etape, gajul fiind obiectele de proprietate publică din regiune (întreprinderi din industria constructoare de mașini, electrotehnică și militară), drept garant servind administrația de la Tiraspol. **Info Market**

32 Ilia Cernogor, Vicepreședintele Băncii Centrale din Transnistria. *Infotag*, 13 septembrie. "În cazul unor evoluții optimiste, s-ar putea vorbi chiar despre organizarea procesului de confecționare a bancomotelor rusești pe teritoriul transnistrean", a spus Cernogor.

- Serviciile secrete rusești au organizat participarea masivă a unor așa-zisi observatori internaționali, care fără a avea mandatul unor organizații internaționale (OSCE, ODIHR, UE) au încercat să justifice "caracterul obiectiv, liber exprimat și democratic" al scrutinului. "Referendumul din RMN "a corespuns principiilor și normelor general acceptate de desfășurare a alegerilor democratice, din care majoritatea sunt aplicabile și referendumurilor democratice", se arată într-un aviz comun al unui grup de observatori internaționali, semnat de 11 organizații total necunoscute ori despre care se știe că și-au vândut serviciile celor care au plătit mai mult. Printre acestea vom menționa: Institutul Obștesc pentru Dreptul Electoral din Rusia; Grupul de Monitoring Politic Central-European, Germania; Centrul Internațional de Experți în Sisteme Electorale /ICES/ (Israel); Alexei Cocetcov (Organizația Internațională pentru Monitorizarea Alegerilor CIS-EMO); Stephano Vernole (Mișcarea Europeană Euroasiatică (Eurasia Movement); Jean-Pierre Vandersimmsen (Mișcarea pentru Susținerea Democrației în Franța (MEDD in France); Fabrice Beur (PCN-NCP, Paris, France); Andrei Luchian (organizația pentru apărarea drepturilor omului "Ajuta-Civis", R.Moldova); Ala Fedoristova (Centrul Independent pentru Drepturile Omului din Găgăuzia); Andrei Țărnă (Organizația Obștească Internațională "Patria Moldova"; Nicolai Telkiz (Organizația Obștească Internațională "Gagauzlar"). Autorii documentului de observare nu au constatat "cazuri în care organele puterii de stat din RMN și autoritățile publice locale să fi influențat activitatea autorităților electorale";
- Imediat după anunțarea rezultatelor referendumului, Duma de Stat a purces la discutarea unui proiect de lege cu privire la "inițierea procedurii de recunoaștere a RMN ca parte a Federației Ruse"³³. Președintele Dumei de Stat i-a solicitat vicespeakerului S.Baburin, să prezinte conducerii statului un apel în numele fracțiunii majoritare (pro-prezidențiale) "Rodina", urmând ca, ulterior, Duma de Stat să agreeze un document consolidat.

Deși anunțată cu trâmbițe și fanfare, vizita-fulger la Moscova, după referendumul din Transnistria, nu s-a încununat nici pe departe cu succesul așteptat. Delegația, condusă de Smirnov, Antiufeev și Lițcai, a rătăcit 4 zile în labirintul puterii de la Kremlin, fără să se aleagă cu ceea ce a așteptat, obținerea unei invitații oficiale de a fi asociați la CSI ori la Federația Rusă și nici nu au înțeles cum are de gând Kremlinul să fructifice votul patrioților din Transnistria în cazul că nu se va produce aderarea la Rusia. Într-unul din puținele comunicări care s-au scris despre această vizită se reproduce o afirmație a lui Smirnov, conform căreia "Transnistria a depus dosarul pentru aderarea la Uniunea Bielarus-Rusia, dar fiind o republică nerecunoscută, noi nu avem acest drept".

Ignorat la Kremlin, Smirnov a căutat legături la Kiev. Biroul de presă al președintelui Iușcenco a admis faptul unei întrevederi cu liderul separatist Smirnov, pe parcursul căreia acestuia i s-a putut comunica oficial poziția fermă a Ucrainei de a nu recunoaște rezultatele referendumului din 17 septembrie³⁴. Se pare că cei mai fervenți susținători ai RMN la Kiev ar fi dorit ca Ucraina să fie numită și ea, pe buletinul de vot tipărit la Tiraspol, ca o opțiune posibilă de integrare a regiunii, dar aceasta ar fi putut fără îndoială deranja pe "protectorii" de la Kremlin. Presupunem că decizia oficială a Rusiei va fi aceea de a spori asistența sa economică oferită RMN-ului, ca o compensație la ignorarea mesajului politic din 17 septembrie. Aflat la Paris, Președintele Putin a ținut să declare că Rusia recunoaște preeminența principiului suveranității naționale, în încercarea de a dilua sentimentul unei noi izolări față de comunitatea internațională. Putin nu a mai menționat provincia Cosovo, ca precedent pozitiv de acțiune pentru regiunile separatiste aflate sub protecția sa în spațiul ex-sovietic. Oficialii moscoviți au confirmat această linie, afirmând că integrarea RMN în spațiul economic rus va avea un ritm accelerat și un impact imediat asu-

³³ Chișinău, 20 septembrie, (INFOTAG), 20 septembrie (INFOTAG)

³⁴ MAEU a declarat într-un comunicat special că organizarea referendumului „nu corespunde condițiilor de exprimare liberă a voinței cetățenilor”, reitându-și sprijinul pentru integritatea teritorială a RM și declară că va continua eforturile pentru readucerea părților, a mediatorilor și observatorilor la masa de negocieri în formatul "5+2", pentru rezolvarea conflictului transnistrean.

pra economiei, agenților economici și populației regiunii, iar dezvoltarea sistemului financiar și cel bancar al Transnistriei, dimpreună cu cel al Rusiei, va oferi o stabilitate a prețurilor la mărfuri și servicii, precum și a dobânzilor, în sectorul bancar.

Mulți analiști susțin că organizarea referendumului îl favorizează în special pe liderul Smirnov și pe cei din anturajul său, care au pierdut importante poziții, după alegerile generale din 2005, o dată cu ascensiunea politică a grupării filo-ucrainene, finanțate de Șerif. Considerăm că ultimele presiuni ale Ucrainei soldate cu redirectionarea circulației feroviare prin Transnistria este o încercare de a pune în valoare relațiile pe care ea le menține, de la un timp, cu gruparea politică reprezentată de Șevciuc, speakerul Sovietului Suprem al RMN. Ucraina a pretins că este afectată de introducerea EUBAM, dar rapoartele misiunii indică, doar în perioada de referință (octombrie 2005 - mai 2006) că bugetul ucrainean a ratat 43 mln. euro din cauza evaziunilor fiscale comise la contrabanda cu carne; eventualele pierderi ale bugetului Republicii Moldova se estimează la 18 mln. euro, iar ale bugetului RMN - la 7 mln. euro. Deși Ucraina s-a solidarizat cu UE, OSCE, SUA și nu a recunoscut referendumul transnistrean, ca urmare a angajamentelor anterioare conținute în Planul său individual de acțiuni, la Kiev s-au jucat diverse scenarii, în care Chișinăul oficial ar cere suspendarea misiunii de monitorizare a frontierei.

Nu putem ignora că Ucraina a reușit să determine modificarea deciziei autorităților RM de tranzitare a regiunii transnistrene, ca urmare a închiderii podului de la Mohilevsk, în luna iulie 2006, și care a coincis, deloc surprinzător, cu apelurile repetate ale diplomației ucrainene de a reveni la masa de negocieri până la finele lunii august. Drept motiv ar servi imposibilitatea tranzitării mărfurilor sale spre est, ca urmare a blocării podului de la Larga – Sochireni, în nordul RM, și reluării lor pe traseul Bender – Cuciurgan, ceea ce redă autorităților transnistrene, un important instrument de presiune³⁵. Menționăm că după ce în august 2004, regimul separatist a preluat controlul asupra celor 8 filiale ale CFM de pe teritoriul pe care-l controlează, Chișinăul a suspendat circulația trenurilor spre și dinspre Transnistria, pe motiv că nu poate oferi securitate traficului pe acest sector. Pomenită într-o izolare dublă după instalarea EUBAM, enclava separatistă a amenințat cu acțiuni de represalii, căutând să-și mobilizeze sponsorii săi din Rusia și Ucraina. Totuși, dacă Șerif a căutat să-și transfere o parte din afaceri în Ucraina, Smirnov a fost cel care a accelerat procesul de privatizare sau luarea de credite punând gaj întreprinderile strategice din regiune. Se estimează că astăzi, nu mai există întreprinderi în regiune (din industria constructoare de mașini, electrotehnică și militară) care să nu fie deja transmise contra unor împrumuturi de la băncile comerciale ruse³⁶.

Granița de stat moldo-ucraineană are o lungime de 1222 km, din care 470 km sunt controlate de autoritățile autoproclematei Republicii Moldovenești Nistrene. Pe acest sector, se înregistrează cele mai multe cazuri de contrabandă. De la 30 noiembrie 2005, UE a decis asupra pregătirii unei Misiuni de monitorizare a frontierei moldo-ucrainene (UEBAM), ca răspuns la solicitarea Președinților Moldovei și Ucrainei, în formatul unei asistențe tehnice și consultative de cooperare cu autoritățile vamale ale RM și Ucrainei, în vederea armonizării standardelor și procedurilor de management al frontierei cu normele UE. Misiunea este prevăzută pe un termen de 2 ani, are oficiul principal la Odesa și alte

7 oficii de campanie, inclusiv, 3 - pe teritoriul Moldovei. Efectivul Misiunii este alcătuit din 158 de persoane, inclusiv, 101 experți internaționali din 16 țări ale UE și 3 țări din CSI. Printre obiectivele colaborării transfrontaliere se regăsește și rezolvarea conflictului transnistrean, obiectiv stabilit în Planul de Acțiuni al Politicii Europene de Vecinătate cu Ucraina și Moldova. Bugetul Misiunii, până la finele anului 2007, va fi de 20 mln. euro. Misiunea a fost finanțată în prima etapă de Mecanismul UE de reacționare rapidă, iar în continuare costurile ei vor fi acoperite din fondurile programului regional de acțiuni TACIS.

35 Argumentul tradițional al liderilor separatiști este că RM datorează RMN compensații și datorii. Președintele autoproclematei Republicii Moldovenești Nistrene (RMN), Igor Smirnov, acuză R.Moldova de "nereturnare de fonduri". Smirnov susține că Moldova ar datora Tiraspolului 25 mln. de \$ pentru energia electrică livrată de Centrala de la Cuciurgan, și alți 12 mln. despăgubiri pentru "agresiunile și actele de barbarism, comise de ocupanții moldoveni la Bender, în anul 1992". Anterior, autoritățile transnistrene afirmase că Chișinăul le-ar datora 10 mln. \$ pentru tranzitul trenurilor prin sectorul transnistrean al Căii Ferate din Moldova.

36 <http://www.azi.md/news?ID=39488>, 1 iunie 2006

Următorul test pentru administrația Smirnov sunt alegerile din decembrie, în care, locuitorii transnistreni vor stabili scorul final al disputei între "partidul războiului" și gruparea pragmatică a oligarhiei locale. Se așteaptă ca următoarele luni să devină foarte fierbinți în această dispută, când legislativul va încerca să slăbească atribuțiile executivului de la Tiraspol, cu scopul de a slăbi instrumentele administrative de presiune pe care aceasta le-a exploatat fără scrupule. Solicitarea recentă a conducerii Sovietului Suprem de a audia activitatea Ministerului Securității, condus de Antiufeev, învinuit de abuzuri și activități ilegale de către gruparea pro-ucraineană va spori la sigur contraacțiunile grupului pro-moscovit din cadrul elitelor puterii separatiste. De reținut însă că ambele grupuri își dispută hegemonia asupra resurselor alocate de "sponsorii externi", dreptul de a controla ultimul val de privatizări, nu însă și cursul spre secesiune, într-o formulă sau alta, care convine intereselor de moment ale clanurilor. Există și alte interese de a propulsa în această cursă și diverse "implanturi" ale unor cvasi disidenți, cum sunt: Radcenco ori Safonov, vor putea să joace dor rolul de decorații inutile în tabloul electoral, conceput după regulile "cetății asediate"³⁷.

● PREDICȚII PENTRU 2006-2007

RM va prezenta în următoarele luni o strategie proprie de reglementare a conflictului transnistrean, ca răspuns la criticile frecvente că nu are propria viziune asupra procesului de reintegrare teritorială. Prioritățile strategiei se vor referi la schimbarea formatului de acțiune pe teren, la civilizarea (excluderea elementului militar din orice formă de pacificare și gestionare a viitoarelor etape) și europenizarea conflictului (implicare amplă a partenerilor UE și SUA).

Radicalizarea sprijinului acordat de Rusia regimului separatist va forța autoritățile RM să "inoveze" continuu, cu scopul de a-i marginaliza pe actualii săi lideri, în deplasarea lor, utilizarea resurselor financiar-bancare și prezențele fizice în afara teritoriului uzurpat de ei în prezent. Rusia va încerca să accelereze preluarea controlului asupra datoriilor externe ale RM în cadrul unor organizații creditoare internaționale, departajând, totodată, furnizarea de asistență (energetică) Transnistriei de consumurile RM.

³⁷ Consiliul unificat al OSTK din Transnistria a anunțat că-l va sprijini pe Smirnov în viitoarele alegeri, afirmând: „Smirnov și-a asumat munca responsabilă de menținere a statalității transnistrene și anume el trebuie să o ducă la bun sfârșit. Atât timp cât statul nostru rămâne nerecunoscut și republica nu și-a conturat bine pozițiile pe plan internațional, RMN nu poate avea un alt conducător. Cetatea asediată poate avea un singur comandant”, a opinat Vucolov. *Infotag*

Evoluții curente în agricultură

În prima jumătate a anului 2006, pronosticurile pesimiste referitoare la creșterea producției în agricultură au fost confirmate printr-o majorare foarte modestă de 1,8 %, grație creșterii producției agricole în zootehnie (1,9%). Până la finele anului, considerăm că acest plafon va fi păstrat și creșterea în agricultură nu va depăși 2%. În această perioadă pot fi remarcate și o serie de tendințe previzibile, tot negative, cum ar fi diminuarea recoltelor la cerealele din prima grupă, reducerea continuă a suprafețelor înființării agricole cu tutun, recoltele slabe de struguri și fructe și șocul „prețurilor” înregistrate la materia primă din viticultură.

Aceasta pe de o parte, pe de altă parte, ținem să menționăm unele progrese în evoluția politicilor agricole: în a doua jumătate a anului 2006 au fost aprobate o serie de acte normative, elaborate de către Ministerul Agriculturii și al Industriei Alimentare, care reglementează organizarea piețelor produselor agricole și agroalimentare, inspectarea sanitară veterinară, gestionarea fondului piscicol și unele măsuri care vor fi realizate în sectorul zootehnic pentru evidența efectivului de animale și păsări.

Fitotehnie

În anul 2006, au fost semnalate mai multe schimbări în structura înființării agricole. În primul rând, s-au redus considerabil suprafețele ocupate de cereale de la 1033 mii ha, până la 917 mii ha, datorită micșorării suprafețelor semănate cu grâu de toamnă. De asemenea, s-au redus substanțial înființările agricole cu tutun, care în acest an au constituit numai 3,5 mii ha, fiind, astfel, de 6,7 ori mai mici, decât în anul 2000. Pe de altă parte, au crescut înființările agricole cu culturi pentru nutreț și floarea-soarelui.

Eliminarea restricțiilor la exportul cerealelor și recenta majorare a prețurilor la aceste produse pe piața regională au stimulat într-o măsură mai mică intențiile agricultorilor de a mări pentru recolta anului 2007 suprafețele destinate cereale de toamnă¹. Pentru acest an este planificată o suprafață de circa 400 mii ha de cereale din prima grupă. În anul 2007, ponderea grâului de toamnă în structura înființării agricole va constitui circa 20,3 %, ceea ce reprezintă o suprafață egală cu cea înregistrată în anul 2004.

Analizând situația din 11 octombrie 2006 constatăm că au fost înființate 250633 ha cu grâu de toamnă (61% din suprafața planificată), 21384 ha cu orz de toamnă (37% din suprafața planificată), 621 ha cu secară și 43748 ha cu rapiță. Este remarcabilă majorarea fără precedent a suprafețelor semănate cu rapiță pentru roada anului 2007, cu toate că în anul curent recolta acestei culturi a fost practic compromisă².

Tabelul 1. Structura înființării agricole, mii hectare

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006 ¹
Suprafața înființării agricole ; total	1527,3	1555,1	1573,8	1484,0	1565,8	1535,2	1477,2
Cereale și leguminoase pentru boabe ; total.	987,6	1076,5	1071,5	896,6	1076,9	1033,0	917
grâu de toamnă	369,9	433,9	442,7	202,0	312,1	399,5	289,6 ²
porumb pentru boabe	441,5	471,3	446,7	553,5	583,0	455,5	459
Culturi tehnice;total.	330,4	301,0	331,0	417,1	343,5	355,1	397,4
sfecla de zahăr	62,7	59,5	49,7	37,8	34,6	33,9	42,9
floarea-soarelui	227,7	208,4	256,7	352,4	269,8	274,1	285,9
tutun	23,5	16,9	9,2	5,6	5,6	4,7	3,5
Cartofi, legume de câmp și bostănoase	124,8	114,2	107,7	89,9	79,1	79,8	87,1
cartofi	65,3	42,7	45,0	38,5	34,5	35,9	34,3
legume de câmp	50,2	62,2	54,3	41,6	36,5	36,9	42,4
Culturi pentru nutreț;total	84,5	63,4	63,6	80,4	66,3	67,3	75,8

Surse: Datele Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova și ME

¹ Grâu și orz de toamnă, secară și rapiță;

² Suprafața totală de rapiță, la finele anului trecut, constituia 14000 ha. 11000 ha de înființări agricole sau 74 % din suprafața totală ocupată cu această cultură urmau să fie răsturnate.

În anul 2006, creșterea producției în agricultură va constitui 2%.

Progrese în evoluția politicilor agricole.

Înființările agricole cu tutun sunt de 6,7 ori mai mici, decât în anul 2000.

Eliminarea restricțiilor la exportul cerealelor a influențat într-o măsură mică mărirea suprafețelor destinate cerealelor de toamnă, pentru recolta anului 2007.

Majorarea fără precedent a suprafețelor semănate cu rapiță, pentru roada anului 2007.

● PIAȚA CEREALELOR DIN REPUBLICA MOLDOVA

Problema anulării mecanismului bursier la exportul de grâu e necesar să fie privită sub diferite unghiuri. Anularea restricțiilor la exportul cerealelor în anii 2004 și 2005 ar fi generat multiple efecte pozitive imediate: prețuri mai bune pentru producătorii agricoli, profituri mai mari pentru aceștia, stocuri limitate de cereale și, în mod explicit, un interes sporit pentru cultivarea acestor culturi. Aceasta pe de o parte, pe de altă parte, anularea restricțiilor în anul 2006, care a fost un an destul de nefavorabil pentru producătorii agricoli de cereale, provoacă o serie de întrebări. Deși cantitatea recoltată de țărani în anul curent asigură necesarul de cereale calculat pentru necesitățile țării, există anumite riscuri legate de unii factori interni și externi. Printre factorii externi, care pot avea repercusiuni asupra pieței cerealiere din Republica Moldova sunt prețurile în creștere la cereale pe piața regională și unele măsuri de protecție a piețelor interne aplicate sau pe care

intenționează să le aplice țările care în mod tradițional sunt cunoscute ca exportatoare de cereale: Ucraina și Rusia. În luna octombrie, pe piața regională a cerealelor au crescut prețurile la unele produse cerealiere. Recent, Cabinetul de Miniștri al Ucrainei a emis o hotărâre prin care a introdus unele restricții la exportul cerealelor și al produselor cerealiere. Pentru noiembrie-decembrie 2006, în această țară sunt instituite cote la exportul următoarelor cereale și produse cerealiere: grâu și meslin-400 mii tone, orz-600 mii tone și porumb-100 mii tone. Anterior, în Ucraina au fost introduse licențe pentru exportul grâului și măslinului. Restricțiile introduse de către Ucraina la exportul cerealelor și a produselor cerealiere vor echilibra prețurile interne în această țară și vor distorsiona prețurile externe de pe piața regională prin majorarea acestora pe termen scurt. În Republica Moldova, pe termen scurt, vor crește prețurile interne la grâu, orz și măslin.

Producătorii de sfeclă de zahăr au obținut și anul acesta rezultate importante.

În anul 2006, s-a atestat o evoluție pozitivă în sectoarele de producere a culturilor tehnice. Astfel, recolta globală de floarea-soarelui va depăși 430 mii de tone, iar recolta medie la hectar va constitui circa 16 chintale. În anul curent, prețurile de achiziție la semințele de floarea-soarelui au crescut cu aproape 15%, comparativ cu perioada similară a anului trecut, până la 3,1 mii - 3,2 mii lei pentru o tonă.

Al doilea an consecutiv, rezultate apreciabile sunt obținute de producătorii de sfeclă de zahăr. Anume în acest sector sunt remarcate tendințe specifice unei agriculturi intensive. În acest an, producătorii agricoli vor obține o recoltă mai mare decât cea din anul trecut. Suprafața terenurilor agricole destinate sfeclei de zahăr a crescut în anul curent de la 32226 ha, până 39252 ha. De asemenea, este în creștere și productivitatea acestei culturi. Astfel, conform situației din 11 octombrie 2006, sfecla de zahăr a fost recoltată de pe o suprafață de 16937 hectare, ceea ce constituie 43% din suprafața destinată acestei culturi, iar recolta globală de rădăcini dulci a constituit 544968 de tone. Productivitatea medie a sfeclei de zahăr recoltată este de circa 322 chintale la un hectar și este superioară celei înregistrate în anul trecut.

● SUSȚINEREA ACORDATĂ DE CĂTRE STAT PRODUCĂTORILOR DE SFECĂ DE ZAHĂR

Pentru subvenționarea producătorilor de sfeclă de zahăr în fondul pentru subvenționarea producătorilor agricoli aprobat prin Legea Bugetului de Stat pentru anul 2006 sunt prevăzute mijloace financiare în sumă de 20 milioane de lei. Subvențiile sunt acordate producătorilor de sfeclă de zahăr pentru fiecare hectar însămânțat și pentru fiecare tonă de sfeclă recoltată și livrată întreprinderilor de procesare:

- 250 de lei pentru fiecare hectar însămânțat;
- 10 lei pentru fiecare tonă livrată întreprinderilor

de procesare, cu condiția că recolta sfeclei în anul de subvenționare nu va fi mai mică de 22 de tone la ha³.

³ În România, în anul 2006, subvențiile pentru această cultură se acordă în mărime de 1500 lei/ha (425 Euro/ha), în funcție de producția medie realizată astfel :

-1000 lei/ha (283 Euro/ha) pentru producții medii cuprinse între 20 și 24 tone/ha ;

-1500 lei/ha (425 Euro/ha) pentru producții medii cuprinse între 25 și 35 tone/ha ;

-2000 lei/ha (567 Euro/ha) pentru producții medii de peste 35 tone/ha.

Pentru sectoarele viticol și pomicol, anul 2006 a fost un an destul de dificil. Din cauza factorilor meteorologici nefavorabili din iarna și primăvara anului curent, recoltele globale în aceste două sectoare vor fi sub media înregistrată pe parcursul ultimilor 5 ani. Mai mult decât atât, producătorii de fructe și struguri suportă pierderi considerabile și din cauza prețurilor extrem de mici înregistrate pe piața locală. Prețurile la struguri de soiuri tehnice variază de la 1,5 până la 3 lei pentru un kilogram, ceea ce constituie o scădere semnificativă, comparativ cu prețurile de achiziție înregistrate în anul trecut. Anterior, Agenția „Moldova – Vin” a recomandat întreprinderilor vinicole prețuri orientative pentru achiziționarea materiei prime.

An extrem de dificil pentru agricultorii din viticultură și pomicultură.

● PREȚURI ORIENTATIVE LA ACHIZIȚIA STRUGURILOR

Printr-o dispoziție a agenției „Moldova – Vin” au fost recomandate următoarele prețuri de achiziție a strugurilor (fără TVA) de la producătorii agricoli, indiferent de forma de proprietate și organizatorico-juridică:

Pentru soiurile roșii:

grupa I – Cabernet-Sauvignon, Merlot, Gamay Freaux - 6000 lei/tonă; grupa a II-a - Pinot noir, Malbec; Saperavi, Rară neagră - 5500 lei/tonă; grupa a III-a - Negru de laloveni, Pervomaiskii, Bastardo Magaraceskii – 4500 lei/tonă; grupa a

IV-a - Iliciovskii ciornâi ranii, Goluboc, Saperavi severnâi - 3500 lei/tonă.

Pentru soiurile albe: grupa I - Chardonnay, Sauvignon, Pinot blanc, Pinot gris, Traminer, Muscat Ottonel, Muscat alb - 4000 lei/tonă;

Grupa a II-a - Aligote, Fetească albă, Risling de Rin, Muler Turgau - 3700 lei/tonă; grupa a III-a - Rcațiteli, Viorica, Suhalmanskii belâi, Muscat de laloveni, Burmunc - 3300 lei/tonă;

Grupa a IV-a - Alb de Onițcani, Riton; Alb de laloveni, Ovidiopolskii, Drujba, Bianca, Romulus, Luminița, Legenda - 3000 lei/tonă.

Politici agricole

În perioada anilor 2003-2005, volumul fondurilor și mijloacelor speciale ale bugetului de stat destinate agriculturii, gospodăriei silvice, gospodăriei piscicole și gospodăriei apelor a crescut simțitor.⁴ Pentru anii 2007-2009, volumul fondurilor și mijloacelor speciale ale bugetului de stat destinate agriculturii va fi aproximativ egal cu cel aprobat pentru anul 2006. Cea mai mare pondere a cheltuielilor publice din agricultură o constituie mijloacele alocate pentru susținerea producătorilor agricoli - 328512,4 mii lei sau 53% din totalul fondurilor bugetare și extrabugetare pentru susținerea agriculturii din Republica Moldova în anul 2006. Pentru anii următori, este planificată o ușoară majorare a ponderii mijloacelor alocate pentru susținerea producătorilor agricoli (57% din totalul fondurilor bugetare și extrabugetare pentru susținerea agriculturii în R. Moldova în anii 2007-2009).

Convențional, la mijloacele alocate pentru susținerea producătorilor agricoli pot fi repartizate și mijloacele financiare distribuite în cadrul altor programe, cum ar fi cele repartizate pentru asigurarea subvenționată a riscurilor de producție în agricultură (circa 2% din totalul fondurilor bugetare și extrabugetare pentru susținerea agriculturii) și susținerea sectorului vini-viticol (circa 16 % din totalul fondurilor bugetare și extrabugetare pentru susținerea agriculturii).

Pentru asigurarea subvenționată a riscurilor de producție în agricultură în anul 2005 au fost alocate 90,4 mii lei din 5,0 milioane lei aprobate, iar pentru anul 2006 sunt aprobate 15 milioane lei. Pe parcursul anului 2005, au beneficiat de aceste subvenții doar 4 agenți economici, suma asigurată constituind 5,9 milioane lei. Un factor ce condiționează o cerere foarte scăzută la acest tip de servicii de asigurare este că la asigurarea roadei culturilor agricole ponderea

În anul 2005, doar 4 agenți economici din republică au beneficiat de subvenții pentru asigurarea riscurilor de producție în agricultură.

⁴ Cadrul de cheltuieli, pe termen mediu, pe anii 2007-2009, aprobat prin HG nr. 813 din 11.07.2006. Monitorul Oficial nr. 124-125/909 din 08.08.2006.

cotațiilor de asigurare atinge 30% din cheltuielile totale de producție⁵.

Pentru susținerea producătorilor agricoli este creat *Fondul pentru susținerea sectorului agrar*. Mijloacele financiare ale *Fondului pentru susținerea sectorului agrar* au cunoscut o creștere semnificativă pe parcursul anilor 2002-2006, de la 30 milioane lei până la 220 milioane, în mare măsură datorită repartizării unor importante mijloace financiare pentru subvenționarea utilizatorilor de produse de uz fitosanitar (pesticidelor) și de fertilizanți (îngrășămintelor minerale) și pentru subvenționarea producătorilor agricoli la livrarea, pe teritoriul țării, a producției agricole de fabricație proprie. Cheltuielile *Fondului pentru susținerea sectorului agrar* în anul 2005 au fost aprobate în mărime de 180 milioane lei, valorificându-se 178,6 milioane lei. Pentru anul 2006, mijloacele *Fondului* au fost repartizate pentru:

- Stimularea creării stațiunilor de mașini-20, 0 milioane lei;
- Susținerea sectorului pomicol-10 milioane lei.
- Subvenționarea producătorilor de sfeclă de zahăr-20,0 milioane lei.
- Subvenționarea utilizatorilor de produse de uz fitosanitar și fertilizanți-50,0 milioane lei.
- Susținerea sectorului zootehnic-15,0 milioane lei.
- Restituirea cotei TVA-100,0 milioane lei.
- Subvenționarea cultivatorilor de tutun-5,0 milioane lei.

Tabelul nr. 2. Repartizarea mijloacelor *Fondului pentru susținerea sectorului agricol* în anii 2003-2006; milioane lei.

Total, pe ani	2003	2004	2005	2006
	30	45,3	180	220
Subvenționarea și stimularea creditării în agricultură	30	21,2	29,0	-
Stimularea creării stațiunilor de mașini		9,0	18,0	20,0
Subvenționarea lucrărilor legate de efectuarea aratului de toamnă		15,3	-	-
Susținerea sectorului pomicol		-	10,0	15,0
Dotarea oficiilor zoo-veterinare.		-	2,0	-
Subvenționarea producătorilor de sfeclă de zahăr		-	-	20,0
Subvenționarea utilizatorilor de produse de uz fitosanitar și fertilizanți		-	-	50,0
Susținerea sectorului zootehnic		-	-	15,0
Restituirea cotei TVA		-	-	100,0
Autorităților administrației publice locale de nivelul al doilea pentru subvenționarea lucrărilor agricole		-	121,0	-
Subvenționarea cultivatorilor de tutun				5,0

Sursă: *Legile Bugetului de Stat pentru anii 2003-2006 și ME.*

E necesar să menționăm că instituțiile financiare internaționale au criticat atât modalitățile de susținere a producătorilor agricoli, cât și domeniile de subvenționare a ramurilor din sectorul agrar.⁶ Este notoriu faptul că o bună parte din domeniile care au beneficiat de susținere din partea statului au fost selectate în funcție de conjunctură și în afara unui cadru strategic pe termen mediu și lung de dezvoltare și de modernizare a sectorului agrar. O mare parte din resursele financiare au fost alocate pentru obținerea unor rezultate imediate, cum ar fi subvenționarea lucrărilor legate de efectuarea aratului de toamnă sau suportul acordat producătorilor agricoli pentru diminuarea impactului majorării prețului la combustibil. Altele au fost selectate pentru stimularea creării stațiunilor tehnologice de mașini în situația, când în acest sens se derulează cu succes *Proiectul creșterii producției alimentare 2KR*.

⁵ CCTM pe anii 2007-2009.

⁶ Banca Mondială. Note cu privire la politica agrară. Cheltuieli publice pentru dezvoltarea agriculturii. Iunie 2006.

În a doua jumătate a anului 2006, au fost aprobate o serie de acte normative, elaborate de către Ministerul Agriculturii și Industrie Alimentare, care reglementează organizarea piețelor produselor agricole și agroalimentare, inspectarea sanitară veterinară, gestionarea fondului piscicol și unele măsuri care vor fi realizate în sectorul zootehnic pentru evidența efectivului de animale și păsări.

Legea nr. 257-XVI din 27.07.2006 privind organizarea și funcționarea piețelor produselor agricole reglementează ansamblul mecanismelor și instrumentelor care privesc organizarea de piață, consolidarea și funcționarea eficientă a pieței produselor agricole și agroalimentare. Mecanismele și instrumentele de reglementare a piețelor agricole și agroalimentare vor fi aplicate de către organismele instituționalizate prin lege pentru realizarea următoarelor obiective:

- organizarea și funcționarea piețelor produselor agricole și agroalimentare pe principii concurențiale reale și stabile;
- acoperirea consumului intern și diminuarea deficitului balanței comerciale;
- asigurarea calității și securității produselor agroalimentare;
- creșterea veniturilor obținute din activitățile agricole și agroalimentare;
- creșterea durabilă a performanței economice și a competitivității în agricultură și în industria alimentară;
- sporirea exportului produselor agricole și agroalimentare.

Conform Legii pentru reglementarea piețelor produselor agricole și agroalimentare, din anul 2007 vor fi utilizate următoarele instrumente și măsuri:

- prețul pieței interne;
- prețul indicativ, prețul de bază sau prețul de referință;
- prețul de intervenție;
- contracte încheiate între producătorii agricoli și achizitorii de produse agricole materie primă, pentru realizarea obiectivelor din acordurile interprofesionale, care trebuie să cuprindă clauze referitoare la obligațiile ce revin părților, condițiile și termenele de livrare, calitatea produselor, prețul, termenele de plată, modalitățile de plată și de garantare a plății prețului, instrumentele de plată și clauzele privind penalitățile pentru nerespectarea contractului;
- inițierea, organizarea și declanșarea de intervenții pe piață și orice alte măsuri similare, propuse de Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare și coordonate cu consiliile pe produse, în cazul perturbării pieței, provocate de surplusul de produse pe piață, conform reglementărilor în vigoare;
- intervenția pe piață, aplicată în anumite situații și pentru cantități determinate, prin constituirea și depozitarea stocurilor de intervenție și introducerea ulterioară pe piață a acestora, cu asigurarea strictă a procedurilor și a cerințelor privind destinația, în volumul mijloacelor financiare prevăzute în bugetul de stat;
- prime de export în vederea susținerii prețurilor și, pe această cale, promovarea și stimularea exportului de produse agricole și agroalimentare;
- măsuri de reglementare în cazul lipsei unor produse pe piață.

**Din anul 2007,
vor fi utilizate
noi instrumente
și măsuri pentru
reglementarea**

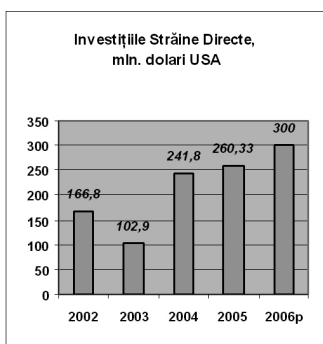
Mecanismele și instrumentele de reglementare a piețelor agricole și agroalimentare se aplică următoarelor produse: cereale și produse procesate din cereale; oleaginoase și produse procesate; sfeclă de zahăr, zahăr și produse procesate; cartofi și produse procesate; legume-fructe proaspete și procesate; struguri, vin, produse pe bază de vin și produse procesate; cereale pentru bere, hamei, bere; porcine, carne de porc și produse procesate; păsări, carne de pasăre, ouă și produse procesate; bovine, carne de bovine și produse procesate; ovine și caprine, carne, lapte de ovine și lapte de caprine, lână și produse procesate de ovine și caprine; produse secundare din zootehnie; lapte și produse lactate; plante textile și produse procesate; plante medicinale și etero-oleaginoase și produse prelucrate și procesate; tutun și produse din tutun; semințe și material săditor, flori, plante ornamentale și arhitectură de peisaj; miere de albine, alte produse agricole și produse procesate și alte produse agricole și procesate din acestea.

BUSINESS

În trimestrul al III-lea al anului curent, industria națională și-a continuat declinul, în același timp, sectorul serviciilor și-a încetinit simțitor ritmul de dezvoltare. Nici la capitolul atragerea investițiilor actuala guvernare nu a obținut rezultate palpabile. Toate acestea au loc pe fundalul unor relații tensionate cu țările vecine, cele cu Federația Rusă înrăutățindu-se considerabil în ultimul an.

Considerăm că, până la sfârșitul anului 2006, situația nu se va schimba semnificativ, astfel încât rata de creștere a volumului producției industriale comparată cu anul precedent va fi marcată de valori negative. Criza din sectorul industrial nu pare a se apropia de sfârșit, iar ca urmare a acestui fapt, experții ME și-au revizuit pronosticurile privind creșterea industrială. În consecință, până la sfârșitul anului curent industria va descrește cu 5% comparativ cu anul 2005, iar în sectorul serviciilor, preconizăm o creștere de 10% până la sfârșitul anului curent.

Nivelul investițiilor

Rapoartele experților străini și ale companiilor de rating reflectă realitatea sumbră ce ține de atractivitatea investițională,

aceeași convingere o au și oamenii de afaceri străini care vizitează Republica Moldova.

În mare măsură, investițiile străine directe nu au pătruns masiv în Republica Moldova și în trimestrul al III-lea al anului 2006. În această perioadă, la capitolul investiții străine înregistrându-se unele proiecte investiționale nesemnificative în fabricarea articolelor de îmbrăcăminte; interesul companiei GEOX de a investi în jur de 16 milioane de Euro; investițiile în construcția celui de-al doilea magazin Metro, precum și lucrările de la terminalul petrolier Giurgiulești, deși ultimele două au fost inițiate mai înainte și s-au finalizat în luna octombrie, 2006.

Efortul autorităților de a promova o imagine atractivă a țării în fața potențialilor investitori străini este anulat de rapoartele experților străini și a companiilor de rating care sunt departe de a prezenta oportunitățile investiționale din Moldova în culori roz. În același timp, oamenii de afaceri străini, după o primă vizită în țara noastră se deziluzionează foarte repede.

Se pare că anul 2005 va rămâne și în continuare anul cu volumul cel mai ridicat al investițiilor străine, anul curent înregistrând rezultate mai modeste.

Ritmul de creștere în construcții

În primele opt luni ale anului curent, volumul lucrărilor de antrepriză efectuate de întreprinderile de construcții-montaj a cunoscut o creștere sporită, atingând nivelul de 124%, comparativ cu anul 2005.

Se observă o tendință a creșterii decalajului dintre volumul investițiilor în construcții, efectuate în Chișinău, și cel din restul țării. Astfel, de la începutul anului până în luna august, peste 76% din volumul total al lucrărilor de construcție-montaj au fost executate de întreprinderile din municipiul Chișinău.

În această perioadă lucrările investiționale au constituit 75%, restul revenind reparațiilor capitale sau curente.

Pe termen mediu, echipa ME prevede micșorarea treptată a acestui decalaj prin orientarea investițiilor în afara capitalei ca urmare a costurilor înalte ale terenurilor din Chișinău, a numărului redus al acestora, precum și a prețurilor exorbitante de efectuare a lucrărilor de construcție-montaj. În același timp, atrag o atenție sporită proiectele investiționale din alte orașe ale țării, în special, cele aflate în apropiere granițelor cu România, unde, o dată cu aderarea României la UE și a oportunităților economice ce reies din această conjunctură se prevede o dezvoltare susținută a pieței imobiliare.

Sectorul construcțiilor va continua să crească până la sfârșitul anului, dar într-un ritm mai scăzut. În anul 2006, piața primară de locuințe a început să se confrunte cu unele dificultăți. Oferta de locuințe noi, depășind cererea, a sporit substanțial concurența, astfel, apartamentele noi au fost comercializate mai greu. Acest fenomen a cauzat, pe de o parte, apariția unor costuri suplimentare și micșorarea marjei profitului, pe de altă parte, tendință ce se va menține și pe viitor. Pe piața secundară a locuințelor, în ultimele 6-7 luni, se observă o stagnare a creșterii prețurilor și, în cazuri izolate, chiar mici scăderi.

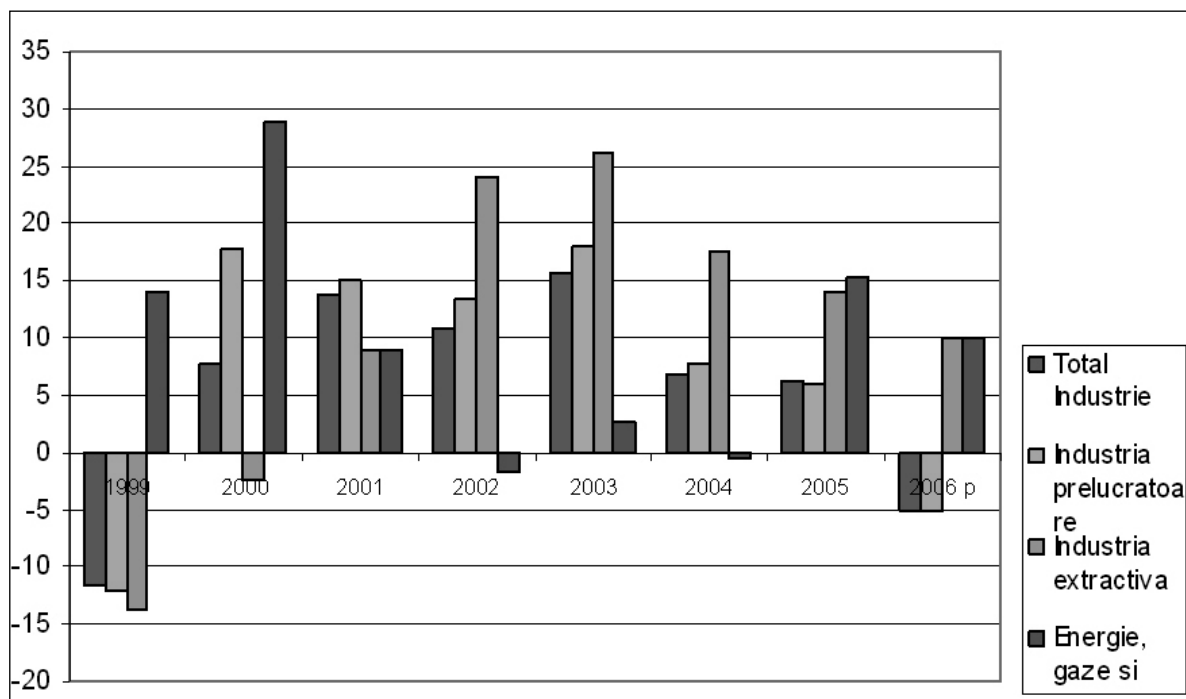
Industria națională în impas

Scăderea bruscă a volumului producției naționale, începând cu primăvara anului 2006, nu a putut fi redresată până în prezent. În primele opt luni ale anului, volumul producției industriale a scăzut cu 6.7%, comparativ cu aceeași perioadă a anului 2005. Pe când industria extractivă și producția, distribuția de energie electrică și termică, gaze și apă caldă sunt în creștere, industria prelucrătoare continuă să descrească. Cauza principală o constituie scăderea drastică a volumului producției de vinuri ca urmare a blocadei economice impusă de către Federația Rusă.

Industria națională nu are nici o șansă de revenire până la sfârșitul anului la nivelul producției prevăzută la începutul anului. Chiar dacă blocada instituită de Federația Rusă va fi anulată, revenirea la poziția pe care a deținut-o industria națională la sfârșitul anului 2005 va lua mult mai mult timp, decât perioada în care s-a înregistrat prăbușirea.

Chiar dacă Federația Rusă va debloca relațiile economice cu RM, revenirea industriei naționale la indicii de la sfârșitul anului 2005 se va realiza într-o perioadă mare de timp.

Ritmul de creștere a sectoarelor industriei naționale

Sursa: BNS, CPE

Industria Prelucrătoare

Declinul prin care trece industria prelucrătoare a influențat, în cea mai mare parte, indicatorii volumului producției din industria moldovenească.

În primele opt luni ale anului, volumul producției în industria prelucrătoare a scăzut cu 8%, ca urmare a acestui fapt echipa de experți a CPE a corectat pronosticul de creștere, de la 2.5%, anunțat inițial, la -5%.

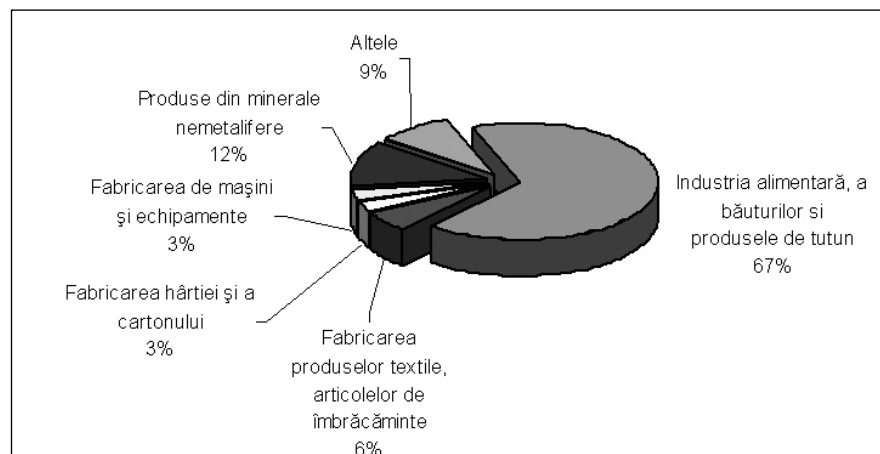
Scăderea producției în industria prelucrătoare în perioada ianuarie – august 2006 a fost determinată de o scădere continuă a volumului producției în industria alimentară și a băuturilor (cu 19%), aceasta deținând o pondere de peste 50% în industria prelucrătoare.

O astfel de involuție din cadrul industriei prelucrătoare este cauzată de scăderea drastică (cu 48%) a volumului fabricării vinului, drept consecință a interdicțiilor la exporturile vinului în Federația Rusă. La prima vedere, eforturile constante întru redirecționarea exportului de vinuri se soldează cu rezultate pozitive, astfel în primele 8 luni ale anului exporturile au crescut de 7 ori, atingând suma de 23 mln. de dolari, cifră de 4 ori mai mică, față de dinaintea sistării exportului de vinuri în Federația Rusă. Un alt aspect important care este lăsat în umbră de către autorități în rapoartele privind exportul de vinuri este importanța creșterii constante a exportului în aceleași țări, proces care poate fi evaluat doar după, cel puțin, un an de la demararea operațiunilor de export continuu în aceeași țară. Altfel, se poate întâmpla ca la noii parteneri comerciali să se producă stocuri de vinuri moldovenești și, în condițiile măririi numărului de țări importatoare de producție vinicolă, s-ar crea impresia popularității crescânde a vinurilor moldovenești și creșterii susținute a exporturilor, ceea ce ar fi o iluzie, deoarece țările importatoare, după o bună „alimentare” cu vinuri moldovenești, ar putea să nu mai solicite loturi substanțiale în perioade scurte de timp.

Tendențe de diminuare s-au păstrat în fabricarea băuturilor alcoolice distilate, a produselor de tutun și a uleiurilor și grăsimilor cauza principală constând în competitivitatea redusă a produselor autohtone din aceste ramuri.

În același timp, se observă o creștere a producției, prelucrării și conservării cărnii și a produselor din carne precum și a prelucrării și conservării fructelor și legumelor. Creșterea ofertei se explică prin scăderea prețurilor la carne și prin recoltarea în acest an a unei roade mai bune la fructe și legume. au.

Structura Industriei Prelucrătoare; %

Sursa: BNS

O privire de ansamblu asupra Industriei Naționale

Industria prelucrătoare se află în declin din cauza scăderii volumului producției în industria alimentară și a băuturilor, în fabricarea produselor de tutun, a hârtiei și cartonului, din cauza diminuării activității editurilor și a întreprinderilor bazate pe reproducerea materialelor informative. Acest declin a fost contrabalansat de anumite succese din industria chimică, din fabricarea produselor finite din metal, exclusiv producția de mașini și utilaje și producerea cimentului, varului și ipsosului (cu o creștere de 38%).

O analiză a situației din industria prelucrătoare dezvăluie o degradare treptată a ramurilor care, în mod normal, au nevoie de tehnologii moderne și capital intelectual calificat. Lipsa de investiții în aceste ramuri au generat diminuarea producției de utilaje, de echipamente și mașini. Aceste ramuri nu vor avea nici o șansă de supraviețuire, dacă nu vor trece printr-un proces de înnoire a utilajelor, de pregătire a cadrelor și recucerire a pieței locale și a piețelor străine de desfacere. Soluționarea acestei probleme s-ar produce doar prin atragerea unor investiții străine substanțiale, ceea ce este puțin probabil în contextul regional în care se află Republica Moldova, atractivitatea economică a Ucrainei fiind net superioară. Anumite speranțe sunt legate de intrarea României în UE, când se așteaptă o deplasare a anumitor capacități de producere cu o utilizare intensă a forței de muncă spre Est, dar în condițiile tensiunii politice și a lipsei de dialog constructiv între cele două state vecine și această oportunitate ar putea fi ratată.

În același timp, se observă o creștere susținută în industria extractivă, în **producerea și distribuția energiei electrice și termice, a gazelor și a apei calde.**

Creșterea volumului producției în industria extractivă este determinată de expansiunea sectorului construcțiilor și cererea crescândă de materie primă utilizată la fabricarea materialelor de construcții, precum și de materiale folosite direct în construcție, fără o prelucrare ulterioară. Tendința de creștere în acest domeniu se va menține, dar pe măsură ce ritmul de creștere în sectorul construcțiilor va încetini, se va diminua și activitatea industriei extractive.

Viabilitatea industriei naționale va depinde de capacitatea organizării industriei de distribuție și promovare

● VIABILITATEA INDUSTRIEI NAȚIONALE

Viabilitatea industriei naționale a oricărei țări depinde nu doar de capacitățile de producție a acesteia, ci și de o componentă de ordin logistic extrem de importantă – **industria de distribuție și promovare**. Dezvoltarea acestei „industrii” care ține mai mult de domeniul serviciilor va contribui semnificativ la promovarea produselor și serviciilor pe piața internă și pe piețele externe. Fiind constituită din agenți specializați pe produse sau categorii de produse aceasta va realiza circulația mărfurilor și serviciilor pe canale de distribuție, bine stabilite, de la producător la consumator. Astfel companiile

care nu pot să instituie departamente specializate de dezvoltare vor putea să beneficieze de serviciile acestor agenți.

Altă componentă a acestei „industrii” sunt uniunile de producători care promovează cu eforturi comune anumite categorii de produse. Pentru realizarea acestor uniuni, producătorii trebuie să dea dovadă de deschidere pentru cooperare și resurse financiare și umane interne urmărind scopul de a dezvolta canalele de distribuție și a susține acțiunile de promovare necesare.

Serviciile

Sectorul serviciilor își încetinește ritmul de dezvoltare.

În primele opt luni ale anului, serviciile prestate cu plată populației au înregistrat o creștere de 6.1%, comparativ cu aceeași perioadă a anului precedent. Astfel, se observă o încetinire a ritmului de creștere și în acest sector al economiei.

Creșterea în acest sector este susținută în continuare de volumul înalt de remitențe și de cererea sporită pentru servicii, însă încetinirea este cauzată de limitările impuse de o piață relativ mică, de puterea de cumpărare redusă a populației și de spectrul îngust de servicii accesibile și de calitate oferite populației.

Numărul abonaților la telefonie mobilă a depășit 1.2 milioane, iar gradul de penetrare a telefoniei mobile, raportată la o sută de locuitori, s-a ridicat la 35,2%, aceste realizări se datorează volumului mare de investiții efectuate de cei doi operatori ai telefoniei mobile. Tendința de diminuare a ratei de creștere a utilizatorilor, precum și a volumului de investiții, este explicat printr-un grad înalt de saturație a pieței de servicii la costuri ridicate. În vederea continuării expansiunii, operatorii telefoniei mobile vor trebui să dezvolte pachete accesibile de servicii pentru părțile populației cu venituri medii. Acest lucru va fi stimulat de presiunea concurențială din partea *Moldtelecom-ului* și a serviciilor de telefonie mobilă în standard CDMA, precum și de o eventuală posibilitate a apariției unui alt „jucător” pe piața telefoniei mobile (fapt puțin probabil în viitorul apropiat).

Veniturile realizate din telefonie fixă le depășesc cu 39% pe cele înregistrate de telefonie mobilă, iar spectrul serviciilor oferite este în creștere.

Alături de construcții și transporturi, telecomunicațiile se plasează pe primul loc în dezvoltarea sectorului serviciilor.

La capitolul transporturi scăderea cu 6.8% a volumului de mărfuri transportate se explică prin micșorarea volumului transportului feroviar și auto care au o pondere importantă în această ramură. Diminuarea ritmului de dezvoltare a industriei și a serviciilor, precum și tensiunile politico-economice cu regiunea transnistreană sunt cauzele cele mai importante ale acestui regres. Atragem atenția că această tendință se va menține până la sfârșitul anului curent. Deși creșterea volumului de mărfuri transportate de către transportul fluvial și aerian este semnificativă, ponderea acestora în ramură este doar de cca. 10%, menționăm că și această tendință se va păstra în ultimele luni ale anului 2006.

Ca urmare a scumpirii serviciilor transportului de persoane, s-a înregistrat o utilizare sporită a transportului feroviar, la acesta prețurile fiind mai reduse. constatăm că, în general, numărul de pasageri, cu toate mijloacele de transport, este în creștere cu excepția celui fluvial.

Comerțul

Rata de creștere a vânzărilor cu amănuntul a scăzut cu 1% în primele opt luni ale anului 2006, comparativ cu aceeași perioadă a anului precedent. Deși tendințele organizare a comerțului se vor menține, iar concurența crescândă va determina sporirea calității serviciilor, totuși diminuarea ratei de creștere a vânzărilor va caracteriza dezvoltarea comerțului până la sfârșitul anului.

Rata de creștere de 10.5% în perioada ianuarie – august, 2006 a fost menținută și de expansiunea creditului de consum și utilizarea mai largă a acestui tip de serviciu de către consumatori. Până la sfârșitul anului rata de creștere a vânzărilor se va menține la nivelul de 10%.

Micul Business

Moldova a reușit să reducă numărul certificatelor și licențelor de activitate comercială și de afaceri de la 400 la 128. Rata impozitului pe venit a fost redusă gradual de la 20% în 2004, la 15% în 2006. Cu toate acestea, conform estimărilor Doing Business (Benchmarking business regulations) publicate pe site-ul www.doingbusiness.org/, Moldova a cedat pozițiile în clasament, coborând în anul 2006 de pe locul 88, pe 103. Cadrul regulator și implicarea statului a generat o serie de dificultăți pentru dezvoltarea afacerilor, din păcate, aceste manifestări se mențin și în continuare. Aproape toate țările lumii se află într-o competiție de efectuare a modificărilor care ar conduce la facilitarea derulării afacerilor din cadrul unei economii. Așadar, mulți dintre concurenții Moldovei se descurcă mult mai bine la acest capitol, pe când țara noastră stagnează din cauza propriilor erori.

Valeriu Lazăr, ex-ministru al Economiei și Comerțului, a lansat vara trecută o afirmație prin care sectorul bancar a fost prezentat drept un obstacol în calea dezvoltării micului business. Credem însă că deși se crede că dobânzile la creditele oferite de către sectorul bancar sunt mari, acestea nu constituie impedimentul principal pentru întreprinzători. Piedicile mari pe care le întâlnesc oamenii de afaceri sunt de alt ordin. În cele ce urmează vom prezenta câteva din ele.

Costurile ascunse cum ar fi: comisioanele pentru eliberarea împrumutului, procesarea documentelor, taxele notariale și de stat pentru înregistrarea gajului, obligativitatea deschiderii contului la banca emitentă de credit și comisioanele ridicate pentru deservire cresc semnificativ costurile de finanțare a unei afacerii.

Rata dobânzii este o sinteză a mai mulți factori importanți : *riscul asumat de bancă* (un factor cu o pondere și valoare ridicată în condițiile țării noastre), *rata inflației* (care este în creștere și va depăși nivelul pronosticat de către guvern) și *marja profitului*. Mărimea ratei dobânzii este stabilită și de mecanismele pieții. Guvernul ar trebui să contribuie la micșorarea costurilor asociate obținerii unui împrumut (timp pentru obținerea extraselor la înregistrarea gajului, taxele asociate acestora și comisioanele notariale).

Un alt obstacol pe care l-a trecut cu vederea ex-ministrul Economiei și Comerțului este timpul real necesar pentru contractarea unui credit bancar. Se știe că acest factor este hotărâtor pentru agenții micului business în alegerea instituției financiare de la care va fi contractat creditul. Organizațiile de micro-finanțare au reușit să implementeze un model de conduită a afacerii care să permită oferirea creditelor în termene reduse, percepând în schimb însă o dobândă mai mare. Cu toate acestea, întreprinzătorii sunt satisfăcuți deoarece timpul este factorul major care de multe ori oferă singura posibilitate de a valorifica oportunitățile imediate și de a obține un profit mai mare, ultimul fiind net superior dobânzii percepute de organizațiile de microfinanțare.

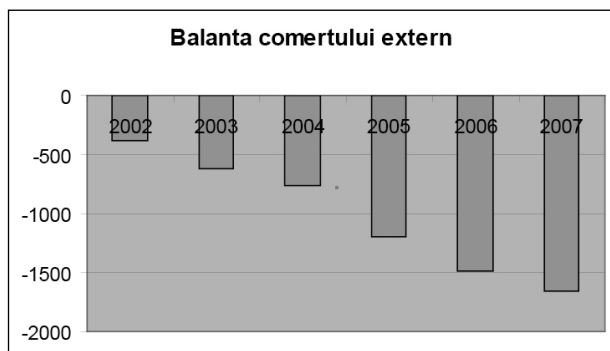
COMERȚ EXTERN

**Comerț extern
– creșterea
consumului și
drept consecință
creșterea
importului**

Creșterea volumului comerțului extern poate fi explicată prin creșterea continuă a importurilor. Aceasta este acompaniată și de descreșterea exporturilor. După anul 1998, o astfel de dinamică se atestă pentru prima dată. Deficitul balanței comerciale a crescut imens datorită dificultăților întâmpinate de exporturile Moldovei. Considerăm că spre finele anului 2006 rata acoperirii exportului/importului va atinge nivelul de 40%. Atingerea acestui nivel va reprezenta un eveniment de o importanță majoră, dar de o semnificație nicidecum pozitivă.

Tendențe Generale

Moldova se confruntă cu o situație critică în sfera comerțului extern. Volumul total al comerțului extern a crescut. Acest fapt totuși nu s-a datorat nicidecum succesului produselor moldovenești pe piețele internaționale, ci din contra, creșterilor continue ale importurilor, și chiar descreșterii exporturilor. Dacă la finele anului 2005, începutul anului 2006, rata acoperirii exporturilor de importuri a constituit 50% și s-a considerat a fi un eșec, atunci în urma evoluțiilor ultimelor luni, procentajul de 40% va fi perceput ca un succes.

Sursa: Birou National de Statistica a RM

Observăm mai multe încercări ale autorităților de a soluționa dificultățile întâmpinate. Aceste inițiative totuși nu au fost de mare ajutor.

Strategiile și ordinele cu privire la problema exporturilor există doar pe hârtie.

● DEZVOLTAREA IDEILOR POPULISTE

Putem observa anumiți pași în vederea planificării pe termen lung și mediu, acestea se bazează pe dezvoltarea Strategiei Naționale de atragere a investițiilor și promovarea exporturilor pentru perioada 2006-2015. Dar acest document este destul de imperfect – datele ce au stat la baza elaborării Strategiei nu sunt reale, deși putem menționa anumite

tendențe pozitive – guvernul a început să se preocupe de obiective pe termen mediu și lung și nu doar acelea de scurtă durată. Suntem încrezuți, că la momentul de față Strategia este doar o hârtie cu date lipsite de legătura cu realitatea, iar scopul principal este lansarea ideilor populiste.

- Prezentarea produselor moldovenești în cadrul expozițiilor specializate în țările europene s-a scontat cu un rezultat modest.

● SUNTEM OARE GATA PENTRU PIAȚA EUROPEANĂ?

Regretabil, aprobarea sistemului GSP+ pentru Moldova nu a rezultat în avantaje imediate și nu a permis utilizarea posibilităților acestui sistem. Problema nu constă în sistemul dat sau organizarea acestuia, ci în produsele noastre moldovenești care, din păcate, sunt insuficient de competitive pentru a cucerii piața europeană. Reorientarea comerțului extern nu s-a petrecut din cauza incapacității

companiilor moldovenești de a menține calitatea la un nivel necesar pentru a satisface cerințele pieței europene.

Problema de bază nu este doar obținerea produselor calitative, ci și menținerea constantă a nivelului de calitate corespunzătoare (calitatea produselor autohtone variază de la un lot la altul).

Prezentarea produselor autohtone în Europa nu a rezultat într-o creștere semnificativă a exporturilor autohtone pe piețele europene. La acest capitol, putem menționa câteva exemple: industriile ce sunt destul de dezvoltate, evoluția cărora este susținută de stat și care ar putea eventual utiliza avantajele oferite de GSP+ :

1. Industria vinicolă – nu este pregătită pe motivul diferenței de calitate de la un lot la altul.
2. Industria de producere a zahărului – costurile sunt prea mari astfel rezultând într-un grad de competitivitate scăzut.

Pe lângă dificultățile menționate mai sus, Moldova se confruntă cu o „blocadă economică” din partea principalului său partener comercial, Rusia. Principala piață de desfacere pentru exporturile moldovenești, a fost practic închisă din cauza unor motive nu prea clare. Din păcate, considerăm ca această situație nu va fi soluționată către finele anului 2006. Putem observa impactul negativ al „războiului comercial” asupra evoluției PIB-ului.

Cu regret, dar piața internă:

- ❖ Nu permite acoperirea necesităților businessurilor orientate spre export.
- ❖ A fost ignorată de principalii exportatori în trecut și trebuie recucerită.
- ❖ Datorită preferințelor consumatorilor, bunurile importate au substituit aproape în totalitate produsele locale.

Problema economiilor – chiar dacă influxurile din partea muncitorilor moldoveni de peste hotare cresc, acestea nu reprezintă o soluție iar guvernul nu ar trebui să se bazeze pe aceste cifre.

Totodată, ținem să menționăm tendințele tot mai pronunțate de re-export. Înțelegem că aceasta nu este o cale de ieșire pentru exportatorii autohtoni, dar aceasta poate fi utilizată în perioada de tranziție în care se găsesc exporturile moldovenești.

Investiții Străine

Guvernul încearcă să atragă cât mai multe investiții străine posibile, dar fără a stabili o politică de atragere a investitorilor în anumite ramuri specifice, esențiale pentru economia Moldovei, și în ramurile economiei naționale pentru care investițiile reprezintă o necesitate vitală.

Situația curentă este destul de interesantă. Tendințele de creștere a interesului investitorilor străini în sectorul serviciilor și a sectorului bancar, în special, își mențin caracterul – profitabilitatea înaltă și recuperarea în termen scurt a investițiilor atrag potențialii investitori. Există o regulă, dar putem totodată menționa și intensificarea activității investitorilor străini în alte sectoare, precum:

- ❖ Succesul grupului Metro a condiționat dezvoltarea planurilor de activitate în Moldova ale unui jucător important a sectorului vânzărilor cu amănuntul din Ucraina.
- ❖ Producătorii europeni își arată interesul față de Moldova, drept o platformă de perspectivă pentru investiții.

O tendință interesantă poate fi observată în comportamentul investitorilor străini în Moldova: pe de o parte, investitorii europeni preferă să-și aloce resursele preponderent în sfera serviciilor ce facilitează consumul intern, iar ca rezultat, cresc importurile. Pe de altă parte, investitorii din spațiul CSI sunt orientați, în mare parte, spre sectoarele direcționate spre export. Considerăm că situația curentă, când investitorii facilitează creșterea importurilor (excepție fiind investitorii din Rusia, ce achiziționează industrii orientate spre export în Rusia în vederea atingerii ciclului complet de la producere la consum), este o situație negativă pentru dezvoltarea economiei naționale, iar problema de ghidare a investitorilor în facilitarea și dezvoltarea întreprinderilor orientate spre export este una prioritară. Regretabil, astăzi investitorii europeni caută oportunități pentru investiții cu o recuperare imediată, dar situația, totuși, se schimbă.

PIAȚA MONETARĂ

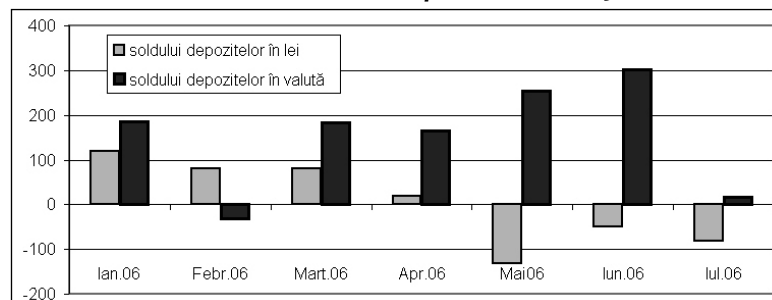
„Febra Valutară” a luat amploare

„Febra valutară” a stimulat convertirea depozitelor în lei în depozite în valută străină.

În lunile iunie – iulie ale anului curent, „febra valutară”, provocată de speculațiile referitoare la o eventuală depreciere a leului, a fost un adevărat test pentru băncile comerciale.

Aceste speculații au dus la retrageri masive a depozitelor în lei și convertirea lor ulterioară în depozite în valută străină. Într-adevăr, pe parcursul lunilor mai - iulie, soldul depozitelor în lei s-a micșorat cu 6,4% în favoarea creșterii, cu 15.8%, a celor în valută străină. Micșorarea depozitelor în lei este un fenomen rar întâlnit de bănci după anul 1999. În total, comparativ cu începutul anului, soldul depozitelor în lei a rămas aproape constant, când în anii precedenți, de regulă, acesta creștea cu 25%-32%.

Graficul 1. Modificarea lunară a depozitelor în lei și valută străină; mln. lei

Sursa: Calculele ME în baza datelor BNM

În condițiile unui interes sporit pentru depozitele în valuta străină, băncile comerciale și-au permis să profite un pic de populația agitată micșorând foarte mult ratele dobânzii la depozitele în valute de la 5.76% în aprilie, până la 4.6% în luna iunie.

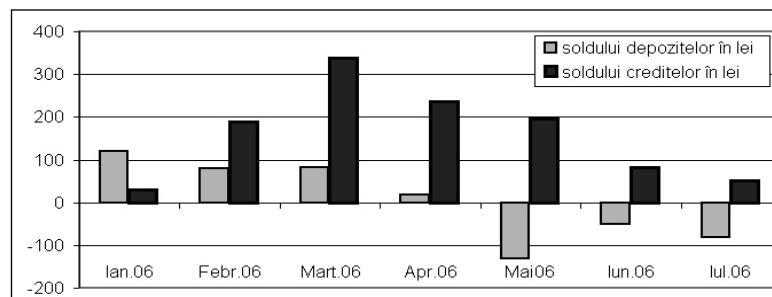
Retragerea depozitelor în lei a afectat creditarea în lei, soldul creditelor crescând în lunile mai-iunie, 2006 cu 4,8%, comparativ cu 9,8% în aceeași perioadă a anului 2005.

Retragerea depozitelor în lei a afectat creditarea în lei

Menționăm că în același timp, creditele în lei au crescut cu o rată mult mai mare decât depozitele în lei, renăscând vechea problemă a excesului de lichiditate în sistemul bancar. Mai mult decât atât, unele bănci au simțit un deficit de lichiditate în lei. Depozitele în lei reprezintă sursa principală de finanțare a creditelor acordate în lei, în situația unor retrageri masive, activitatea de creditare s-a înrăutățit mult ca urmare a lipsei de fonduri în lei.

În consecință, în perioada mai-iulie a anului curent, soldul creditelor în lei a crescut cu doar 4,6%, în timp ce în anul trecut această creștere a constituit 9.8% pentru aceeași perioadă a anului trecut. Lunile mai-iulie se caracterizează, de obicei, printr-o intensificare a cererii de credite.

Graficul 2. Modificarea lunară a depozitelor și creditelor în lei; mln. lei

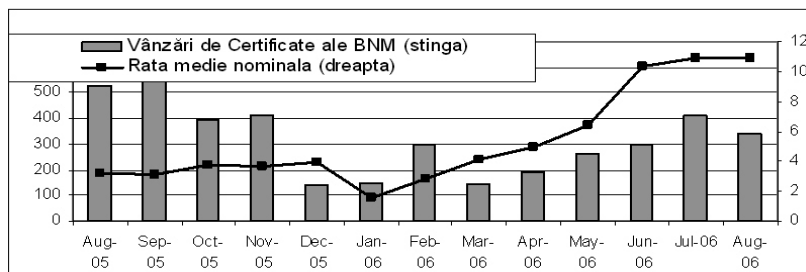
Sursa: Calculele ME în baza datelor BNM

De la excesul de lichiditate bancară, direct la deficitul de lichiditate

În lunile iulie – august, băncile comerciale au ajuns la un punct când sursele proprii nu le mai permit creditarea economiei. Deficitul de lichiditate a provocat o scumpire a resurselor creditare pe piața interbancară și o majorare a rentabilității hârtiilor de valoare de stat. Băncile comerciale au fost nevoite să cumpere fonduri la o rată a dobânzii de peste 10% pentru a-și finanța buna desfășurare a activității de creditare.

Graficul 3. Volumul vânzărilor certificatelor BNM și rentabilitatea lor

Sursa: Calculele ME în baza datelor BNM

Fără îndoială, scumpirea resurselor de finanțare ar putea genera în lunile de toamnă o majorare a ratelor dobânzii la credite de până la 19%-20%, altfel, băncile comerciale vor fi nevoite să suporte unele pierderi.

BNM – mai independentă

Pe lângă modificările esențiale în reglementarea valutară, în decursul verii au fost efectuate schimbări și în „Legea cu privire la BNM”: au fost adăugate prevederi care garantează independența BNM-ului în exercitarea funcțiilor sale față de alte autorități publice. A fost introdus Articolul 41. „Interdicția creditării statului” care prevede: „Banca Națională nu va acorda împrumuturi și garanții sub orice formă statului sau organelor acestuia, inclusiv prin procurarea pe piața primară a hârtiilor de valoare de stat.”. Aceasta pe de o parte, pe de altă parte, BNM-ul are dreptul de a încălca unilateral Art. 41 atunci când va fi vorba de „reperfectarea împrumuturilor în lei moldovenești acordate anterior statului”. În luna iunie a anului curent, datoria Guvernului față de BNM s-a redus cu aproximativ 30 milioane lei din cele 118,8 mln lei prevăzute în Bugetul de Stat a fi returnate Băncii Naționale. Ținând cont de caracterul deficitar al Budgetului de Stat pentru anul 2006, există o probabilitate foarte mică că Guvernul va înapoia integral cele 118,8 milioane de lei promise anterior.

**Modificările în
Legea cu privire la
BNM acordă o mai
mare independență
acestei bănci.**

Cu certitudine, BNM poate promova pe viitor o politică monetară independentă, cu toate că modificările în această Lege nu pot garanta o politică independentă din partea persoanelor de decizie din cadrul BNM-ului.

Concluzii și pronosticuri

Conform așteptărilor noastre, rata de refinanțare a BNM a fost majorată de la 12% la 12,5%. Considerăm că decizia BNM-ului de a majora rata de refinanțare a BNM a avut drept rezultat atenuarea tendințelor inflaționiste în sistemul bancar.

Menținem pronosticurile noastre privind cursul valutar — cursul leului nu va înregistra o depreciere semnificativă în anul curent, dat fiind faptul că remitențele de peste hotare, care sunt semnificative în lunile de toamnă, vor compensa deficitul de valută străină, ratat din cauza limitării exporturilor pe piața Rusiei. În același timp, însă liberalizarea pieței valutare crește considerabil riscul agravării deficitului Balanței de Plăți și riscul deprecierei valutei naționale. Cu siguranță că va fi nevoie încă de mult timp până când piața /populația va conștientiza oportunitățile pe care le oferă aceste facilități în reglementarea valutară, în concluzie, creșterea fluxurilor valutare nu va genera o depreciere acută a leului din acest an.

● UN PAS SEMNIFICATIV SPRE LIBERALIZAREA REGLEMENTĂRII VALUTARE

În decursul verii, BNM a făcut un pas important în liberalizarea fluxurilor valutare din Republica Moldova. În opinia noastră, limitele impuse în reglementarea valutară constituie unul din impedimentele principale în dezvoltarea pieței de capital din RM, a investițiilor străine în sectorul bancar și a sectorului bancar, în întregime. Aceste modificări au vizat atât persoanele fizice, cât și pe cele juridice, în special, băncile comerciale. Modificările s-au axat pe transferurile, plățile și fluxurile de capital dintre rezidenți și nerezidenți și au intrat în vigoare la 1 septembrie 2006.

Pentru persoanele fizice a fost exclusă delimitarea anterioară dintre conturile valutare de tip A și de tip B, fapt care a dat naștere la mari confuzii în rândurile populației, apărând operațiuni suplimentare în activitatea băncilor comerciale. Persoanele rezidente pot transfera rudelor de gradul unu fonduri de până la 10 mii de euro, demonstrând doar funcționarului bancar (și nu BNM-ului) dovada gradului de rudenie. Reziidenții pot achiziționa nelimitat de la nerezidenți bunuri prin intermediul cardurilor bancare. La fel, rezidenții pot scoate din țară sume mai mari decât 10 mii de euro, demonstrând ca dovadă sursa de proveniență ale acestor fonduri (contract de vânzare al imobilului, ș.a.). Persoanele rezidente, pot extrage de pe cardurile bancare, în străinătate, sume de până la 10 mii de euro pe lună (anterior doar 500 dolari SUA pe zi).

De asemenea, s-au creat facilități importante și pentru persoanele juridice. De la 1 septembrie, BNM permite rezidenților să facă investiții directe (în imobile, linii tehnologice, înființare de filiale ș. a.) în străinătate, fără autorizare de la BNM. Menționăm și faptul că liberalizarea se referă doar la investițiile directe și nu la cele de portofoliu, acestea presupunând autorizare din partea BNM-ului. În paralel, în vederea facilitării investițiilor directe în străinătate, BNM permite rezidenților să deschidă conturi în băncile din străinătate fără

o autorizare din partea acesteia. Anterior, acest detaliu reprezenta o piedică importantă în calea extinderii întreprinderilor moldovenești pe piețele străine, deoarece majoritatea țărilor lumii cer deschiderea unui cont într-o bancă locală înainte de a deschide o filială în țara respectivă. Totodată, a fost simplificată procedura de luare la evidență a creditelor și împrumuturilor din străinătate, acum fiind necesară doar notificarea BNM-ului și nu înregistrarea lor la această instituție financiară. Pe de o parte, această măsură va facilita transferul banilor veniți din partea întreprinderilor străine către filialele locale, pe de altă parte, însă această simplificare presupune și o manifestare negativă- „banii spălați” scapă de sub control, ca și cei reintroduși în țară sub formă de investiții străine.

Băncile comerciale s-au bucurat de facilitățile suplimentare. Anterior, acestea aveau dreptul de a investi în hârtii de valoare străine, provenite doar din șapte țări înalt dezvoltate, acum însă băncile comerciale sunt abilitate să investească în hârtii de valoare din orice țară din cadrul OCDE. Această facilitate va avea un impact important asupra diversificării activelor și resurselor bancare și este se conformează ideal recomandărilor pentru reglementare bancară ale comitetului de la Basel.

Chiar dacă acest pas spre liberalizarea valutară are un caracter benefic pentru întreprinderile din RM, asupra economiei naționale poate avea un impact negativ. Considerăm că liberalizarea a fost făcută într-un moment nepotrivit pentru economia națională, deoarece Balanța de Plăți se află într-o situație precară. Temerile noastre sunt legate de posibilitatea majorării deficitului Balanței de Plăți. În cazul în care această liberalizare va provoca exoduri mari de fonduri din țară, spre sfârșitul anului va apărea riscul deprecierei valutei naționale. Cu atât mai mult că BNM deja a primit în lunile de vară din anul acesta un asemenea semnal, când „febra valutara” a condus la retragerea depozitelor din băncile comerciale.

FINANȚE PUBLICE

Tendențe generale

Ritmul înalt de creștere a veniturilor bugetare înregistrat în anii 2002-2005 se va diminua considerabil în următorii ani. Pentru 2006, Guvernul planifică o creștere de circa 18% a veniturilor bugetare, cifră pe care o considerăm ireală, chiar dacă în anul 2005 veniturile reale au fost mult mai mari decât cele planificate. În 2006, acest lucru, cu siguranță, nu se va repeta.

Politica de cheltuieli bugetare din ultimii ani, când toate resursele au fost orientate spre majorarea salariilor, a făcut practic imposibil efectuarea investițiilor capitale în instituțiile sociale și în infrastructură. O soluție rezolvării acestei probleme ar fi fondurile extrabugetare ale instituțiilor publice care constituie circa 1 mld de lei.

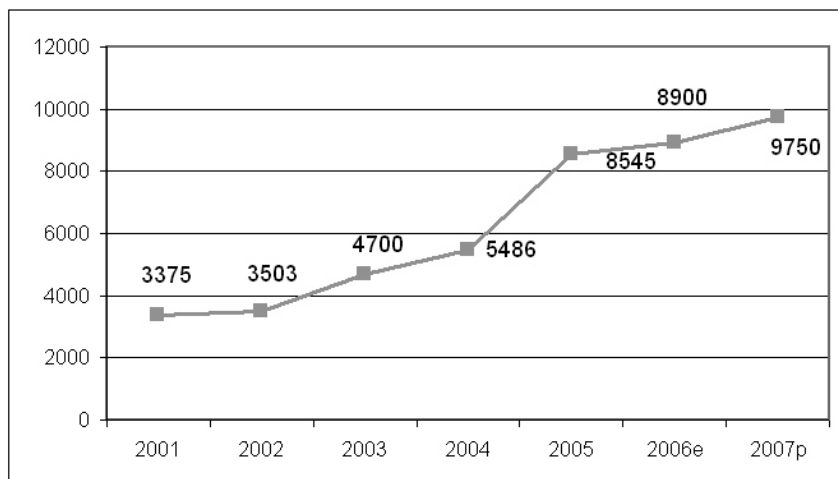
În anul 2007, bugetul de stat va fi foarte vulnerabil la capitolul venituri.

Bugetul de stat și veniturile în 2007

Pronosticurile noastre s-au confirmat nu o dată, de aceea putem spune cu toată certitudinea că în 2006 bugetul de stat a intrat la capitolul venituri într-o perioadă lungă de stagnare, care va continua și în 2007.

Bugetul de stat a intrat, la capitolul venituri, într-o perioadă de stagnare.

Graficul 1. Dinamica veniturilor bugetului de stat

Sursa: Legea bugetului de stat pe 2000-2006; Pronosticul experților CPE

Pronosticurile noastre făcute, ce-i drept, cu o mare doză de scepticism privind încasările de bază în bugetul de stat pentru 2007 indică cifra de 9,75 miliarde lei, ceea ce constituie cu 380 mln lei mai puțin decât prevederile Guvernului. Considerațiile noastre se explică prin faptul că în modelul nostru de dezvoltare a economiei moldovenești (vezi paragraful: *Specificul consumului în Republica Moldova*), am ținut cont de un factor extrem de important, care este foarte greu de anticipat și care influențează direct și cardinal încasările bugetare și, anume, consumul populației.

● SPECIFICUL CONSUMULUI ÎN REPUBLICA MOLDOVA ȘI IMPACTUL LUI ASUPRA BUGETULUI DE STAT

Peste 80% din încasările bugetului de stat al Republicii Moldova sunt alcătuite din impozitele și taxele pe consumul populației, acest indicator nu a mai fost înregistrat în nici o țară din Europa și nici din lume. Bugetul de stat, practic, nu este condiționat de economia națională și este dependent direct de comportamentul de consumator al populației.

Bugetul de stat, practic, nu este condiționat de economia națională, deoarece peste 80% din veniturile lui sunt formate ca urmare a impozitării consumului populației.

Din acest cauză, analizând încasările la buget, nu trebuie să ne orientăm atât la situația din economia națională, cât la comportamentul de consumator al populației, anume creșterea bruscă a consumului populației a și provocat creșterea spectaculoasă a încasărilor la buget în ultimii 3 ani.

Consumul populației a crescut esențial datorită creșterii puterii de cumpărare, cifrele fiind însă diferite. Pentru a înțelege impactul lor asupra bugetului, este important să le analizăm separat. Relația între acești doi indicatori se prezintă astfel: $PCo = PCu \pm E \pm O$ (PCo – Puterea de Consum; PCu – Puterea de Cumpărare; E – economiile; O – împrumuturile).

Consumul populației a cunoscut următoarele etape:

Etapa consumului restrâns s-a înregistrat în anii 2001-2002 și s-a caracterizat printr-un consum auster legat de Puterea de Cumpărare scăzută a populației. Cetățenii nu puteau să-și asigure minimul necesar de consum curent și practic, nu făceau nici un fel de cheltuieli legate de obiecte de lungă durată sau investiții în imobil. Din cauza sărăciei cumplite, o parte considerabilă a populației (peste 400 mii sau circa 25% din populația aptă de muncă) a fost nevoită să emigreze, fapt care a favorizat creșterea Capacității de Cumpărare.

Etapa consumului amânat s-a manifestat ulterior. Începând cu 2002, veniturile populației rămase în țară au început să crească vertiginos, datorită remitențelor de peste hotare (în prezent această sumă se constituie din peste 1 mld USD sau 27% din PIB). Creșterea bruscă a Puterii de Cumpărare a provocat și o creștere neimportantă a Consumului. Acest lucru s-a datorat următorilor factori: 1) după o perioadă îndelungată de consum

diminuat, populația nu a putut să-și modifice rapid comportamentul; 2) o parte esențială din venituri a fost utilizată în infrastructura casnică (mărfuri de uz casnic), care nu a fost reînnoită aproape deloc în ultimii 15 ani, ceea ce a provocat așa-numitul efect al consumului amânat, care poate fi confundat cu economiile, aceste economii însă fiind, pur și simplu, o amânare de jumătate de an sau un an al consumului.

Etapa consumului abundent este caracteristică anilor 2004-2006. În această perioadă consumul amânat din anii precedenți plus veniturile mari au generat o adevărată explozie a consumului. Mai mult decât atât, în speranța că lucrurile merg foarte bine, populația a început să utilizeze foarte activ credite de consum. Astfel în această perioadă populația a utilizat veniturile curente, economiile anterioare și veniturile viitoare.

Moldova a intrat în etapa reducerii consumului populației, ceea ce poate provoca o diminuare a veniturilor bugetului de stat

Etapa reducerii consumului a început să se observe deja în 2006 și se va accentua, cu certitudine, în 2007. E greșit să credem că Puterea de consum a populației este condiționată de Puterea de cumpărare, fapt confirmat și de formula de mai sus. Consumul populației este determinat de reacția populației la viața social-economică a țării. Astfel, dacă așteptările sunt pozitive, are loc o creștere substanțială a consumului, (efectele au fost enumerate în alineatul de mai sus), iar așteptările populației sunt negative, se înregistrează o reducere bruscă a consumului, chiar și în condițiile majorării veniturilor. Când percepțiile sunt negative, populația tinde să-și restabilească economiile și să întoarcă datoriile, iar consumul este caracterizat de evitarea tuturor tipurilor de investiții, reducându-se doar la consumul curent. Trebuie să amintim că Puterea de consum în ultimii 3-4 ani a fost dinamizată și de investițiile în obiectele de uz casnic, or, la noi, această tendință de înlocuire a obiectelor de uz casnic vechi cu altele noi se manifestă, aproximativ, o dată la 7-10 ani.

Așadar, putem afirma cu toată certitudinea că intrăm în perioada reducerii consumului, care dacă va avea loc, va însemna, în cel mai bun caz, stagnarea creșterii veniturilor bugetare și nu este exclusă varianta scăderii încasărilor bugetare.

În pronosticurile sale pentru 2007, este clar că Ministerul Finanțelor mizează pe creșterea continuă a TVA-ului la mărfurile de import, astfel presupunându-se o creștere bugetară bazată, în cea mai mare parte, pe sporirea încasărilor din TVA la mărfurile importate (+27,5%), fapt ce contravine pronosticurilor Ministerului Economiei, conform căruia importurile vor crește cu doar 12%. Este evident că cineva greșește, dar cine?! Conform modelului nostru de consum, suntem înclinați să dăm dreptate Ministerului Economiei. În asemenea condiții, nu este clar care a fost sensul anexării la bugetul de stat a unei note explicative, din moment ce parametrii macroeconomici din nota respectivă nu au nici o legătură cu bugetul propus. Mai mult decât atât, suntem nevoiți să constatăm că bugetul de stat al Republicii Moldova este pur și simplu un tabel cu cifre, alcătuit fără a se ține cont de ceea ce se întâmplă în economie și societate, astfel explicându-se și din ce cauză încasările bugetare reale variază anual până la 20%, față de cele planificate.

Planificarea bugetului de stat este ruptă totalmente de pronosticurile macroeconomice, neținându-se cont nici de manifestările diverse din economie și societate.

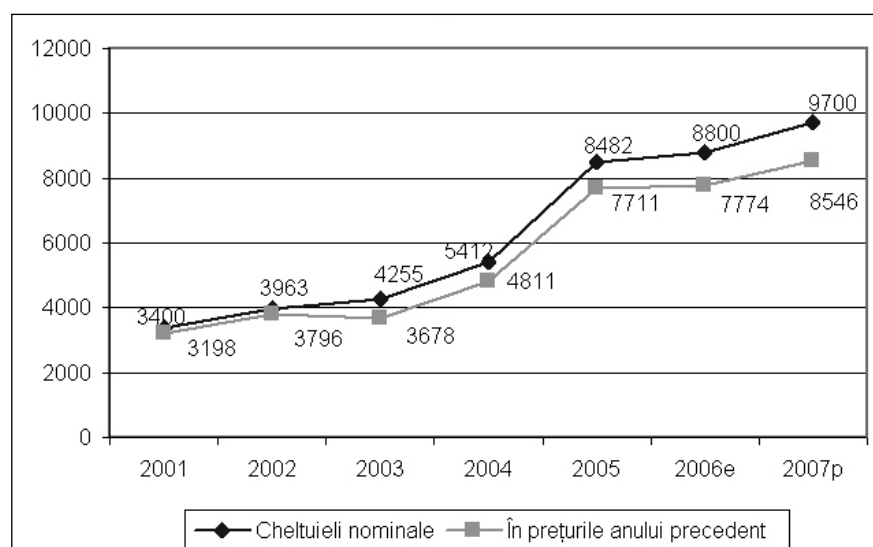
Inflația și cheltuielile bugetare

Diminuarea creșterii cheltuielilor bugetului de stat în 2006, comparativ cu 2005, și ritmul scăzut prevăzut pentru 2007 vor crea dificultăți Guvernului în realizarea Legii privind salarizarea în sectorul bugetar. Legea sus menționată a fost elaborată și aprobată în 2005, când cheltuielile au crescut cu 56,7%, lucru nemaiîntâlnit până în prezent și puțin probabil că se va întâmpla în viitor. După această creștere spectaculoasă însă a urmat o stagnare pe potrivă. Elaborarea legii (ce-și propune, după noi, niște obiective fanteziste) va face imposibilă realizarea ei conform planului calendaristic preconizat, încă de acum putem afirma că este o lege fără perspective.

E de la sine înțeles că legea privind majorarea salariilor bugetarilor nu va putea fi realizată în termenele stabilite.

Ritmul scăzut de creștere a cheltuielilor bugetare ne-a determinat să analizăm cum au evoluat acesta în prețurile anului precedent. Acest indicator ne permite să vedem în ce măsură plățile efectuate de către Guvern acoperă necesitățile și așteptările crescânde ale sectorului bugetar. În acest scop, am făcut o corecție la inflație, ceea ce a permis examinarea creșterii cheltuielilor bugetare, comparativ cu anul precedent.

Graficul 2. Dinamica cheltuielilor bugetare reale și în prețurile anului precedent

Sursa: Legea bugetului de stat 2002-2006, Fondul Asigurărilor obligatorii de asistență medicală 2004-2006

În prețurile anului 2005, bugetul de stat a înregistrat o diminuare a cheltuielilor cu 8,4%.

Putem observa că atât în 2006, cât și în 2007 cheltuielile reale ale bugetului de stat vor fi mai mici decât în anul precedent. Reducerea cheltuielilor bugetare reale pe un fundal informațional negativ, pot genera o creștere a tensiunilor în societate. E foarte probabil că în 2007 ne putem aștepta la greve din partea lucrătorilor sectorului bugetar, deoarece veniturile lor reale se vor diminua considerabil, comparativ cu aceeași perioadă a anului 2006.

● BANII „UȘORI” SAU BANII „GREI”?

În scopul realizării politicilor sale, Guvernul și-a mărit până în 2001 capacitatea de plată prin contractarea împrumuturilor externe. Din 2001 însă, orice relație cu instituțiile financiare internaționale a fost stopată. În asemenea condiții, singura soluție a fost contractarea de împrumuturi pe piața internă.

Soluția financiară, utilizată de Guvernele tuturor țărilor, este contractarea împrumuturilor de pe piața de capital. În Moldova însă s-a mers pe altă cale: cea mai mare parte a împrumuturilor a fost contractată de la Banca Națională. Lucrul acesta s-a făcut din două motive: 1) avem o piață de capital foarte slabă și Guvernului îi este foarte greu să acumuleze sumele necesare, prin emiterea de hârtii de valoare; 2) împrumutul de la Banca Națională constituie o procedură foarte ușoară, comparativ cu cea de emisie a hârtiilor de valoare, Guvernul preferând banii „ușori” în locul celor „grei” de pe piața de capital.

Acești bani „ușori” au avut însă, din păcate, un impact negativ asupra economiei și au determinat o creștere esențială a inflației.

Conform Memorandumului încheiat de Guvernul RM și Fondul Monetar Internațional, Guvernul și-a asumat obligația că nu va contracta împrumuturi de la Banca Națională, fapt care va avea, pe de o parte, un impact pozitiv asupra economiei naționale, iar, pe de altă parte, Guvernul va trebui să fie mai activ pe viitor pe piața de capital. Astfel, putem observa că Memorandumul marchează încheierea perioadei banilor „ușori”.

În 2007 însă, prin Legea Bugetului de Stat, Parlamentul RM obligă Banca Națională să prelungească pentru anul 2008 termenul de circulație

a hârtiilor de valoare în valoare de 400 mln. de lei și va reperfecta împrumutul Guvernului RM în sumă de 1973,4 milioane lei. De fapt, asistăm la un reîmprumut, care respectă angajamentele luate față de FMI.

Din acest comportament rezultă că Guvernul nu poate renunța la banii „ușori” și nu are capacități organizatorice de a contracta împrumuturi de pe piața de capital.

Convertirea, în regim de urgență, a datoriei Guvernului față de Banca Națională ar permite:

1. Dezvoltarea mult așteptată a pieții de capital, aceasta nedevelopându-se din cauza absenței actorilor importanți pe piață, Guvernul putând în acest context să joace rolul de animator și de lider al pieții.
2. Diminuarea esențială a inflației, totodată, oferindu-se posibilitatea slăbirii treptate a valutei naționale. Inflația scăzută va crea un climat economic favorabil dezvoltării, iar slăbirea valutei naționale va stimula exporturile.

Dilema reducerii inflației și slăbirea concomitentă a valutei naționale poate fi soluționată prin convertirea datoriei Guvernului față de BNM în hârtii de valoare de stat.

Maturitatea Guvernului și dorința lui de a contribui la declanșarea proceselor pozitive în economie și societate, poate fi testată prin disponibilitatea lui de a converti datoriile față de BNM în hârtii de valoare de stat.

PREȚURILE

Prețurile continuă să crească

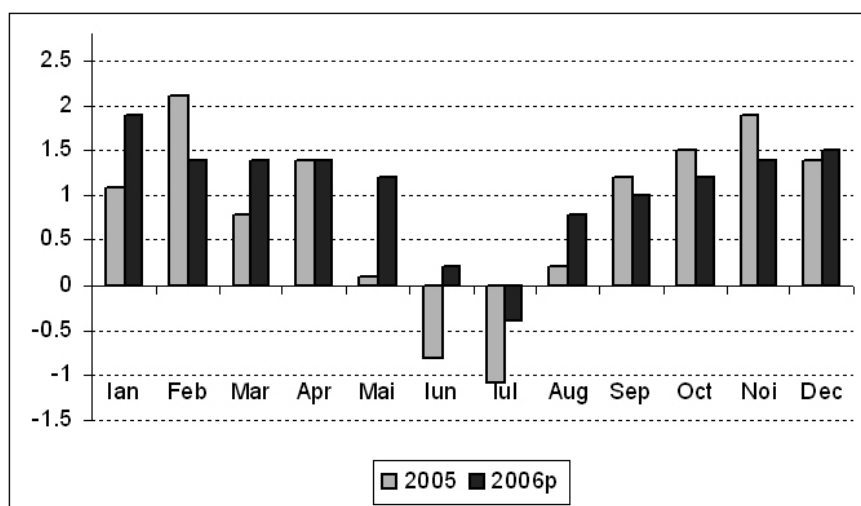
Evoluția prețurilor în lunile de vară ale 2006 a decurs conform așteptărilor noastre. Reducerea sezonieră a prețurilor la produsele alimentare a redus nivelul de creștere a prețurilor înregistrat în primele luni ale lui 2006.

Așteptările inflaționiste mari au determinat Guvernul să pronosticeze o inflație anuală de 12%, pentru anul 2006. În același timp, noi menținem prezicerile privind inflația anuală la cifra de peste 13%, deoarece creșterea prețurilor la produsele energetice nu s-a transferat în totalitate în costul producției finite, iar producția agricolă de toamnă va avea prețuri mai mari, din cauza recoltelor mai mici și a costurilor de producție mari.

**Menținem
pronosticurile
pentru 2006
privind creșterea
inflației cu 13%.**

Mai mult decât atât, considerăm că și în anul 2007 premisele inflaționiste vor fi mari din cauza costurilor ridicate, a scumpirii iminente a energiei electrice și a creșterilor salariale în condițiile stagnării productivității muncii.

Graficul nr. 1. Ratele lunare ale inflației pentru 2005 și pronosticurile pentru 2006

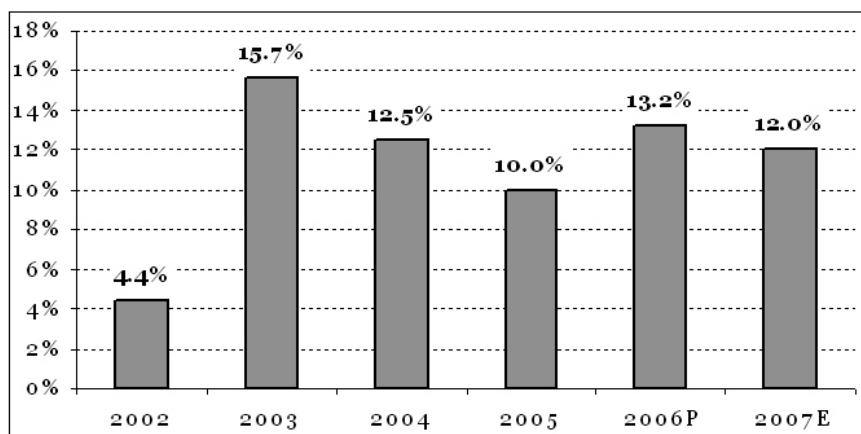
Sursa: DSS, estimările ME

În același timp, inflația ridicată colaborată cu aprecierea relativă a valutei locale, afectează negativ competitivitatea agenților economici din Republica Moldova.

De la inflația cauzată de creșterea rapidă a consumului, la inflația costurilor

Analizând tendințele inflaționiste din ultimii ani, putem afirma că factorii ce stau la baza inflației s-au schimbat. Inițial, inflația a fost generată de creșterea cererii de consum. Transferurile de peste hotare au făcut ca puterea de consum a populației să crească, în timp ce oferta nu a reacționat imediat. Creșterea inflației din 2003 a coincis cu mărirea rapidă a consumului.

În 2003-2005, oferta de bunuri nu a făcut față cererii de consum, astfel, creșterea prețurilor a fost o reacție normală a întreprinderilor: prețurile au crescut destul de repede la toate categoriile de mărfuri de larg consum.

Graficul nr. 2. Ratele anuale ale inflației în Republica Moldova

Sursa: DSS, estimările ME

Inflația în RM a fost cauzată de creșterea rapidă a cererii.

Actualmente, inflația continuă să crească și din cauza costurilor ridicate, rezultate din ineficiența, în linii mari, a afacerilor.

Antreprenorii au obținut profituri importante (rentabilități de 200-300% anual) și au redus eficiența economică a afacerilor, pe prim plan aflându-se creșterea economică (lucru de la sine înțeles). Ca răspuns la creșterea profiturilor, antreprenorii au majorat salariile, salariul mediu dublându-se, astfel.

Actualmente, ritmul de creștere a cererii se reduce. Oferta deja s-a echilibrat cu cererea și prețurile nu se vor mai majora, în schimb, ineficiența internă a afacerilor a rămas și va face ca valul inflaționist să continue. Inflația va continua și din cauza costurilor interne mari ale afacerilor din Moldova.

Antreprenorii sunt presați în continuare de către salariați să majoreze salariile. Chiar și companiile (exportatorii, în special) care nu au beneficiat foarte mult de creșterea consumului în Moldova sunt obligate să crească salariile, altfel pierd angajații. Trebuie să menționăm că deși aproximativ 40% din populația aptă de muncă este angajată, totuși se înregistrează un deficit de forță de muncă deoarece celelalte 40% lucrează peste hotarele țării, iar restul de 20% nu vor să lucreze pentru salarii derizorii. În afară de prețul forței de muncă, au crescut și prețurile la resursele energetice. Antreprenorii nu vor renunța ușor la super-rentabilitățile pe care le au și de aceea vor transfera majorarea costurilor în creșterea prețurilor.

Inflația - un factor de reducere a creșterii economice

Este foarte important pentru o înțelegere profundă a lucrurilor să urmărim corelația dintre evoluția inflației și cursul valutar. Toate măsurile luate de BNM și de către Guvern contribuie la menținerea unei valori ridicate a leului, comparativ cu valutele străine. Cel mai grav lucru însă e că inflația nu se reflectă în evoluția cursului valutar.

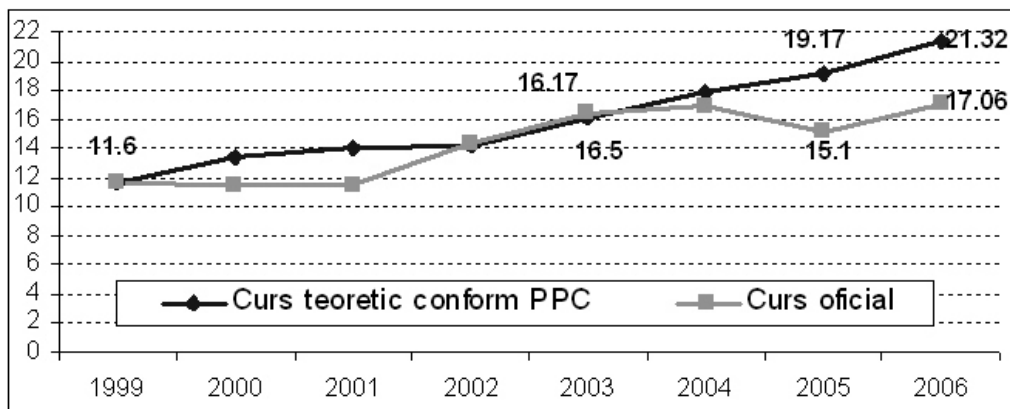
Deși inflația în republica Moldova este cu mult mai mare ca în zona Euro sau SUA, pe parcursul ultimilor ani a avut loc o apreciere relativă a leului, față de dolarul american și Euro. Ținând cont de paritățile puterii de cumpărare, astăzi un Euro ar trebui să valoreze în jur de 21-22 lei, iar un dolar SUA peste 16 lei.

În condițiile de astăzi avem un leu scump, situație ce favorizează importurile deoarece importatorii au câștiguri suplimentare din aprecierea relativă a leului. Dacă analizăm evoluția comerțului extern, importurile continuă să crească rapid, în timp ce exporturile stagnează. Deficitul balanței comerțului extern va depăși, în curând, suma de 1.5 mlrd. lei. Această situație favorizează importurile—importurile cresc de două ori mai repede decât exporturile.

Acest fenomen îi descurajează pe exportatori: ceea ce în 2002 se exporta cu un dolar, astăzi se exportă cu 1.25 dolari. Menționăm că în zona dolarului prețurile nu au crescut la fel de repede, astfel exportul în Moldova devine o activitate neprofitabilă.

Graficul nr. 2. Raportul: curs valutar real și cel calculat, conform parităților puterilor de cumpărare MDL/Euro

Sursa: DSS, EuroStat, estimările ME

Produsele moldovenești concurează cu cele din străinătate, în primul rând, prin preț și nu prin branduri (mărci comerciale), de aceea creșterea prețului produselor exportate echivalează cu reducerea competitivității. În plus, produsele moldovenești sunt treptat eliminate și de pe piața internă, deoarece nu sunt competitive la preț cu cele importate.

Un alt pericol provocat de întărirea relativă a leului constă în pierderea pieței de subcontractare. Costurile ridicate, deficitul de energie, criza salariilor determină companiile din industria ușoară a Moldovei să nu mai poată executa lucrări pentru companiile din Italia, deoarece prețurile vechi (exprimate în valută) nu acoperă costurile noi.

Astfel politica banilor „scumpi” conduce la subminarea economiei naționale, pentru că îi afectează, pe producătorii interni, pe exportatori, în primul rând. Astfel, scade competitivitatea acestora și sunt lichidate orice premise de creștere economică.

Exportatorii au nevoie ca, în prezent, cursul valutar să evolueze în același sens cu inflația, altfel în 2-3 ani majoritatea companiilor vor da faliment. Realitățile de azi demonstrează că este mai convenabil de a importa produsele și de a le vinde în Moldova, decât de a le produce pe loc. Atragem atenția că în structura veniturilor bugetului de stat predomină impozitele pe consum, deoarece sectorul real nu este competitiv și nu generează valoare.

Așadar, problema inflației depinde, în cea mai mare măsură, de creșterea economică. Inflația va putea fi controlată doar atunci când economia locală va crea cea mai mare parte a veniturilor. În prezent, economia Republicii Moldova, în cea mai mare parte, există pe seama veniturilor ce provin din alte țări. Noi doar consumăm valoarea pe care o creează economiile altor țări. Constatăm, de asemenea, că BNM-ul și Guvernul, prin politica leului scump, contribuie la reducerea competitivității agenților economici interni. Aceasta pe de o parte.

Pe de altă parte însă și structura masei monetare prezice așteptări inflaționiste mari. Circa 45% din masa monetară aflată în circulație este imobilizată în lichidități, 35% - în depozite în valută și restul - în depozite în lei. Ponderele investițiilor pe piețele de capital este minimă. Bazându-ne pe aceste constatări, putem explica temerile populației legate de creșterea inflației, nedorința acesteia de a investi resursele financiare disponibile pe termen lung, investind preponderent în plasamente valutare în vederea protejării de inflație.

Este mai convenabil să importăm produsele și să le vindem în Moldova, decât să le producem pe loc.

SFERA SOCIALĂ

Piața muncii

Veniturile mici stimulează emigrarea forței de muncă, din această cauză tot mai multe sectoare ale economiei se confruntă cu un deficit al forței de muncă, cu toate acestea Guvernul mărand salariile bugetarilor, în pofida diminuării producției.

remitențele de peste hotare și creșterea salariilor sporesc consumul și stimulează inflația.

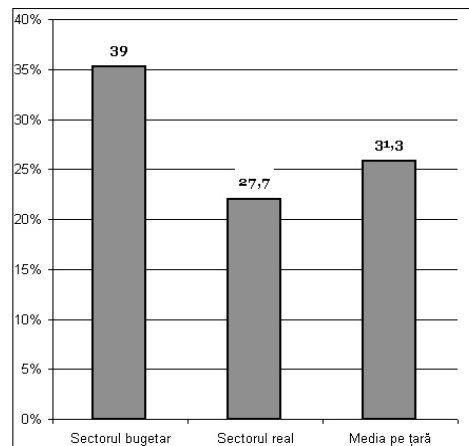
Situația creată pe piața muncii din Moldova reflectă, în mare măsură, disproporțiile existente în economia națională.

Astfel, în această sferă se conturează următorul tablou: veniturile mici și dorința de îmbunătățire a calității vieții continuă să stimuleze emigrarea forței de muncă, în timp ce tot mai multe sectoare ale economiei se confruntă cu un deficit al brațelor de muncă și al specialiștilor calificați.

Remitențele de peste hotare, ce constituie o parte substanțială a veniturilor disponibile ale populației, generează o sporire a cererii de consum, care, în condițiile diminuării producției în sectorul real al economiei naționale, se compensează cu o creștere rapidă a importurilor, mărand presiunea asupra sistemului financiar al statului.

În concluzie, în condițiile diminuării procesului de producție în sectorul real, un rol important în presiunea inflaționistă asupra economiei îl are creșterea continuă a salariilor atât a bugetarilor, cât și a „salariilor gri” în sectorul economiei „neobservate”.

Graficul nr. 1. Creșterea salariului în primul semestru al a. 2006

Sursa: DSS, estimările CPE.

Astfel, conform datelor oficiale, salariile în perioada ianuarie-august 2006 s-au mărit, în medie, cu 28,6%, în primul rând, datorită majorării salariilor bugetare, în timp ce creșterea salariului mediu lunar real a constituit cca. 15%.

Conform *Proiectului de lege al bugetului de stat pe anul 2007*, Guvernul a decis să reformeze piața muncii în cadrul următorilor parametri: „300 \$ - salariul mediu lunar și 300 mii de noi locuri de muncă” până în anul 2009, planificând o creștere de 20% a salariilor pentru anul viitor, a căror mărime medie va

trebui să constituie 15 lei spre sfârșitul anului 2007 (comparativ cu suma de 1563,5 lei în ianuarie-iunie 2006).¹

Totodată, necesitatea realizării unei asemenea politici este determinată atât de structura însăși a creșterii economice, bazată pe consum, cât și de necesitatea unui control riguros al inflației, menținând-o în „limitele unei cifre constante (vezi paragraful *Impozit pe sărăcie*).

Experții CEP consideră că în condițiile create, creșterea neinflaționistă a veniturilor reale ale populației Moldovei trebuie să fie asigurată, în special, din contul creșterii bazei impozabile a bugetului și crearea noilor locuri de muncă bine plătite în sectorul real al economiei țării. În consecință, în condițiile menținerii structurii existente a PIB-ului rata de creștere a salariilor în sectorul public, conform estimărilor CEP, nu va depăși în următorii doi ani 10-12% pentru salariul nominal și, respectiv, 5-6% pentru salariul real.

¹ Notă asupra *Proiectului de lege a bugetului de stat pe anul 2007* și asupra proiectului Hotărârii Guvernului de la 18 octombrie 2006, privind aprobarea cuantumului salariului mediu lunar pe economie, propus de către MEC.

Se reconfigurează raportul dintre salarii și prețuri pentru cele mai sărace categorii sociale.

O dată cu majorarea retribuției bugetarilor, creșterea rapidă a salariilor, în primul rând, în sectorul financiar și al construcțiilor, va continua să influențeze în următorii doi ani mărimea salariilor în modificarea veniturilor populației. Conform estimărilor CPE în 2006, ponderea veniturilor din salarii va contribui cu 56,5% la creșterea veniturilor gospodăriilor casnice.

Pe termen mic și mediu, va continua să se majoreze și ponderea prestațiilor sociale în veniturile disponibile ale gospodăriilor casnice, în special, al pensiilor. Creșterea acestora va constitui la sfârșitul anului 2006 cca. 15.7%.

● MOLDOVA ȘI STATELE UE

Conform datelor Federației angajatorilor europeni (FedEE)², în Republica Moldova, munca este cel mai prost plătită, comparativ cu celelalte țări europene, și constituie 3,27 lei sau cca. 0,2 euro/oră (cu mici excepții când diferența de plată este de 100 de ori mai mare).

Datele FedEE certifică faptul că munca angajaților cu capital străin este plătită de 2,6 ori mai bine, decât a angajaților întreprinderilor cu capital autohton. Dacă directorul executiv al unui grup de companii sau președintele consiliului administrativ al companiei cu capital autohton primesc, în medie, 83,57-126,48 lei/oră, atunci omologii lor din întreprinderile cu capital străin sunt remunerați cu 221,21-336,43 lei/oră.

Salariul mediu maxim, 14 euro/oră, este înregistrat în Danemarca, cifră ce este luată ca unitate de

elaborare a ratingului³. În România, salariul constituie 6% din nivelul remunerării în Danemarca, în Rusia – 5%, în Ucraina – 3%. Printre statele în care salariul e considerat a fi înalt, Norvegia înregistrează 78% din nivelul salarizării în Danemarca, Elveția – 76%, Luxemburgul – 67%, Germania – 63%.

Rezidenții Moldovei primesc un salariu de 70 ori mai mic, decât cel al rezidenților Danemarcei. Moldova se plasează deja al treilea an consecutiv pe ultimul loc în ratingul Federației.

MOLDOVA ȘI STATELE CSI

• Moldova se plasează pe unul dintre ultimele locuri, conform confederației mondiale a sindicatelor⁴, și în comparație cu nivelurile de salarizare din statele CSI.

Salariul mediu lunar din statele CSI,

	USD	Salariul real în % pentru anul:		Salariul zilnic în USD
		2004	1991	
Azerbaijan	125	111	-	5,6
Armenia	114	119	77	5,2
Belarus	218	121	187	9,9
Kazahstan	254	111	82	11,5
Kirghistan	63	112	32	2,9
Moldova	105	107	55	4,8
Federația Rusă	302	110	82	13,7
Tadjikistan	29	137	20	1,3
Ucraina	157	120	79	7,1

2. FedEE s-a constituit în 1989 prin susținerea financiară a Comisiei Europene și reunește companii internaționale cu reprezentanțe în 48 de state.

3. La calcularea ratingului FedEE, s-a luat în considerație nivelul mediu al salariului la 1 februarie 2006, a 31 de funcții, în trei tipuri de companii.

4. General confederation of trade union

Deficitul forței de muncă provoacă riscul creșterii PIB-ului.

O altă problemă acută cu care se confruntă tot mai mult Republica Moldova în unele sectoare ale economiei naționale este **deficitul forței de muncă**. Acest fenomen economic constituie un factor de risc real pentru menținerea creșterii PIB-ului pe termene medii.

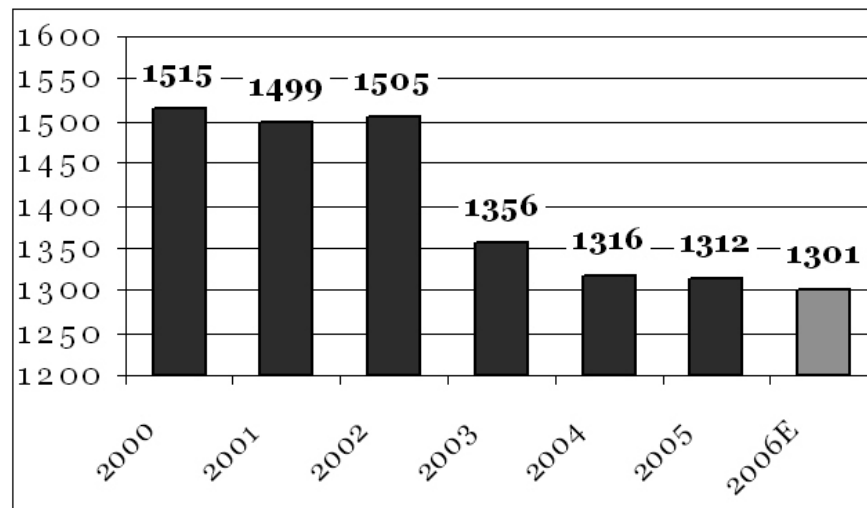
Pe parcursul anului 2006, conform estimărilor CPE, numărul populației angajate în sectorul industrial se va diminua cu cca. 5%. Aceste pronosticuri sunt confirmate și de reducerea producției globale industriale înregistrată în 2006. O influență destul de mare asupra reducerii gradului de angajare a populației în sectorul economic o poate avea și încetinirea ritmului de creștere economică pronosticată în 2006.

Pe parcursul anului 2005, s-a înregistrat o scădere nesemnificativă a ratei șomajului printre tineri, tendință care se manifestă și în anul 2006. Această diminuare se explică prin intensificarea emigrării tinerilor peste hotare, și nu mai crearea unor locuri noi de muncă pentru aceștia.

Tot mai mulți tineri pleacă în căutarea unui loc de muncă peste hotarele țării.

În 2005 numărul emigranților a crescut cu 14.3% față de anul precedent (sau cu 85.9%, față de 2000). Estimările CPE pentru 2006 sunt la fel de pesimiste. Considerăm că numărul emigranților moldoveni va crește cu încă 15%, respectiv, va atinge cote înalte, până la 30% (în anul 2005 acestea au constituit 27.7%), și indicele persoanelor declarate, plecate la muncă peste hotare, din ansamblul populației active economic

Graficul nr. 2. Evoluția populației angajate, mii oameni

Sursa: DSS, estimările CPE

Impozitul pe sărăcie

Particularitățile structurale ale creșterii economice în Moldova conservează sărăcia și sporește inegalitatea.

Particularitățile structurale ale creșterii economice creează condiții pentru îmbunătățirea bunăstării materiale doar a unei categorii foarte mici a populației, conservându-se astfel sărăcia și consolidând inegalitatea. De aceea, în vederea eficientizării politicii sociale e nevoie de revizuirea criteriilor de oferire a facilităților sociale, luându-se în considerație, în acest sens, particularitățile repartizării veniturilor în rândul populației și presiunea inflaționistă mare a păturii sărace.

Altfel spus, eficacitatea controlului asupra inflației „în limita unei cifre constante” în structura creată a creșterii economice necesită o abordare diferențiată, de-

oarece rata inflației pentru cei săraci este resimțită mult mai puternic de către pătura socială săracă, decât de celelalte categorii ale populației .

În Moldova, inflația oficială, calculată conform mediei indicelui prețurilor de consum (IPC), reflectă pe deplin tendința generală de modificare a prețurilor, dar deformează substanțial proporțiile reale ale inflației.

Astfel, indicatorul oficial al inflației se calculează după coșul de consum al unei familii moldovenești așa-zis „medii”, statistic vorbind, însă în structura de cheltuieli, nu se ia în considerație indivizi ce aparțin diferitor niveluri de venituri. În realitate, inflația depinde nu numai de creșterea prețurilor la mărfuri și servicii, dar și de ponderea lor în coșul de consum.

Păturile sărace ale populației cheltuie pentru produse alimentare cca. 85% din veniturile sale, inclusiv, în localitățile rurale, în timp ce cheltuielile pentru produsele alimentare în familiile bine asigurate constituie doar 35%. IPC elimină din structura cheltuielilor diferențele dintre cei săraci și bogați, de aceea indicele obținut corespunde, în mare măsură, inflației pentru persoanele cu venituri medii. Ținând cont de faptul că în Moldova, pătura mijlocie a populației este deocamdată puțin numeroasă, iar pentru cei bine asigurați din punct de vedere material inflația nu are un efect social semnificativ, presiunea inflaționistă este cel mai puternic resimțită anume de categoriile sărace ale populației.

În final putem conchide că o politică economică, ce se orientează după date ce nu reflectă starea reală de lucruri, nu este capabilă să-și atingă scopurile declarate, fapt confirmat în 2006, când în „al 6-lea an de creștere economică și de luptă contra sărăciei”, nivelul sărăciei a crescut în Moldova (cu 3% în comparație cu 2004), iar inegalitatea materială s-a mărit.

CEP nu o singură dată a menționat că în țară unde 2/3 din populație face parte din categoriile sărace existente, inclusiv „săraci, angajați în economie”, creșterea prețurilor se transformă într-un adevărat impozit pe sărăcie și devine un factor ce sporește inegalitatea socială.

În ultimii ani, pentru evaluarea nivelului real al sărăciei, în practica mondială se utilizează, atât pragul-limită al sărăciei de 2,15 dolari/zi (în loc de cifra standard anterioară de 1 dolar/zi) în aceasta fiind incluse și cheltuielile pentru încălzirea caselor și pentru îmbrăcăminte groasă, prevăzute pentru țările cu o climă rece, cât și nivelul „vulnerabilității economice” echivalent cu 4,30 dolari/zi. În 2005, Moldova abia de a depășit pragul „vulnerabilității economice”, înregistrând indicele salariului mediu de 4,8 dolari/zi.

În concluzie, menționăm că în Moldova, pentru determinarea nivelului sărăciei se utilizează mai mult de zece indicatori care nu limpezesc deloc lucrurile, ba dimpotrivă le complică și mai mult. Cu toate acestea, autoritățile motivează refuzul de stabilire a nivelului oficial al sărăciei prin faptul că noua metodă va determina statul să ofere garanții financiare corespunzătoare.

**O familia obișnuită
din Ungaria cheltuie
pentru mâncare
16% din bugetul
său, slovenii – 22%,
polonezii – 29%,
ucrainenii – 45%,
moldovenii – cca.
66%.**

ECONOMIA REGIUNII TRANSNISTRENE

Economia PMR este subvenționată, de aceea instabilă, caracterizată de un înalt grad de sensibilitate față de șocurile externe atât de natură politică, cât și economică.

Businessul tenebros al PMR este activ implicat în campaniile electorale din Moldova și Ucraina.

În campania electorală din 2004 în Ucraina, Transnistria devenea tot mai evident un subiect al politici regionale.

Pe parcursul anului 2006 am avut posibilitatea de a monitoriza parametrii specifici ai economiei PMR, instabilitatea căreia reprezintă un exemplu tipic al economiei subvenționate caracterizată de un grad înalt de vulnerabilitate față de șocurile externe atât de natură politică, cât și economică. Cu toate acestea, cum și era de așteptat, segmentul tenebros extins al economiei transnistrene s-a dovedit a fi cel mai vulnerabil la factorii politici care afectează substanțial procesul economic și politic de pe ambele părți ale Nistrului.

Antreprenorii din Transnistria, ca și reprezentanții administrației transnistrene de altfel se implică tot mai mult în procesele electorale de pe malul drept al Nistrului, în general, dar și în particular în ceea ce privește evoluțiile politice din Ucraina și chiar din Federația Rusă¹. Astfel, misiunea de monitorizare a segmentului de frontieră moldo-ucrainean, începând cu 3 martie a anului curent, nu a fost inițiată întâmplător în ajunul alegerilor parlamentare din Ucraina, astfel cauzând în lanț o serie de evenimente.

De mai mult timp se discută necesitatea stabilirii unui control strict asupra acestui segment de frontieră. Din cei 1220 km de frontieră, 470 km care delimitează regiunea transnistreană se consideră, pe drept cuvânt, cea mai „permeabilă” porțiune de frontieră a Europei². Încă în mai 2005, Ucraina și-a asumat obligația de a nu permite accesul mărfurilor transnistrene fără ca acestea să fie însoțite de actele moldovenești necesare trecerii frontierei cu Ucraina. Sub presiunea însă a unor funcționari influenți³ de la Kiev, care au serioase interese de afaceri în regiune, introducerea unor măsuri de restricționare au fost anulate.

La sfârșitul anului 2005, Ucraina și Moldova, prin implicarea directă a UE, au reușit, în cele din urmă, să încheie un acord în vederea stabilirii noilor reguli de tranzitare a mărfurilor transnistrene. Este necesar să menționăm că un asemenea regim care permitea accesul liber al mărfurilor transnistrene intrase în vigoare încă din luna mai, 2003 și a durat până în iulie, 2004. Această stare de lucru a fost întreruptă de refuzul temporar al autorităților de la Chișinău de a emite certificatele de origine a mărfurilor ce aparțin exportatorilor transnistreni ca reacție la închiderea școlilor din Tiraspol cu predare în limba română.

Ordinul prim-ministrului de atunci, V. Ianucovici, de a permite exportarea mărfurilor transnistrene fără certificate moldovenești, i-au asigurat, ca efect, o puternică susținere la alegerile prezidențiale din 2004 nu doar din partea cetățenilor ucraineni din Transnistria, dar și a celor din regiunea Odessa și Vinița, afacerile cărora se desfășoară în mod sistematic în Transnistria. În acest context nu ne surprinde faptul că la alegerile „portocalii” din 2006, Rada Ucraineană nu au deschis nici o secție de votare pe teritoriul PMR.

Autoritățile transnistrene, organizatori ai autoizolării, nu și-au mascat niciodată speranța de a-l revedea pe Ianucovici în funcția de prim-ministru. Încă din perioada de guvernare a Cabinetului de Miniștri condus de Victor Ianucovici - I, ministerul transporturilor din Ucraina s-a implicat activ în susținerea a tot felul de proiecte de afaceri în PMR. De aceea, campania de presiune exercitată astăzi de Ucraina și Federația Rusă asupra Căilor Ferate Moldovenești cu scopul de a reîntoarce fluxul de pasageri și cel de mărfuri prin teritoriul PMR ne reamintește de achitarea serviciilor acordate de Tiraspol partidelor din regiune în campania alegerilor prezidențiale. Aceste presiuni politice nu au precedent în istoria post-sovietică a relațiilor instaurate între țările CSI. Menționăm că asemenea presiuni nu s-au exercitat nici măcar în perioada conflictului „fierbinte” din lunile martie – iulie 1992, și nici după încheierea armistițiului de încetare a focului.

¹ Concurența pentru voturile cetățenilor ruși din PMR se explică prin mobilizarea activă a PLDR și a partidului „Rodina” în ajunul alegerilor din 2007 în Duma de Stat a Federației Ruse.

² The Economist, Transnistria and smuggling: A smugglers' paradise, Sept 21st, 2006

³ Conform datelor presei ucrainene, mai mult de jumătate din activele de producere și din sfera de servicii aparțin fostului secretar al Consiliului de Securitate al Ucrainei, P. Poroșenco.

Ținem să atragem atenția asupra faptului că exercitarea controlului asupra tranzitului de mărfuri, pasageri și încărcături, este utilizată de autoritățile PMR ca pârghie a șantajului politic exercitat asupra Chișinăului, acest control, în realitate jucând și un rol important atât în suplimentarea bugetului regiunii, cât și în menținerea unor fonduri extrabugetare folosite în scopuri subversive, cum ar fi cel al susținerii regimului represiv al serviciilor speciale (securitate) existente în PMR. Credem că anume din acest motiv, redirectionarea rutelor de pasageri și mărfuri de către Chișinău, pentru a evita traversarea Transnistriei, s-a dovedit a fi atât de sensibile pentru autoritățile transnistrene, încât Tiraspolului i-a fost necesară nu doar susținerea Kievului, dar și cea a Moscovei. Autoritățile Căilor Ferate Rusești insistând în termeni categorici asupra revenirii circulației pasagerilor și mărfurilor la itinerarele ce traversează Transnistria „în scopuri de securitate”⁴.

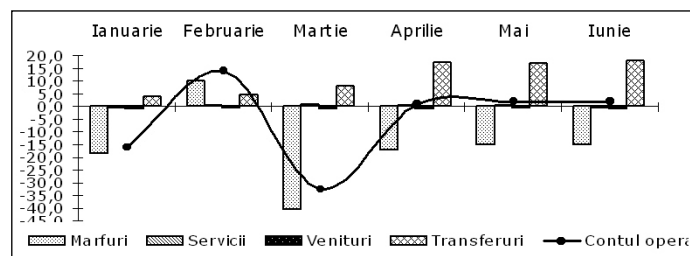
Un alt factor politic important, care ar putea influența pe viitor economia regiunii, este noua structură a parlamentului PMR unde majoritatea (36 din 42) sunt reprezentanți ai businessului care cer transferul unei părți din împuternicirile președintelui Consiliului Suprem, liberalizarea politicii economice și continuarea privatizării. În acest context, participarea în repartizarea proprietății transnistrene a determinat aripa „business-ului” din noul parlament transnistrean să se declare dușmani ai reunificării cu Chișinăul, deoarece autoritățile moldovenești au declarat nu o dată că nu recunosc nici un fel de privatizări din autoproclamata r.t.⁵.

Trebuie de menționat și faptul că, pe de o parte, dinamizarea considerabilă a comerțului cu amănuntul, atât în PMR, cât și în Moldova și Ucraina și, pe de altă parte, diferențele în regimurile fiscale și vamale dintre Republica Moldova și PMR în lipsa hotarelor dintre acestea, au contribuit la apariția unei clase numeroase de întreprinzători din regiunea transnistreană, proces economic interconectat puternic cu cercurile de afaceri din Ucraina.

Scadența de lungă durată în sfera agricolă și în industria alimentară din ultimii ani a transformat definitiv Transnistria într-un importator de producție agricolă, iar diferența în regimurile vamale și fiscale dintre PMR și RM, la rândul său, a stimulat reexportul în masă a produselor alimentare și agricole din regiunile vecine ale Ucrainei.

Ca urmare a autoblocării PMR, a devenit evidentă reducerea volumului comerțului exterior. Astfel, exportul mărfurilor transnistrene, în primul semestru al anului 2006, inclusiv în statele CSI, s-a redus aproximativ de două ori. S-a modificat considerabil și structura mărfurilor transnistrene exportate în această perioadă. Cel mai activ consumator al producției întreprinderilor transnistrene rămâne a fi Federația Rusă – 54,9 mln. dolari sau 80,6% din exportul total. Ponderele furnizării producției metalurgiei grele s-a redus de 2,2 ori atingând cifra de 88,6 mln. de dolari. Consumatorul de bază al producției uzinei metalurgice moldovenești este la fel Rusia – 42,7 mln. dolari sau 29,2% din exportul total⁶. Se știe deja că din cauza stopării furnizărilor agenților de energie electrică, în semestrul I al anului 2006, exportul produselor minerale s-a redus la minimum ajungând la cifra de 0,8 mln. dolari.

Dinamica balanței de plăți a PMR pentru semestrul I, 2006

Sursa: Banca republicană transnistreană ; anul 2006

4 Din declarația Ministrului Transporturilor din RM, M. Găgăuz, 20 octombrie 2006.

5 Comuniștii din PMR, promovând la ultimele alegeri ideea reunirii cu Moldova, nu au obținut nici un mandat în parlament și nici în consiliile orașenești ale PMR.

6 Ministrul Transporturilor și Gospodăriei Drumurilor din Republica Moldova, Miron Găgăuz, a declarat în nenumărate rânduri că în fiecare zi Ucraina permite accesul a cca. 30 vagoane cu metal uzat destinate Combinatului Metalurgic de la Râbnița și a cca. 10 vagoane cu diverse încărcături destinate stației Livada de pe teritoriul nerecunoscutei republici, fără acordul prealabil al Chișinăului.

Controlul fluxului de pasageri și al celui de mărfuri ce traversează Transnistria joacă un rol important în formarea bugetului PMR, dar este folosit de Tiraspol foarte des și ca mijloc de șantaj politic exercitat asupra Chișinăului.

Dominarea parlamentului PMR de către oameni de afaceri va apropia oare sfârșitul administrației politice de la Tiraspol?

Creșterea consumului în Ucraina și Moldova a condus la apariția unei clase de întreprinzători pro-ucraineni.

Pe parcursul ultimilor ani, Transnistria a pierdut definitiv titlul de exportator al producției agricole și alimentare.

În timp ce cota Ucrainei în exportul provenit din Transnistria s-a mărit de 5 ori, volumul exportului din PMR pe piața Moldovei s-a micșorat de 4,5 ori (4,5 mln. dol. în semestrul I, 2006, în comparație cu 20,1 mln. dol. în semestrul I, 2005).

Importul producției din Transnistria, în semestrul I, 2006, s-a diminuat la fel, cu 62,3 mln. dol. (în 2005-330,4 mln. dol.) din cauza volumului mic de furnizări în trimestrul al II-lea care a constituit 156,6 mln. dol., ceea ce e cu 17,2 mln. dol. mai puțin decât valoarea pentru ianuarie-martie a anului curent și cu 74,1 mln. dol. Față de aceeași perioadă a anului 2005.

Ponderea maximă în importul transnistrean este deținută ca și mai înainte de statele CSI – 56,0%, chiar dacă a înregistrat o diminuare de 8,4%. Furnizorii de bază ai mărfurilor în Transnistria sunt Federația Rusă (94,5 mln. dol.) și Ucraina (58,7 mln. dol.), iar ponderea lor în valoarea totală a importurilor a constituit 28,6% și, respectiv, 17,8%.

O trăsătură specifică furnizorilor în perioada respectivă a fost reorientarea unei părți a consumatorilor din Transnistria -dinspre piața Ucrainei spre producătorii din Rusia și Republica Belarus. Astfel, pe fundalul micșorării de 2,2 ori a volumului producției importate din Ucraina, a fost înregistrată o creștere de 10,7% în furnizarea producției rusești și de 2,1 ori a celui din Belarus. Cauza de bază a acestor procese a constituit-o schimbarea furnizorilor de energie electrică.

Pentru comparație, în perioada 2000-2005, cota Federației Ruse în valoarea totală a importului în Transnistria constituia, în medie, 24-25%, iar cota mărfurilor ucrainene care își aveau originea, în primul rând în Odessa, Vinița și Nicolaev, abia de atingeau cifra de 3-5%.

Conform estimărilor observatorilor internaționali profiturile cele mai mari, obținute pe cale ușoară de către Transnistria, provin din reexportul ilegal al mărfurilor ce tranzitează prin Odessa. Un gen de activitate profitabilă al importurilor transnistrene de origine ucraineană se consideră a fi importul producției avicole. Astfel, dacă analizăm statistica privind importul, populația din regiunea transnistreană consumă de 12 ori mai multă carne de pui, decât nemții. Cu toate acestea, din cele 40 mii de tone de carne de pui importate în Transnistria în ultimele 8 luni, doar 200 tone au fost arestate în încercarea de a fi reexportate⁷. Se știe că din PMR se exportă în Ucraina zahăr și mașini din Germania⁸.

Oficial, economia PMR este structurată astfel încât cca. 70% din PIB revin celor cincisprezece-șaptesprezece întreprinderi transnistrene ce se orientează spre export. În special, acestea sunt întreprinderi din metalurgia grea, energetică și industrie ușoară.

Mai mult de jumătate din valoarea totală a exportului și cca. 2/3 din veniturile fiscale vărsate în bugetul PMR provin de la Uzina Metalurgică (UMM) de la Râbnîța, al cărei acționar și administrator este și uzina rusească „Metalloinvest”.

După o înregistrare temporară în ТПП a Moldovei, UMM a reînceput exportul de metal în Rusia și a inițiat procesul de achiziționare a metalului uzat de la furnizorii din Ucraina și Moldova. Totodată, în pofida faptului că în vară prețul la metal uzat, de origine ucraineană, a crescut cu 35\$ pentru o tonă, „pentru UMM este foarte important să-și păstreze prezența furnizorilor ucraineni de metal uzat, indiferent de volumul acestuia”. Se așteaptă ca și Moldova să ridice în timpul apropiat prețul la metal uzat, până la 235-240\$ pentru o tonă⁹.

Transportarea produselor de metal prin nordul Moldovei, prin stația Moghilev-Podolschi, așadar, ocolind Transnistria a stimulat funcționarea în noul cabinet de miniștri al Ucrainei(dar și la Moscova) a unui lobby puternic, favorabil intereselor UMM¹⁰.

⁷ Conform declarației generalului Ference Banfi, segmentul transnistrean de frontieră practic nu este supravegheat, astfel facilitându-se activitatea câtorva grupări contrabandiste. The Economist, Transnistria and smuggling: A smugglers' paradise, Sept 21st, 2006

⁸ The Economist, Transnistria and smuggling: A smugglers' paradise, Sept 21st, 2006

⁹ Prin hotărârea Cabinetului de Miniștri al Ucrainei din 5 iunie 2006, Ucraina a omis, în mod unilateral, clauza exportului de metal uzat din Acordul cu privire la comerțul liber cu Moldova.

¹⁰ Comunicatul de presă IS CFM din 17 martie, 2006.

În Transnistria, tot mai mulți se orientează spre reexport și contrabandă cu produse alimentare.

UMM asigură Transnistriei mai mult de jumătate din valoarea totală a exportului și cca. 2/3 din veniturile fiscale vărsate în bugetul PMR.

În ceea ce privește problema gazelor, este și astăzi neclar prețul pentru consumul de gaze naturale în Transnistria și forma de achitare a acestuia, inclusiv și a celui utilizat de către UMM¹¹.

Astfel, *Gazprom-ul* a declarat în nenumărate rânduri că, „nu există un preț regional pentru gaze, separat pentru Transnistria și, respectiv, pentru Moldova”. Ceea ce, de fapt, înseamnă că în prețul metalului uzat de la Rîbnița se include și prețul de 160 dolari pentru 1000 m³ de gaze. Pe de altă parte, *Gazprom-ul* a reclamat nu o singură dată faptul că Transnistria „practic nu plătește combustibilul furnizat, dar și fură gaze”. Pierderile financiare pe care le suportă *Gazprom-ul* de pe urma Transnistriei prezintă un exemplu concludent de „subvenții, mascate în formă de business”¹² și certifică faptul că această corporație rusească de stat se ghidează în luarea hotărârilor sale mai curând de ordonanțe politice, decât de legile pieții.

În ultimul timp, apar tot mai multe motive de a crede că economia îndatorată a PMR avantajează Rusia din mai multe puncte de vedere. Datoria externă imensă, de mai mult de 1 mlrd. dolari SUA a PMR față de Federația Rusă, se constituie, în special, din datorii față de *Gazprom* și din banii luați sub formă de credit tehnic obținut de PMR în perioada 1992-1994 (50 mln. dolari, cu evidența penalităților). Aproximativ jumătate din aceste datorii s-au acumulat în prima jumătate a anilor '90, când în pofida faptului că populația și întreprinderile PMR se achitau la timp pentru gazul întrebunțat, autoritățile transnistrene nu transferau nici un ban în contul *Gazprom*-ului. Convertirea datoriilor transnistrene în acțiuni ale companiilor și procesul de retragere a armamentului în cadrul obligațiunilor de la Istanbul, devin instrumentul cel mai efectiv pentru justificarea și extinderea prezenței economice rusești în regiune.

O confirmare a celor spuse mai sus este reacția Tiraspolului după referendumul din septembrie cu privire la independență, când Transnistria și-a declarat dorința de a se integra în zona rublei rusești. Pentru prima dată această intenție a fost declarată de autoritățile de la Tiraspol încă în martie 2006, ca urmare a declanșării procesului de monitorizare a sectorului de frontieră transnistrean.

Chiar dacă nu se vorbește despre o dată fixă, s-au făcut totuși declarații despre faptul că trecerea la rubla rusească se poate produce deja la 1 ianuarie 2007. Evident că pregătirea pentru realizarea unui asemenea scenariu nu este posibilă fără implicarea Moscovei, care declară ipocrit că începând cu 1 iulie 2006 rubla rusească a devenit, oficial, liber convertibilă și că Federația Rusă nu-și asumă nici un fel de obligațiuni în acest sens, deși comunitatea internațională dă semne de neliniște. Așadar, în mod mascat, Rusia intenționează transferul definitiv al Tiraspolului sub „aripa” sa financiară. Astfel, în luna mai, I. Smirnov și vice-prim-ministrul Federației Ruse, A. Jucov, au semnat protocolul care prevede atât posibilitatea trecerii Tiraspolului la valuta rusească, cât și recunoașterea de către Rusia a societăților pe acțiuni din PMR, ceea ce va permite admiterea hârtiilor de valoare transnistrene la bursele de valori din Rusia, iar întreprinderile vor putea să atragă credite plasând acțiuni în gaj. În vara acestui an, Biroul Central al Federației Ruse a evaluat sistemul bancar al PMR, inclusiv și băncile comerciale, pe care le-a apreciat înalt. Concretizăm faptul că nu este vorba despre crearea unui alt centru de emisie, ci despre recunoașterea unilaterală a rublei rusești ca singura modalitate de plată legală, după exemplul Republicii Muntenegru care a monedat moneda euro.

E de la sine înțeles că integrarea în zona rublei rusești va aduce avantaje atât exportatorilor din regiunea transnistreană, cât și investitorilor ruși. Astfel, se facilitează accesul pe piața rusească, iar cotația la bursele de valori ale Rusiei va majora capitalul statutar al întreprinderilor și va crea condiții favorabile de extindere a investițiilor rusești. Astfel, conform datelor Ministerului Economiei al PMR, opt întreprinderi, contribuabili importanți la bugetul Transnistriei, aparțin deja Rusiei, iar capitalul rusec este, în general, prezent în 300 de întreprinderi din PMR.

¹¹ Conform declarației Directorului General al grupului *Lafarge*, uzina de ciment de la Rîbnița nu plătește pentru gazul întrebunțat, ceea ce-i permite să vândă ciment la un preț redus.

¹² Spiegel, 7 Sept., 2006

Gazprom-ul a reclamat nu o dată faptul că PMR practic nu plătește combustibilul furnizat și chiar fură gaze.

Pierderile financiare pe care le suportă Gazprom-ul de pe urma Transnistriei prezintă un exemplu real de subvenții, mascate în formă de business.

PMR și-a declarat intenția de a se integra în zona rublei rusești, modalitate de extindere a prezenței economice rusești în regiune.

Federația Rusă este dispusă să recunoască societățile pe acțiuni,

Opt întreprinderi mari din PMR, contribuabili importanți la buget, aparțin Rusiei.

Capitalul rusec este prezent în 300 de întreprinderi din PMR.

Banca Națională a Federației Ruse apreciază pozitiv sistemul bancar al PMR.

Anexe statistice

Tabelul 1. PIB după utilizări, milioane MDL, prețuri curente

Anul	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006p
PIB	16020	19052	22556	27619	32032	36755	40285
Consum final	16503	19263	23289	29706	33298	39846	49135
gospodării	14031	16385	18493	24417	28125	33650	42000
administrație publică	2348	2736	4600	5072	5504	5951	6850
administrații private	124	142	196	216	235	245	285
Formarea brută de capital	3836	4436	4886	5916	8443	10951	14650
formarea brută de capital fix	2472	3190	3682	4668	6787	8954	12800
modificarea stocurilor	1364	1246	1204	1248	1141	1997	1850
Exporturi nete de bunuri și servicii	-4319	-4647	-5619	-8325	-9936	-14042	-23500
exporturi de bunuri și servicii	7946	9536	11834	14487	16398	19526	21000
importuri de bunuri și servicii	12265	14183	17453	22812	25107	33568	44500.0
Memo: PIB în milioane USD, rsm	1288	1481	1663	2007	2520	2895	2919.2

Surse: BNS; estimări și prognoze de ME

Tabelul 2. Structura PIB după utilizări, %

Anul	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006p
PIB	100	100	100	100	100	100	100
Consum final	103.0	101.1	103.3	108.8	103.9	108.4	122.0
gospodării	87.6	86.0	82.0	89.5	87.8	91.6	104.3
administrație publică	14.7	14.4	20.3	18.4	17.2	16.4	17.0
administrații private	0.8	0.7	1.0	1.0	0.7	0.7	0.7
Formarea brută de capital	23.9	23.3	21.7	21.7	26.4	29.8	36.4
formarea brută de capital fix	15.4	16.7	16.3	17.1	21.2	24.4	31.8
modificarea stocurilor	8.5	6.5	5.3	4.6	5.2	5.4	4.6
Exporturi nete de bunuri și servicii	-27.0	-24.4	-24.9	-30.5	-30.3	-38.2	-58.3
exporturi de bunuri și servicii	49.6	50.1	52.4	53.1	51.2	53.1	52.1
importuri de bunuri și servicii	76.6	74.4	77.3	83.6	81.5	91.3	110.5

Surse: BNS; estimări și prognoze de ME

Tabelul 3. Modificarea reală anuală a componentelor PIB pe utilizări, %

Anul	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006p
Consum final	17.2	4.4	9.7	15.4	2.0	9.5	18.0
gospodării	20.7	6.1	5.9	18.5	6.2	10.1	20.1
administrație publică	-1.2	-6.2	30.3	-0.5	1.5	8.1	8.4
administrații private	48.4	1.5	52.4	-4.6	1.0	6.38	14.0
Formarea brută de capital	11.9	5.2	1.1	13.5	10.5	11.0	15.0
formarea brută de capital fix	-8.7	17.3	5.7	18.6	8.2	10.2	22.4
modificarea stocurilor	97.6	-16.8	-10.9	-5.3	-7.0	13.9	3.8
Exporturi nete de bunuri și servicii	124.6	-1.5	9.1	37.7	32.2	43.9	33.3
exporturi de bunuri și servicii	9.5	17.2	19.0	18.9	11.0	17.6	10.0
importuri de bunuri și servicii	32.3	10.6	15.7	25.0	3.6	18.1	20.0

Surse: BNS; estimări, calcule și prognoze de ME

Tabelul 4. Contribuțiile componentelor de utilizări la modificarea reală a PIB, %

Anul	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006p
Consum final	15.4	4.5	9.8	13.8	16.4	13.3	13.0
gospodării	15.4	5.4	5.1	13.9	16.1	11.6	13.43
administrație publică	-0.2	-0.9	4.4	-0.1	0.3	0.31	0.55
administrații private	0.2	0.0	0.4	0.0	0.0	0.01	0.05
Formarea brută de capital	2.7	1.2	0.2	1.9	1.4	3.36	2.44
formarea brută de capital fix	-1.6	2.7	1.0	2.2	1.7	3.11	3.63
modificarea stocurilor	4.3	-1.4	-0.7	-0.3	-0.3	0.25	-0.02
Exporturi nete de bunuri și servicii	-16.1	0.4	-2.2	-9.4	-9.8	-10.4	-9.8
exporturi de bunuri și servicii	5.0	8.5	9.5	9.9	12.1	6.93	2.49
importuri de bunuri și servicii	21.1	8.1	11.7	19.3	21.9	-17.3	-12.3
Variația PIB	2.1	6.1	7.8	6.3	8.0	6.3	5.7

Surse: BNS; estimări, calcule și prognoze de ME

Tabelul 5. PIB pe tipuri de activități, milioane MDL, prețuri curente

Anul	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Valoarea adăugată	14022	16773	19689	23523	27353	30745
Agricultură, vânat, silvicultură și piscicultură	4066	4261	4730	5062	5633	5241
Industrie	2307	3041	3402	4859	5469	6244
Energie electrică, gaze și apă	308	523	499	504	566	570
Construcție	433	584	665	812	1102	1284
Comerț angro și cu amănuntul	2003	2287	2488	2967	3384	3895
Transport, depozitare și comunicații	1528	1974	2255	2977	3780	4441
Alte activități	3379	4103	5651	7493	8880	10362
Impozite nete pe produs și import	1998	2278	2867	4096	4514	6010
PIB	16020	19052	22566	27619	32032	36755

Surse: BNS; estimări, calcule și prognoze de ME

Tabelul 6. Producția industrială, milioane MDL, prețuri curente

Anul	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006p	2007p
Total industrie	8168	10428	12624	15963	17591	21124	22716	23738
Industrie extractivă	62	74	101	128	211	273	340	430
Industrie prelucrătoare	6755	8452	10550	13776	15234	18430	19820	19839
Energie electrică, gaze și apă	1351	1902	1973	2059	2146	2421	2695	3261

Surse: BNS; estimări și prognoze de ME

Tabelul 7. Produsul agricol brut, milioane MDL

	Total	Modificarea anuală reală, %	Producția vegetală	Modificarea anuală reală(%)	Producția animală	Modificarea anuală reală, %	Servicii	Modificarea anuală reală
1999	8184	-8.4	5401*	-11.7	2783	-3.5	n/a	n/a
2000	8268	-3.3	5790	-1.0	2202	-7.8	276	n/a
2001	8646	6.4	5727	8.8	2655	1.2	264	-4.3
2002	9474	3.4	6298	2.5	2870	5.7	306	15.9
2003	10354	-3.6	7086	-7.3	2937	-4.9	331	8.1
2004	11819	20.8	7900	29.3	3524	4.0	395	19.3
2005	11937	1.0	7321	-2.1	4216	8.6	400	1.3
2006p	12176	2.0	7431	1.5	4325	2.6	420	5.0
2007p	12770	4.9	7830	5.4	4500	4.1	440	4.8

Surse: BNS; estimări și prognoze de ME

Tabelul 8. Principalele produse agricole

Perioada	Cereale și leguminoase boabe, mii tone	Struguri, mii tone	Fructe și pomușoare, mii tone	Legume, mii tone	Carne (greutate vie), mii tone	Ouă, milioane	Lapte, mii tone
1999	2200	465	136	489	147	555	589
2000	1935	704	255	364	123	575	574
2001	2628	505	317	448	115	618	579
2002	2587	641	327	397	120	671	604
2003	1613	677	617	361	118	620	593
2004	2994	686	430	315	119	668	628
2005	2828	517	384	389	126	759	658
2006p	2200	520	460	420	118	770	680
2007p	2700	650	520	430	130	750	690

Surse: BNS; estimări de ME

Tabelul 9 Bugetul consolidat, datoria publică și arierate la energie, % of PIB

Anul	2001	2002	2003	2004	2005	2006p	2007p
Total venituri	22.7	22.5	24.3	24.2	26.2	26.7	26.8
Venituri fiscale	18.0	19.0	21.0	21.9	25.0	24.7	24.8
Impozitul pe profitul corporațiilor	1.8	1.9	1.7	1.8	1.8	1.8	1.8
Impozitul pe venitul persoanelor fizice	1.8	2.1	1.7	2.1	2.1	2.0	1.9
Impozitul funciar	0.9	0.8	0.0	0.5	0.6	0.5	0.5
Impozitul pe imobil	0.1	0.1	0.0	0.1	0.1	0.1	0.1
TVA	7.9	9.0	10.2	9.6	12.8	13.9	14.0
Accize	3.6	2.9	3.3	3.2	2.9	2.8	2.8
Impozite pe comerțul extern	1.2	1.5	1.7	1.7	1.8	1.5	1.5
Alte venituri fiscale	0.7	0.6	2.4	2.9	2.5	2.1	2.2
Venituri nefiscale	3.9	3.2	2.9	2.3	2.1	2.0	2.0
Profiturile BNM	1.2	0.6	0.5	-	0.1	0.3	0.3
Venituri din operații cu capital	0.5	0.5	0.4	0.2	0.2	0.2	0.2
alte venituri nefiscale	2.2	2.1	2.0	-	1.8	1.5	1.5
Total cheltuieli	22.7	23.0	22.6	23.1	24.3	25.5	26.5
Economie	1.7	1.8	1.9	2.1	2.3	2.3	2.3
Activitate economică extern	0.4	0.4	0.0	0.5	0.4	0.5	0.5
Educație	4.8	5.5	4.8	4.7	5.4	5.4	5.5
Sănătate	2.8	3.5	2.6	2.4	3.0	2.9	3.1
Asistență socială	2.6	2.9	2.7	3.4	3.1	3.2	3.2
Administrație publică	4.0	4.7	3.8	4.3	4.2	4.3	4.3
Deservirea datoriei	4.2	2.2	2.1	2.1	1.8	1.8	1.8
Investiții capitale	1.1	1.1	0.3	0.9	1.8	2.0	2.2
Altele	1.1	0.9	4.3	3.5	2.3	3.1	3.6
Soldul bugetar	0.0	-0.5	1.6	1.1	1.9	1.2	0.3
Datoria publică internă	12.6	12.5	10.7	11.2	11.1	11.0	11.0
Datoria publică externă și datoria privată garantată de guvern	64.5	59.4	51.5	42.9	24.9	25.0	25.0
Arierate la energie	19.4	18.1	15.9	10.9	9.1	9.1	8.9

Surse: BNS; estimări și calcule de ME

Tabelul 10. Indicatori monetari, sfârșitul perioadei

	Numerar în circulație		Rezervele băncilor		Baza monetară		Agregatul M2		Agregatul M3		Multiplicatori		Rezerve valutare ale BNM, milioane USD	USD/MDL media perioadei
	milioane MDL	creștere %	milioane MDL	creștere %	milioane MDL	creștere %	milioane MDL	creștere %	milioane MDL	creștere %	M2	M3		
Q1'02	1751.4	-4.5	776.1	18.5	2527.4	1.5	3450.9	-0.4	4852.7	1.4	1.37	1.92	225.0	13.21
Q2'02	1826.7	4.3	690.4	-11.0	2517.0	-0.4	3560.7	3.2	5187.0	6.9	1.41	2.06	220.0	13.62
Q3'02	2246.7	23.0	755.0	9.4	3001.7	19.3	4346.0	22.1	6126.7	18.1	1.45	2.04	279.3	13.64
Q4'02	2288.5	1.9	974.2	29.0	3262.7	8.7	4517.6	3.9	6511.5	6.3	1.38	2.00	269.6	13.81
Q1'03	2193.1	-4.2	944.0	-3.1	3137.1	-3.8	4455.1	-1.4	6885.7	5.7	1.42	2.19	250.4	14.18
Q2'03	2364.1	7.8	915.3	-3.0	3279.4	4.5	4749.5	6.6	7300.7	6.0	1.45	2.23	260.1	14.36
Q3'03	2907.5	23.0	797.3	-12.9	3704.9	13.0	5384.6	13.4	8199.0	12.3	1.45	2.21	285.9	13.92
Q4'03	2740.5	-5.7	1078.4	35.3	3818.9	3.1	5621.9	4.4	8509.2	3.8	1.47	2.23	302.3	13.32
Q1'04	2632.8	-3.9	1233.6	14.4	3866.5	1.2	5800.9	3.2	8659.2	1.8	1.5	2.2	309.6	12.92
Q2'04	2853.4	8.4	1350.5	9.5	4203.8	8.7	6130.1	5.7	9099.1	5.1	1.5	2.3	295.7	11.95
Q3'04	3320.9	16.4	1675.5	24.1	5000.4	18.9	7140.9	16.5	10384.9	14.1	1.5	2.3	391.6	12.03
Q4'04	3699.9	11.4	1611.4	-3.8	5313.1	6.3	8137.0	13.9	11719.6	12.9	1.5	2.3	470.3	12.42
Q1'05	3656.1	-1.2	1969.7	22.2	5626.4	5.9	8432.9	3.6	12103.3	3.3	1.5	2.2	461.2	12.52
Q2'05	3895.2	6.5	2102.0	6.7	5997.2	6.6	9692.0	14.9	13345.7	10.3	1.6	2.2	482.6	12.60
Q3'05	4350.0	11.7	2559.6	21.8	6320.6	5.4	10505.9	8.4	14932.7	11.9	1.5	2.2	582.1	12.58
Q4'05	4571.2	5.1	2761.9	7.9	7002.9	10.8	11125.5	5.9	15826.8	6.0	1.5	2.2	597.4	12.70
Q1'06	4541.2	-0.7	2451.1	-11.3	6992.3	-4.6	11050.5	-0.7	16299.6	3.0	1.6	2.3	587.7	12.9
Q2'06	4924.0	8.4	2748.1	12.1	7672.1	9.7	11592.0	4.9	17790.0	9.1	1.5	2.3	632.7	13.2
Q3'06	5280.0	7.2	3210.0	16.8	8490.0	10.7	12500.0	7.8	19300.0	8.5	1.5	2.3	620.0	13.2
Q4'06p	5300.0	0.4	3360.0	4.7	8660.0	2.0	13200.0	5.6	19900.0	3.1	1.5	2.3	610.0	13.3
Q1'07p	5230.0	-1.3	3600.0	7.1	8830.0	2.0	13800.0	4.5	20300.0	2.0	1.6	2.3	605.0	13.2
Q2'07p	5450.0	4.2	3560.0	-1.1	9010.0	2.0	14200.0	2.9	21800.0	7.4	1.6	1.4	610.0	13.6
Q3'07p	5806.0	6.5	3800.0	6.7	9606.0	6.6	15300.0	7.7	23100.0	6.0	1.6	1.2	630.0	13.5
Q4'07p	5970.0	2.8	3930.0	3.4	9900.0	3.1	15400.0	0.7	23400.0	1.3	1.6	0.2	650.0	13.7

Surse: BNM; calcule și prognoze de ME

Tabelul 11. Indicatori creditari, milioane MDL, dacă nu este indicat altceva, sfârșitul perioadei

	Depozite la termen în MDL	Rata medie a dobânzii pentru total depozite în MDL, %	Depozite la termen în valută	Rata medie a dobânzii pentru total depozite în valută, %	Credite BNM acordate guvernului	Credite BNM acordate băncilor	Rata de finanțare a BNM, %	Credite acordate economiei de bănci	Rata dobânzii la credite în lei, %	Rata dobânzii la credite în valută, %
Q3'01	845.1	20.2	486.3	3.9	1750.9	96.7	16.0	2827.0	26.6	13.3
Q4'01	1028.4	18.4	809.6	3.0	1888.5	75.6	13.5	3101.3	26.2	11.9
Q1'02	1038.3	16.5	958.2	3.3	1984.0	178.1	13.0	3202.5	24.9	12.8
Q2'02	1058.2	14.1	1089.9	3.0	2007.1	86.8	12.0	3392.1	24.5	12.6
Q3'02	1211.6	14.3	1177.4	3.3	2007.1	84.8	10.0	3782.2	22.5	11.9
Q4'02	1172.1	12.6	1306.6	3.3	2144.0	81.4	9.5	4165.7	19.3	11.9
Q1'03	1211.9	12.3	1544.1	3.0	2144.0	79.6	10.5	4675.2	19.5	11.0
Q2'03	1280.1	11.9	1654.7	2.9	2144.0	76.7	10.5	4878.9	19.6	10.8
Q3'03	1330.4	12.2	1741.6	2.8	2144.0	92.4	12.0	5615.5	18.7	10.2
Q4'03	1469.6	13.8	1813.0	3.7	2144.0	72.3	14.0	5999.7	19.4	11.2
Q1'04	1725.9	15.0	1806.0	4.5	2143.6	67.96	14.0	6168.1	20.8	11.5
Q2'04	1856.3	14.8	1909.0	4.9	2635.8	67.96	14.0	6290.0	21.1	11.3
Q3'04	2145.9	15.8	2051.8	5.1	2472.2	65.41	14.5	6846.7	21.0	11.3
Q4'04	2572.3	15.5	2393.6	5.4	2741.0	62.29	14.5	7399.3	21.0	11.5
Q1'05	2901.5	15.4	2538.0	5.3	2821.7	61.6	14.0	7619.3	20.9	11.3
Q2'05	3260.7	13.5	2614.0	5.2	2728.0	61.5	13.0	8117.9	19.6	11.2
Q3'05	3596.2	12.7	2709.5	5.1	2800.0	54.2	12.5	8976.9	18.7	11.0
Q4'05	3792.3	11.5	2800.0	5.1	2800.0	62.5	12.5	9990.5	17.8	10.9
Q1'06	4057.8	11.3	3463.7	5.0	2611.0	65	12.5	10761.6	18.3	11.0
Q2'06p	3911.0	11.1	4184.9	5.2	2600.0	65	12.5	11520.0	17.8	11.0
Q3'06p	4200.0	11.8	3550.0	5.4	2600.0	65	12.5	12100.0	18.5	11.1
Q4'06p	4600.0	12.5	3620.0	5.3	2600.0	70	13.5	12900.0	19.1	11.4
Q1'07p	4900.0	13.0	3806.0	5.3	2600.0	68	14.0	13420.0	19.3	11.6
Q2'07p	5100.0	13.0	4200.0	5.2	2600.0	67	14.0	13600.0	19.5	11.2
Q3'07p	5340.0	12.8	4350.0	5.1	2560.0	66	14.0	14350.0	19.4	10.8
Q4'07p	5460.0	12.7	4430.0	5.1	2560.0	65	13.5	14650.0	19.1	10.8

Surse: BNM; calcule și prognoze de ME

Tabelul 12. Salarii

	Salariul lunar nominal, MDL (media perioadei)	Creșterea reală față de trimestrul precedent, % ajustată sezonier	Creșterea reală, Q4'96=100%	Bugetul minim de consum lunar, MDL, media perioadei	Raportul dintre salariul mediu nominal și bugetul minim de consum lunar, %
Q3'00	416.9	6.9	-6.3	954	43.7
Q4'00	530.7	-4.9	15.8	965	55.0
Q1'01	447.3	11.7	-4.6	1047	42.7
Q2'01	500.9	3.7	4.7	1085	46.2
Q3'01	531.0	4.5	13.2	1011	52.5
Q4'01	641.4	4.7	32.6	1007	63.7
Q1'02	579.0	8.4	16.4	1023	56.6
Q2'02	646.8	8.6	27.3	1068	60.6
Q3'02	705.5	4.5	43.8	1114	63.3
Q4'02	885.3	2.0	75.2	1136	77.9
Q1'03	775.7	11.0	46.0	1259	61.6
Q2'03	864.2	0.7	57.3	1279	67.6
Q3'03	921.3	3.4	62.9	1312	70.2
Q4'03	1088.7	6.8	78.9	1349	75.7
Q1'04	976.0	-2.1	55.7	1386	70.4
Q2'04	1087.7	4.7	70.9	1423	76.4
Q3'04	1123.3	4.1	73.4	1460	76.9
Q4'04	1282.3	2.9	87.2	1497	85.7
Q1'05	1148.0	-13.5	62.0	1545	74.7
Q2'05	1296.0	12.0	76.1	1590	81.3
Q3'05	1335.3	2.7	76.0	1646	81.2
Q4'05	1532.7	10.8	91.3	1736	88.3
Q1'06	1454.3	-9.5	73.2	1806	80.3
Q2'06p	1485.8	-0.9	74.0	1842	80.7
Q3'06p	1530.1	1.6	75.7	1879	81.5
Q4'06p	1716.2	9.1	77.7	1909	89.9
Q1'07p	1811.5	1.8	-	1934	93.7
Q2'07p	1896.7	2.5	-	1964	96.6
Q3'07p	1965.3	2.2	-	1999	98.3
Q4'07p	2025.2	0.1	-	1999	101.3

Surse: BNS; calcule și prognoze de ME

Tabelul 13. Structura populației ocupate, mii oameni

	2000	2001	2002	2003	2004e	2005	2006p	2007p
Total populație	3639	3631	3623	3612	3386	3383	3379	3350
Populația de peste 15 ani	2778	2807	2840	2868	2881	2899	2910	2915
Populația ocupată în economie	1515	1499	1505	1356	1316	1312	1301	1390
Șomeri	140	118	110	117	116	104	102	104
Populația inactivă	1123	1190	1225	1395	1449	1483	1507	1600
Rata de ocupare	0.55	0.53	0.53	0.47	0.46	0.45	0.45	0.47
Rata de dependență economică	1.40	1.42	1.41	1.66	1.57	1.58	1.60	1.66

Surse: BNS; estimări și prognoze de ME

Tabelul 14. Rata inflației, %

	Ian	Feb	Mar	Apr	Mai	Iun	Iul	Aug	Sep	Oct	Noi	Dec	Față de decembrie anul precedent	Media anuală
1997	1.9	1.4	1.0	0.8	0.6	2.0	-1.0	-0.8	1.2	0.9	1.1	1.5	11.2	12.0
1998	1.3	0.4	-0.1	0.7	0.2	-1.1	-1.4	-0.6	0.2	1.4	8.6	7.8	18.3	8.0
1999	5.4	1.5	0.6	2.0	4.1	7.2	2.5	0.7	1.7	2.1	4.3	5.0	43.7	39.0
2000	2.9	1.3	0.1	1.6	1.4	4.4	0.7	0.8	1.4	1.0	0.8	0.8	18.4	31.0
2001	1.2	0.3	0.3	1.5	0.5	-3.5	-1.7	-0.5	0.9	1.3	1.1	1.9	6.3	10.0
2002	1.3	-3.4	0.5	1.9	1.6	-3.4	-1.5	-0.6	0.8	1.2	1.2	1.9	4.4	5.2
2003	1.9	1.8	0.9	1.5	0.5	1	1.3	0.4	1.6	2.1	1.1	0.7	15.7	11.6
2004	1.5	0.9	0.6	0.9	0.5	0.1	0.3	0.5	1	2.2	1.8	1.6	12.5	12.4
2005	1.1	2.1	0.8	1.4	0.1	-0.8	-1.1	0.2	1.2	1.5	1.9	1.4	10.0	11.9
2006p	1.9	1.4	1.4	1.4	1.2	0.4	0.2	0.4	1.1	1.2	1.4	1.5	13.5	13.5
2007p	1.5	1.2	1.1	1.0	0.9	0.3	0.2	0.4	0.8	1.0	1.0	1.1	10.5	10.5

Surse: BNS; BNM; prognoze de ME

Tabelul 15. Balanța de plăți și poziția investițională netă, milioane USD

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006p	2007p
Contul curent	-46.99	-120.92	-108.05	-103.14	-142.09	-113	-285.0	-448.7	-473.9
Soldul balanței comerțului cu mărfuri	-134.7	-306.62	-312.92	-378.25	-622.3	-758.3	-1190.8	-1486.7	-1656.9
Exporturi FOB	474.84	476.58	569.43	659.8	806.3	995.2	1104.4	1058.5	1270.2
Importuri FOB	-609.54	-783.2	-882.35	-1038.1	-1428.6	-1753.5	-2295.2	-2545.2	-2927.1
Balanța serviciilor	-32.05	-43.13	-48.75	-38.8	-39.47	-54.8	-20.2	-12.0	-2.2
Venituri, inclusiv	33.99	72.25	100.78	159.27	215.04	336.5	358.8	395.0	445.0
Compensare pentru muncă	90.05	126.24	183.67	239.05	278	480	476.8	570.0	630.0
Transferuri curente	85.77	156.58	152.84	154.64	304.64	363.6	567.3	655.0	740.0
Contul de capital și financiar (fără modificarea netă a rezervelor BNM)	121.27	169.46	80.32	86.35	67.29	143.45	172.9	264.1	313.0
Contul de capital	116.61	-11.97	-20.66	-15.32	-12.81	-5.35	-3.8	3.0	-2.0
Investiții directe	37.83	135.99	146.05	116.18	58.37	147.92	225.5	240.5	280.0
Investiții de portofoliu	-140.06	117.03	-32	-27.48	-21.21	-10.41	-7.0	5.0	8.0
Alte investiții	106.89	-71.59	-13.07	12.97	42.94	11.29	8.4	15.6	35.0
Modificarea netă a rezervelor BNM	-48.7	-47.42	-9.47	-26.96	-14.07	-147.99	-80	72.6	-26.0
Erori / omisiuni	-25.58	-1.12	37.2	43.75	88.87	117.54	192.1	-112.0	-186.9
Poziția investițională netă	-1364.41	-1473.31	-1535.8	-1649.66	-1694.5	-1637	-1665.7	-1645.0	-1620.0

Surse: BNM; estimări și prognoze de ME

Tabelul 16. Creșterea PIB în principalele țări-partenerere

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006p	2007p	Ponderea în exporturile Moldovei, %, 2005	Ponderea în produsul mondial, %
Rusia	-4.9	5.4	9.0	5.0	4.3	7.3	6.1	6.4	5.8	5.5	35.8	2.7
Zona Euro:	2.9	2.8	3.5	1.5	0.9	0.5	1.9	1.3	1.5	1.6	30.1	15.7
Italia	1.8	1.7	3.1	1.8	0.4	0.4	1.2	0.1	0.8	0.8	13.9	3.0
Germania	2.0	2.0	2.9	0.8	0.2	-0.1	1.7	0.9	1.2	1.3	7.3	4.4
Franța	3.5	3.2	4.2	2.1	1.2	0.5	2.4	1.4	1.6	1.5	1.1	3.2
România	-4.8	-1.2	2.1	5.7	4.9	4.5	8.0	4.1	4.6	4.8	10.0	0
Ucraina	-1.9	-0.2	5.9	9.2	5.2	9.4	12.0	2.8	3.8	4.1	6.6	0
Belarus	8.4	3.4	5.8	4.7	4.7	6.8	11.0	9.2	7.8	8.2	6.0	0
USA	4.3	4.1	3.8	0.3	2.4	3.0	4.4	3.5	3.2	3.4	4.3	21.1

Surse: FMI, estimări și prognoze de ME

Tabelul 17. Importurile Moldovei după țările de origini, milioane USD, prețuri curente

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006p	2007p
CIS	440.2	221.9	252.7	334.5	434.8	593.4	764.8	915.9	1070.9	1172.9
Rusia	233.0	118.8	104.6	136.3	168.6	183	212.3	273.6	-	-
Ucraina	151.6	78	112.4	164.2	225.3	309.3	436.3	491.4	-	-
Belarus	50.6	21.3	32.7	38.7	39.1	50.6	64.3	84.5	-	-
Altele	5.0	3.8	3.0	4.7	1.8	50.5	51.9	66.4	-	-
UE	281.2	156.6	209.3	249.0	290.6	505.8	581.1	752.3	764.9	909.0
Germania	91.9	66.2	85.4	93.6	101.3	135.6	150.2	190.9	-	-
Italia	65.1	34.2	45.1	61.1	82.8	118.7	131.6	152.3	-	-
Altele	124.2	56.2	78.8	94.3	106.6	252.5	299.3	409.1	-	-
ECE	214.8	143.1	205.2	190.6	256.1	133.5	199.1	292.4	280.5	410.5
România	112.9	90.1	129.3	107.1	126.2	98.2	164.1	257.4	-	-
Bulgaria	29.3	9.7	14.4	23.5	28.9	30.1	29.6	29.0	-	-
Altele	72.6	43.3	61.6	60.0	101.0	20.0	5.4	6.0	-	-
Alte țări	87.5	51.5	107.8	123.1	121.7	4.8	223.5	351.2	433.5	439.8
Total	1023.7	573.1	777.4	897.2	1103.1	1402.8	1768.5	2311.8	2549.8	2932.2

Note: * - prețurile anului 2003

Surse: BNM; BNS; prognoze de ME

Tabelul 18. Exporturile Moldovei după țările de destinație, milioane USD, prețuri curente

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006p	2007p
CIS	429.1	256.3	279.7	348.0	368.8	423.8	502.4	551.2	473.4	530.2
Rusia	336.8	191.8	212.5	249.9	251.7	308.4	353.3	347.5	-	-
Ucraina	48.7	35.2	36.5	62.0	64.9	56.2	64.8	99.7	-	-
Belarus	31.8	21.7	21.8	30.2	39.6	41.1	58.7	71.2	-	-
Altele	11.8	7.6	8.9	5.9	12.6	18.1	25.6	32.8	-	-
UE	82.9	98.4	103.3	122.3	172.9	211.0	296.3	324.3	326.1	378.7
Germania	23.9	36.9	36.3	41.1	52.6	56.2	71.3	47.4	-	-
Italia	22.3	25.9	36.6	47.7	64.4	82.4	136.4	133.6	-	-
Altele	36.7	35.6	30.4	33.6	56.0	72.4	88.6	143.3	-	-
ECE	80.5	82.8	65.1	62.0	96.1	98.1	105.7	121.4	136.8	202.0
România	60.8	42.1	39.1	40.2	59.7	90.2	98.9	111.7	-	-
Bulgaria	2.8	5.4	3.2	3.8	3.5	6.2	5.5	7.6	-	-
Altele	16.9	35.3	22.9	18.0	33.0	1.7	1.3	2.1	-	-
Alte țări	39.6	24.8	25.9	37.8	72.8	57.1	80.8	94.4	115.7	151.5
Total	632.1	462.3	471.5	570.2	710.6	790.0	985.2	1091.3	1052.0	1262.4

Surse: BNM; BNS; prognoze de ME

Tabelul 19. Comerțul cu amănuntul, servicii și construcții de case particulare, milioane MDL, dacă nu este indicat altceva

	Comerțul cu amănuntul	Creșterea anuală reală, %	Servicii prestate populației	Creșterea anuală reală, %	Investiții în construcții de case particulare
1997	3971	-7.7	1237	10.2	122
1998	3679	-14.2	1299	-11.7	114
1999	3602	-29.6	1897	-10.2	94
2000	6012	27.4	2600	0.1	67
2001	7612	15.1	3404	21.2	92
2002	10753	34.3	4222	11.8	105
2003	14537	18.2	5229	13.3	114
2004	16575.8	5.6	6970.4	5.3	150
2005	19368.2	4.7	8194.2	9.3	180
2006p	21082	10	8919	10	-
2007p	25509	10	10596	8	-

Surse: BNS; estimări și prognoze de ME

Tabelul 20. Veniturile nominale disponibile și cheltuielile de consum ale gospodăriilor casnice, milioane MDL

Anul	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006p	2007p
Venitul disponibil	5833	8105	10492	13961	18285	23838	28913	33249	3989.9
salarii	2065	3023	3966	5166	6820	9003	12237	15908	17816.9
din activități agricole	2246	2796	3347	4174	5284	6510	6945	7300	7800
din activități individuale	193	243	283	363	713	1098	1320	1550	1900
din proprietate	23	16	31	14	110	157	210	230	280
indemnizații sociale	484	778	1144	1969	2560	3379	4075	4686.3	5249
alte indemnizații	23	32	42	42	18	22	38	45	51
alte transferuri curente	799	1216	1679	2234	2779	3669	4088	4880	2010
Cheltuieli de consum	6144	8380	10831	14144	18610	24156	30150	34672	35088

Surse: BNS; estimări și prognoze de ME